

Ansvarsfull internationalisering

Delrapportering av ett regeringsuppdrag

Ansvarsfull internationalisering

Delrapportering av ett regeringsuppdrag

Ansvarsfull internationalisering

Delrapportering av ett regeringsuppdrag

UHR:s rapportserie 2024:1. Universitets- och högskolerådet, mars 2024

Kontaktperson: Sara Rågwall

Omslagsbild: Gabriel Wentz

ISBN 978-91-7561-120-4

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
Arbetet med regeringsuppdraget	10
Arbetet har bedrivits i en myndighetsgemensam grupp.....	13
Utgångspunkter i arbetet.....	13
Genomförande och kunskapsinhämtning	13
Avgränsningar i genomförandet av uppdraget	13
Användningen av några centrala begrepp	14
Om ansvarsfull internationalisering	16
Ansvarsfull internationalisering är ett nytt begrepp	16
Ansvarsfull internationalisering är ett flerdimensionellt begrepp.....	17
Ansvarsfull internationalisering i relation till akademisk frihet och institutionell autonomi	19
Internationaliseringens möjligheter	20
Akademiska motiv – stärkt utbildnings- och forskningskvalitet.....	20
Politiska motiv – vetenskapsdiplomati och globala utmaningar	21
Ekonomiska motiv – konkurrenskraft och kunskapsutnyttjande	21
Kulturella motiv – interkulturell förståelse.....	22
Internationaliseringens utmaningar	23
Global konkurrens ger geopolitiska utmaningar	23
Förändrad hotbild ger nya utmaningar för Sverige	23
Forskning och innovation i det nya världsläget	24
Sammanvägning av möjligheter och utmaningar	26
Former för en sammanvägd bedömning.....	26
Hantera målkonflikter	28
Skapa en kultur av ansvarstagande	28
Rollfördelning och delat ansvar	30
Förslag till system för ansvarsfull internationalisering	31
Policy för ansvarsfull internationalisering	33
Policy för ansvarsfull internationalisering inom utbildnings-, forsknings- och innovationsverksamhet.....	34

Vägledande nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering	37
1. Den svenska kontexten.....	37
2. Förhållanden kring den egna verksamheten	40
3. Den utländska kontexten	55
4. Kännedom om samarbetspartnern.....	58
5. Utformning av samarbetet.....	63
Riktlinjer för forskningsfinansiärer och andra aktörer	69
Forskningsfinansiärernas uppdrag	69
Riktlinjer för andra aktörer	73
Omvärlden – vad är gjort i andra länder och EU	74
Ansvarsfull internationalisering i andra länder	74
Ansvarsfull internationalisering inom EU	75
Ansvarsfull internationalisering inom G7, OECD och Europarådet	81
Plan för former av stöd till ansvarsfull internationalisering	83
Behov av stödstruktur har identifierats	83
Utgå från det arbete som pågår	83
Arbetet framåt.....	86
Referenser	86
Bilaga 1: Regeringsuppdraget, U2023/02127	97
Bilaga 2: Riktlinjer i andra länder	100
Australien	100
Danmark	101
Nederländerna	104
Norge.....	106
Nya Zeeland.....	107
Schweiz	108
Storbritannien	110
Tyskland	111
Bilaga 3: Genomförda dialogmöten	114
Bilaga 4 Vad är ansvarsfull internationalisering?	116
Bilaga 5: Akademisk frihet och institutionell autonomi	118

Förord

Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova har tillsammans arbetat med regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbete. I denna rapport återrapporterar myndigheterna den första delen i uppdraget som rör förslag på vägledande nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering. I december i år kommer myndigheterna att slutrapportera uppdraget som också innefattar förslag på stöd för tillämpning av riktlinjerna och ökad kunskap och medvetenhet i frågor som rör ansvarsfull internationalisering.

I sin helhet är det ett komplext uppdrag som inte är slutfört i och med att myndigheterna har återrapporterat. Ansvarsfull internationalisering kräver ett genomtänkt och långsiktigt arbetssätt som utvecklas efter förändringar i omvärlden. Det är viktigt att myndigheter och lärosäten, enskilt och tillsammans, skapar en kultur och adekvata processer för att hantera de svåra överväganden som kan uppstå i internationella samarbeten.

Utgångspunkten i arbetet har varit att internationalisering av utbildning, forskning och innovation i grunden är positivt och utgör en nödvändig förutsättning för att utveckla ny kunskap och nya tekniker. Internationaliseringen är därmed ett omistligt värde som behöver värnas och vårdas. Samtidigt verkar universitet och högskolor i en alltmer komplex och splittrad värld med ökade geopolitiska spänningar som ställer universitet och högskolor inför nya utmaningar. Det medför ett ökat fokus på att skydda nationella intressen, kunskap och teknik.

Arbetet med ansvarsfull internationalisering är ett gemensamt ansvar för universitet och högskolor, finansärer och regeringen. Förslaget till system för ansvarsfull internationalisering ger regeringen underlag för beslut samtidigt som det ger vägledning och stöd till universitet och högskolor, finansärer och andra aktörer i arbetet med att agera ansvarsfullt internationellt.

Eino Örnfeldt
Generaldirektör
Universitets- och högskolerådet

Katarina Bjelke
Generaldirektör
Vetenskapsrådet

Darja Isaksson
Generaldirektör
Vinnova

Sammanfattning

Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova har i uppdrag av regeringen att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation kan främjas.

För ett litet land som Sverige, starkt beroende av samarbeten med omvärlden för utveckling och välbefinnande, är internationalisering en nödvändighet. Det system för ansvarsfull internationalisering som myndigheterna föreslår ska ses som ett stöd till att bedriva internationella aktiviteter så öppet som möjligt och så säkert som nödvändigt.

Utformningen av riktlinjerna har gjorts främst med lärosäten som mottagare, men med ambitionen att de ska kunna följas även av forskningsfinansiärer och andra aktörer. Arbetet har tagit avstamp i existerande riktlinjer och checklistor, utvecklingen inom EU samt behovet av ett delat ansvar.

Myndigheterna i uppdraget föreslår ett system för ansvarsfull internationalisering som bygger på en ansvarsfördelning på tre nivåer.

- **Policy** – En övergripande strategisk inriktning för ansvarsfull internationalisering som beslutas av regering eller riksdag.
- **Vägledande nationella riktlinjer** som mer i detalj redogör för bedömningar och ställningstaganden som behöver beaktas i arbetet med ansvarsfull internationalisering.
- **Riktlinjer som är anpassade till den egna verksamheten.** Utifrån de vägledande nationella riktlinjerna föreslås att enskilda lärosäten, finansiärer och andra utarbetar riktlinjer som är anpassade för den egna verksamheten.

I rapporten ges förslag på hur en policy skulle kunna utformas och på vägledande nationella riktlinjer.

De vägledande nationella riktlinjerna är indelade i fem dimensioner:

1. **Den svenska kontexten** handlar om vikten av att förstå och navigera genom nationella förutsättningar för internationellt samarbete, bland annat med hänsyn till juridiska och politiska faktorer som internationella sanktioner och vetenskapsdiplomati, samt sektors-specifika samarbeten.
2. **Förhållanden kring den egna verksamheten** handlar om att identifiera och skydda skyddsvärden inom det egna lärosätet och forskningsverksamheten; identifiera hot, risker och sårbarheter med fokus på specifika antagonistiska hot; bedöma vilka begränsningar eller möjligheter som finansieringen ger.
3. **Den utländska kontexten** handlar om aspekter som kan påverka handlingsutrymmet i internationella samarbeten som motpartens

lands lagstiftning, demokrati rättssäkerhet och mänskliga rättigheter, akademisk frihet och en allmän hotbild.

4. **Kännedom om samarbetspartnern** omfattar en bedömning utifrån öppna data om aktörens status och graden av autonomi hos samarbetspartnern.
5. **Utformning av samarbetet** omfattar vilka åtaganden som görs genom samarbetet och vilka beroendeförhållanden kan skapas under samarbetet och hur ska de hanteras. Det berör frågor som god forskningssed, forskningsintegritet och etik, öppen vetenskap samt hållbarhet och jämställdhet.

Myndigheterna i uppdraget framhåller vikten av internationella samarbeten, men också att de möjligheter de erbjuder behöver vägas och bedömas mot eventuella utmaningar eller risker.

För att främja ansvarsfull internationalisering är det också viktigt att identifiera och adressera målkonflikter som kan uppstå. De kan exempelvis röra lärosätets akademiska frihet och institutionella autonomi kontra säkerhetsmyndigheternas mål att trygga nationens säkerhet.

Arbetet med ansvarsfull internationalisering är komplext och avhängigt av ett långsiktigt förhållningssätt, där erfarenhet och kompetens behöver byggas över tid. För att hantera svåra avväganden behöver det etableras en kultur av ansvarsfull internationalisering på flera nivåer inom lärosätena, liksom inom andra myndigheter, där olika funktioner involveras för att bidra med sina olika kompetenser.

Myndigheterna ser att den erfarenhet som byggs över tid kommer att visa på behov av att revidera riktlinjerna. De kommer att behöva vidareutvecklas genom samverkan med lärosätessesektorn och relevanta myndigheter för att på bästa sätt motsvara de behov som finns.

Myndigheterna utreder fortsatt hur behoven av ett nationellt stöd ser ut. Det ska slutredovisas den 15 december 2024.

Summary

The Swedish government has tasked the Swedish Council for Higher Education (UHR), the Swedish Research Council and Swedish Governmental Agency for Innovation Systems (Vinnova) with producing a proposal for how to promote responsible internationalisation in higher education, research and innovation.

For a small country like Sweden, which is strongly dependent on the outside world for both development and prosperity, internationalisation is vital. The system for responsible internationalisation the three agencies propose in this interim report is intended as a support mechanism, so international activities can be conducted in a way that is as open as possible and as safe as necessary.

The guidelines have been developed primarily for higher education institutions, but with the ambition that research funding bodies and other stakeholders in higher education will also follow them. The guidelines draw on existing guidelines in other countries, developments in the European Union and on the need for shared stakeholder responsibility.

This report outlines a proposal for a system for responsible internationalisation with three levels of responsibility:

- **Policy** – an overarching strategic approach that sets the direction for responsible internationalisation, to be decided by the government or parliament.
- **National guidelines** – more detailed guidelines for assessments and considerations within the context of responsible internationalisation.
- **Local guidelines** – higher education institutions, research funding bodies and other stakeholders, could use the national guiding principles as a template and develop their own guidelines for responsible international collaborations.

It also proposes a design for the policy and national guidelines.

The national guidelines are divided into five dimensions:

1. **The Swedish context**, where the focus is on the importance of understanding and navigating national conditions for international collaboration, including factors such as legal and political considerations such as international sanctions, science diplomacy and sector-specific collaborations.
2. **The local context**, where the focus is: the need to identify and protect sensitive data and assets at the higher education institution and in research activities; to identify threats, risks and vulnerabilities, focusing on specific antagonistic threats; to assess limitations or possibilities associated with the funding.

3. **The foreign context**, which focuses on aspects that may affect the room for manoeuvre in international collaborations, such as the nation legislation of the cooperation partner, democracy, rule of law and human rights, academic freedom and the general threat level.
4. **Gaining knowledge about the collaboration partner(s)**, which involves using open-source data to assess the status and level of autonomy of the partner(s).
5. **Planning and organising international collaboration**, which concerns commitments within the framework of a partnership, potential dependencies resulting from this and how to respond to them. This covers issues such as good research practice, research integrity and ethics, open science, and sustainability and equality.

The three agencies emphasise the importance of international collaborations, but also highlight that their potential must be assessed and weighed against possible risks or challenges.

Identifying and addressing any potentially conflicting goals is also important in promoting responsible internationalisation. These could include a higher education institution's level of academic freedom and institutional autonomy in relation to the relevant authorities' aim of safeguarding national security.

Responsible international collaborations are a complex undertaking, requiring a long-term strategic approach in which experiences and competencies need to be built over time. To successfully manage difficult considerations, a mindset for responsible internationalisation must be established at different levels within higher education institutions and other stakeholders, so different organisational units can contribute their opinions and experiences.

The three agencies envisage that experiences and competencies gained in international collaborations will necessitate regular revisions to the guidelines. This should be done in cooperation with the higher education sector and other relevant authorities, to best meet current needs.

All three agencies mandated with this task will continue with more detailed investigation of the needs for a national support system. A final report is due on 15 December 2024.

Arbetet med regeringsuppdraget

Regeringen beslutade i juni 2023 att ge Universitets- och högskolerådet (UHR), Vetenskapsrådet och Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation som bedrivs på universitet och högskolor, hos statliga forskningsfinansiärer och andra myndigheter kan främjas. Se bilaga 1 för uppdraget i sin helhet.

Uppdraget omfattar två delar, att:

1. ta fram vägledande nationella riktlinjer. Delredovisning den 31 mars 2024.
2. föreslå hur ytterligare former av stöd för bland annat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan lärosäten och statliga forskningsfinansiärer samt andra berörda myndigheter och organisationer kan utvecklas och utformas. Slutredovisning den 15 december 2024.

Uppdraget ska:

- genomföras i nära samarbete med statliga forskningsfinansiärer och lärosäten.
- föra dialog med andra myndigheter, organisationer och aktörer som kan bidra med kompetens och erfarenheter, såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter pekas särskilt ut.
- koordineras med det myndighetssamarbete som sker genom Plattformen för internationalisering (Plint).
- beakta andra nationella initiativ i fråga om ansvarsfull internationalisering, särskilt det arbete som görs inom Sveriges universitets- och högskoleförbund och Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning.

Uppdragsbeskrivningen poängterar vikten av internationellt samarbete inom högre utbildning och forskning, men betonar även det globalt förändrade säkerhetsläget, där öppenhet och samarbete riskerar att utnyttjas av främmande makt. Regeringen anger det förändrade säkerhetsläget som huvudsakligt skäl till uppdraget. Regeringen understryker behovet av ett gemensamt ansvar mellan lärosäten, forskningsfinansiärer och regering avseende ansvarsfull internationalisering och skyddet av svensk utbildning, forskning och innovation. De vägledande nationella riktlinjerna ska ge stöd för kunskaps- och erfarenhetsutbyte och bidra till att internationella samarbeten kan bedrivas så öppet som möjligt och så säkert som nödvändigt samt på ett långsiktigt och hållbart sätt. Utöver det nämns vikten av att

Sverige utvecklas i takt med omvärlden och vidtar åtgärder för ansvarsfull internationalisering, såsom många andra länder redan gjort.

Arbetet har bedrivits i en myndighetsgemensam grupp

Arbetet med uppdraget har bedrivits i en gemensam uppdragsgrupp bestående av representanter från UHR, Vetenskapsrådet och Vinnova, där de tre myndigheterna står bakom förslaget. Arbetet har letts av UHR.

Universitets- och högskolerådet (UHR):

Sara Rågwall, enhetschef
Maria Högemark, utredare
Anders Ahlstrand, utredare
André Hesselbäck, utredare

Vetenskapsrådet:

Stefan Törnqvist, kansliansvarig internationella kansliet

Verket för innovationssystem (Vinnova):

Ann-Mari Fineman, chefsanalytiker

Utgångspunkter i arbetet

Myndigheterna har tolkat att uppdraget gäller all internationell verksamhet på lärosäten samt att riktlinjerna även ska kunna följas av finansiärer.

Utgångspunkten i arbetet har varit att ge stöd till lärosäten och myndigheter i arbetet med ansvarsfull internationalisering. Riktlinjerna ska visa både på utmaningarna och möjligheterna i internationella samarbeten, inte vara begränsande.

I utformningen av riktlinjerna har myndigheterna tagit avstamp i följande:

- Existerande riktlinjer och checklistor
- Utvecklingen inom EU
- Respekt för rollfördelning och delat ansvar

Existerande riktlinjer och checklistor

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning, (Stint), publicerade 2020 en rapport om ansvarsfull internationalisering¹ som innehöll aspekter lärosäten/forskare bör ta överväga i internationella samarbeten. Stint följde upp den med ytterligare en rapport 2022.²

Flera lärosäten har redan idag riktlinjer i form av checklistor eller andra vägledande dokument. SUHF har också en för sektorn gemensam riktlinje i

1 Stint. Responsible internationalisation: Guidelines for reflection on international academic collaboration, R20:01, 2020.

2 Stint. Recommendations to higher education institutions on how to work with responsible internationalisation, R22:05, 2022.

form av en checklista för Global Responsible Engagement.³ Några motsvarande riktlinjer har inte identifierats hos övriga aktörer i sektorn, exempelvis hos forskningsfinansiärerna.

Vidare har flera länder introducerat riktlinjer för ansvarsfull internationalisering och kunskapssäkerhet. De är översiktligt redovisade i ett särskilt avsnitt i rapporten och ett urval finns sammanfattade i bilaga 2.

Utvecklingen inom EU

Även om de riktlinjer som föreslås är tänkta att användas nationellt finns det också en kontext inom EU där dessa aspekter, ur ett eller annat perspektiv, diskuteras. Under det svenska ordförandeskapet hölls en öppen diskussion i konkurrenskraftsrådet den 23 maj 2023 om kunskapssäkerhet och ansvarsfull internationalisering.⁴

EU-kontexten fokuserar för ögonblicket främst på de antagonistiska aspekterna av ansvarsfull internationalisering.⁵ Icke desto mindre utgör EU:s arbete exempelvis inom den ekonomiska säkerhetsstrategin och EU:s ramprogram viktiga förutsättningar.

Respekt för rollfördelning och delat ansvar

Regeringen skriver i beslutet om att ge myndigheterna uppdraget att främja ansvarsfull internationalisering att "arbetet med ansvarsfull internationalisering och skyddet av svensk utbildning, forskning, och innovation är ett gemensamt ansvar för universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och regeringen". Det handlar således om ett delat ansvar. Med hänsyn till lärosätenas autonomi och den akademiska friheten har myndigheterna utgått ifrån att ansvaret bör fördelas mellan myndigheter och lärosäten samt inom lärosätena.

Genomförande och kunskapsinhämtning

Myndigheterna bygger en stor del av kunskapsinhämtningen från myndighets- och EU-publikationer, studier av andra länders riktlinjer samt en lång rad dialogmöten med myndigheter och lärosäten.

Dialogmötena har genomförts med representanter från myndigheter, lärosäten och organisationer (Bilaga 3.). Där har myndigheterna i uppdraget fått ta del av deras kompetens och erfarenheter samt kunnat fånga upp värdefulla synpunkter. Det har lagts särskild vikt vid dialoger med Försvarmakten, Säkerhetspolisen, Inspektionen för strategiska produkter, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning (Stint) och Plattform för internationalisering (Plint), som alla pekas ut i regeringsuppdraget. Dialogmötena har även bidragit till

3 SUHF. Global Responsible Engagement: Checklist, RECOMMENDATION 2023:4 (REVISED)

4 Videoupptagning från mötet: <https://video.consilium.europa.eu/event/en/26846>

5 Se avsnittet Omvärlden - vad är gjort i andra länder och EU.

att förankra och skapa bredare förståelse för framtagandet av nationella riktlinjer och stödstrukturer.

Vidare har det gjorts internationella utblickar. Studiebesök har genomförts hos europeiska aktörer som nyligen genomfört liknande uppdrag för att ta del av deras arbetssätt och resultat. Besök har även genomförts hos EU-kommissionen för att kunna ta del av arbetet som görs på EU-nivå då det är viktigt för att utforma riktlinjer som ansluter till det arbete som görs inom EU. Samtidigt är det viktigt att poängtera att nationella riktlinjer behöver röra en svensk kontext, då det akademiska systemet samt hot och risker ser olika ut i olika länder.

De riktlinjer och rekommendationer för ansvarsfull internationalisering som sedan tidigare tagits fram av SUHF och Stint har varit en viktig källa för framtagandet av nationella riktlinjer. Genom återkommande dialogmöten med både SUHF och Stint har större förståelse för de farhågor och förhoppningar som finns i sektorn gällande framtagande av nationella riktlinjer kunnat inhämtas. De dialogmöten som genomförts med representanter från ett antal utvalda lärosäten har också varit värdefulla för utformningen av riktlinjerna.

Myndigheterna i uppdraget har i arbetet även träffat utredaren för uppdraget att ta fram förslag till åtgärder för att kompetensen i säkerhetsfrågor vid statliga universitet och högskolor ska öka.⁶

För att fördjupa förståelsen för ansvarsfull internationalisering i en svensk kontext har forskarna Tommy Shih och Sylvia Schwaag Serger bidragit med kunskap och insikter. Bland annat genomför de ett forskningsprojekt inom området som förväntas publiceras under andra halvan av 2024 och som bidrar till det fortsatta arbetet i detta uppdrag.

Vidare har internationell praxis inhämtats genom litteraturstudier och genom internationell samverkan kring ansvarsfull internationalisering exempelvis genom att delta i workshopparrangerade av Stint, Global Research Council och Academic Cooperation Association (ACA).⁷

Parallellt med framtagandet av riktlinjer har arbetet med att utforma en stödstruktur påbörjats. Det arbetet presenteras närmare i slutrapporteringen av uppdraget.

Rapporten är gemensamt framtagen av de tre myndigheterna i uppdraget och samtliga står bakom dess förslag.

Avgränsningar i genomförandet av uppdraget

En avgörande begränsning av arbetet har varit den korta tid som tilldelats för att genomföra uppdraget. Tidsaspekten har gjort att myndigheterna har fokuserat på att ta fram vägledande riktlinjer som framför allt riktar sig till universitet och högskolor. Givet komplexiteten i uppdraget får även de vägledande riktlinjer som presenteras i rapporten ses som preliminära. De

6 U2024/00153 Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor.

7 Erfarenheter från möten och konferenser både innan och efter myndigheterna fick uppdraget har utnyttjats.

kommer att behöva vidareutvecklas i samverkan med lärosätessesektorn och relevanta myndigheter.

I regeringsuppdraget anges skälet till uppdraget vara att det i en alltmer polariserad värld finns risk för att främmande makt utnyttjar samarbeten och att det därför behövs ökad medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen. Som beskrivs i kapitlet "Om ansvarsfull internationalisering" innehåller begreppet ansvarsfull internationalisering mer än säkerhetsfrågor. Myndigheterna i uppdraget har strävat efter att ta med bredden av frågor som ingår i begreppet i arbetet. Givet tidsaspekten har dock myndigheterna valt att initialt lägga fokus på säkerhetsaspekterna.

Det är en utmaning att tydligt peka på gränsen för vad regering, riksdag eller myndigheter bör föreskriva och vilka frågeställningar lärosäten själva bör hantera när det gäller ansvarsfull internationalisering. Statsmakterna bör säkerställa att nationella intressen tillvaratas, medan universitet och högskolor, i enlighet med den institutionella autonomi och den akademiska friheten, bör säkerställa att lärosätenas enskilda intressen tas till vara. Gränsen är inte alltid tydlig och det finns skäl att diskutera utförligare var den går. I uppdragets andra del, som rör hur stöd för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan lärosäten och myndigheter kan utvecklas och utformas, berörs dessa frågor.

I uppdraget ingår även att identifiera behovet av och möjligheterna till att ge stöd till andra aktörer. Myndigheterna i uppdraget kommer att diskutera det utförligare i slutredovisningen men anser att många av de aspekter som det redogörs för i förslaget till vägledande riktlinjer också är relevanta för andra aktörer. Andra aktörer följer emellertid delvis annan logik och behöver ta andra hänsyn än lärosäten och myndigheter.

Användningen av några centrala begrepp

Väl medvetna om att de flesta universitet och högskolor är myndigheter använder myndigheterna i uppdraget i rapporten emellertid begreppet "myndighet" om myndigheter exklusive universitet och högskolor om inget annat framgår av sammanhanget. Universitet och högskolor benämns omväxlande och synonymt som "lärosäte".

Uppdraget anger att myndigheterna ska föreslå "vägledande nationella riktlinjer". Myndigheterna har tagit fasta på att det som ska tas fram ska vara vägledande, nationellt och ange riktningen. Begreppet "riktlinje" ska förstås som en "princip som kan eller bör följas".⁸ Det innebär att de vägledande riktlinjer myndigheterna föreslår inte ska uppfattas som alltför kodifierade eller preskriptiva. Av det följer att det kan behövas mer konkreta riktlinjer som är anpassade efter målgruppen och som utformas av enskilda lärosäten eller finansiärer.

8 Ordet riktlinje, se Wiktionary <https://sv.wiktionary.org/w/index.php?title=riktlinje&oldid=3815108> Se även hur Socialstyrelsen använder begreppet riktlinjer. Nationella riktlinjer: "Socialstyrelsens nationella riktlinjer är ett stöd vid prioriteringar och ger vägledning om vilka behandlingar och metoder som olika verksamheter i vård och omsorg bör satsa resurser på." <https://roi.socialstyrelsen.se/riktlinjer>

I rapporten omnämns internationella aktiviteter omväxlande som internationella samarbeten och internationella initiativ. Begreppen ska förstås i bred mening och kan beskriva regelrätta samarbeten men också internationella rekryteringar. De vägledande nationella riktlinjerna avser att omfatta alla typer av internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation.

I rapporten görs många referenser till samarbetspart eller samarbetsland i singular. Samarbeten sker ofta mellan fler än två parter. Samarbetspart eller samarbetsland refererar därför till varje enskild part i ett samarbete även om det omfattar flera parter.

Om ansvarsfull internationalisering

Ansvarsfull internationalisering är ett nytt begrepp

Uppdraget från regeringen avser ansvarsfull internationalisering (eng: *responsible internationalisation*). Det är ett begrepp som främst används i Sverige och de nordiska länderna men motsvarande eller närliggande begrepp används i flera andra länder och på EU-nivå. Exempel är *trusted research* (Storbritannien, Nya Zeeland), *knowledge security* (Nederländerna), *principled cooperation* (USA) och *foreign interference* (EU, Australien). Det europeiska universitetssamarbetet The Guild har också börjat använda begreppet ansvarsfull internationalisering.⁹

Internationalisering är en grundläggande del av högre utbildning och forskning. Det finns också en omfattande koncept- och teoribildning kring internationalisering. Internationaliseringsutredningen går igenom flera av dessa i sitt delbetänkande där utredaren främst utgår från den amerikanske forskaren Johan Hudziks begrepp integrerad internationalisering (*comprehensive internationalisation*). Integrerad internationalisering berör hela lärosätets verksamhet och formar dess grundåskådning och värderingar. Internationalisering bör därför omfattas av lärosätets ledning, styrningsstruktur, lärare och forskare, studenter och all stödverksamhet.¹⁰ Myndigheterna i uppdraget anser att ansvarsfull internationalisering på motsvarande sätt är en angelägenhet för hela lärosätets verksamhet.

Stint var en av de första som i svensk kontext publicerade om ansvarsfull internationalisering. Stint fastslog ingen definition av begreppet utan fokuserade huvudsakligen på de instrumentella delarna. Bakgrunden till initiativet var att Stint i sin roll som forskningsfinansiär vid bedömning av ansökningar uppmärksammat att vissa ansökande planerat att genomföra projekt utan tillräcklig kontextuell kunskap och riskanalys. En del ansökningar visade bristande hänsyn till etik, risk för dubbel användning eller allvarliga överträdelser av mänskliga eller individuella rättigheter. Fallen ansågs vara tillräckligt många eller allvarliga för att uppmärksammas i en vidare kontext och ge lärosätena stöd i att förebygga alltför riskfyllda internationella projekt.¹¹

Baserat på det inledande arbetet från Stint samt arbete på ett antal lärosäten har SUHF utvecklat egna riktlinjer för ansvarsfull internation-

9 Uttalande från The Guild, daterat den 9 november 2023. The risks of international collaboration must be balanced with the risks of non-collaboration.

10 Se bland annat delbetänkandet från Internationaliseringsutredningen. SOU 2018:3, kapitel 3.

11 Skriftligt underlag till delrapporten från Stint.

alisering genom en checklista under begreppet ansvarsfullt globalt engagemang (eng: *global responsible engagement*).

Ansvarsfull internationalisering är också ett av arbetsområdena i Plint, den plattform för internationalisering av högre utbildning, forskning och innovation som skapades 2022.¹² Samverkan har där skett mellan forskningsfinansiärer, UHR, Stint samt representanter för lärosäten¹³ och studenter. Arbetet inom Plint har pausats till följd av regeringsuppdraget om ansvarsfull internationalisering.

Det finns i dag ingen sammanhållen uttolkning av ansvarsfull internationalisering i Sverige på nationell nivå. Det här uppdraget blir därför ett underlag för en första sådan inriktning.

Ansvarsfull internationalisering är ett flerdimensionellt begrepp

Ansvarsfull internationalisering har inte någon utvecklad teoribildning och det saknas en allmänt accepterad definition. För att närmare kunna fokusera arbetet i arbetsområdet för ansvarsfull internationalisering inom Plint togs en definition fram:

”Ansvarsfull internationalisering omfattar de aspekter som en nationell aktör inom högre utbildning, forskning och innovation behöver ta hänsyn till för att på ett ansvarsfullt sätt upprätta, vårda och följa upp en relation med en eller flera aktörer i andra länder.”¹⁴

Myndigheterna i uppdraget har utgått från den definitionen i sitt arbete. Andra definitioner finns. Exempelvis har Shih presenterat en utvecklad definition av ansvarsfull internationalisering.¹⁵

Några huvudlinjer kan urskiljas i den föreslagna definitionen. Den första är att ansvarsfull internationalisering är ett aktörsorienterat begrepp där en aktör agerar (exempelvis en forskare, lärosäte eller forskningsfinansiär). Utgångspunkten för svenskt vidkommande är den svenska aktörens behov av information, kunskap, bedömning, angreppssätt och åtgärder.

För det andra sätter definitionen fokus på en relation. Denna relation mellan internationella aktörer är nödvändig för att förstå värdet och utmaningarna som den skapar. Relationen kan vara mångfacetterad och utformad på många sätt men bör alltid ta fasta på att den ska bidra till ömsesidigt

12 Läs om Plint på UHR:s webbplats. <https://www.uhr.se/internationella-mojligheter/Plattform-for-internationalisering/>

13 Utsedda av SUHF.

14 Se bilaga 4 för utvecklade resonemang om definitionen.

15 “Responsible internationalization focuses on the discretionary responsibilities that researchers have when building international relationships. This means that researchers need to develop their ability to reflect on contextual factors so that a complex portfolio of risks encountered when national borders are crossed can be proactively and realistically managed. For responsible practices to be effective they also need to be co-created in relationships, rather than representing the expectations of one side only.” Tommy Shih, (2024) Points of departure and developing good practices for responsible internationalization in a rapidly changing world. *Accountability in Research: Policies and Quality Assurance*.

Den fjärde huvudlinjen är att relationen påverkas av kontextuella förhållanden. Det inkluderar nationella mål, geopolitik, och skillnader i politiska system, lagstiftning, eller kultur mellan länder.

För det femte behöver flera olika aspekter beaktas i ansvarsfull internationalisering. Det inkluderar, men är inte begränsat till, forskningsetik och etisk teknikutveckling, forskningsintegritet, öppen vetenskap, hållbarhet och klimat, säkerhetsskydd (inkluderande cybersäkerhet), jämställdhet, exportkontroll samt utrikespolitik och vetenskapsdiplomati.

Ansvarsfull internationalisering i relation till akademisk frihet och institutionell autonomi

Det går inte att skriva om ansvarsfull internationalisering utan att beröra akademisk frihet och institutionell autonomi.¹⁷ Det finns många skäl till att akademisk frihet och autonomi är viktigt att beakta i frågor som rör ansvarsfull internationalisering. Fyra aspekter har varit speciellt relevanta för myndigheternas arbete i regeringsuppdraget.

För det första är akademisk frihet och institutionell autonomi nationella värden som ska skyddas i internationella aktiviteter. Av 1 kap. 6 § i högskolelagen framgår att i ”högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas.”¹⁸

För det andra, i enlighet med att ”den akademiska friheten ska främjas”, bör den också ses som en bärande princip som ska främjas i internationella initiativ.

För det tredje behöver gränsen för vad regering, riksdag eller myndigheter bör föreskriva och vilka frågeställningar lärosäten själva bör hantera när det gäller ansvarsfull internationalisering beaktas. Som beskrivs i andra delar av rapporten finns det en risk att det uppstår målkonflikter mellan nationella säkerhetshänsyn och den akademiska friheten och autonomi. Gränsen är inte alltid tydlig. Det finns därför skäl till att utförligare diskutera hur den potentiella målkonflikten ska hanteras.

För det fjärde, relaterat till det tidigare nämnda, med akademisk frihet och autonomi följer också akademiskt ansvar. Det ligger ett ansvar på regering och myndigheter att ange vägledande nationella riktlinjer men det ligger också ett ansvar på universitet och högskolor att agera ansvarsfullt i sina internationella aktiviteter. Relaterat till den ansvarsfördelningen anser myndigheterna i uppdraget att ansvaret behöver distribueras men också samordnas såväl mellan statsmakterna och lärosätena som inom lärosätena. Varken enskilda forskare eller enskilda lärosäten ska behöva lämnas ensamma i bedömningar av svåra målkonflikter.

17 Se bilaga 5 för en kort beskrivning av akademisk frihet och institutionell autonomi.

18 Högskolelag (1992:1434). Principen om akademisk frihet slås också fast i en rad internationella överenskommelser, exempelvis i Magna Charta Universitatum, Rome Ministerial Communiqué, 2020, EHEA.

Internationaliseringens möjligheter

Sverige är ett litet land och starkt beroende av samarbeten med omvärlden för utveckling och välbefinnande. När det gäller kunskapsproduktion producerar Sverige endast en liten andel av den globala forskningen.

Internationalisering är inte ett självändamål utan ett medel att "nå ökad kvalitet och relevans i sin verksamhet, för att stärka det svenska samhällets liv i övrigt och bidra till hållbar utveckling nationellt och globalt".¹⁹ För en liten nation som Sverige är internationalisering en nödvändighet. Internationaliseringsutredningen redogör för fyra huvudsakliga motiv till internationalisering.²⁰

Akademiska motiv – stärkt utbildnings- och forskningskvalitet

Utvecklingen av kvaliteten i utbildning och forskning är ett huvudmotiv för internationalisering av universitet och högskolor i Sverige.

Man kan till exempel se att internationella sampubliceringar också har högre kvalitet jämfört med de studier som inte är sampublicerade (där citeringsgenomsnitt används som ett mått på kvalitet). Mekanismerna kring det är dock inte alltid helt tydliga.²¹ Därmed blir det också viktigt att utforma ett internationellt samarbete så att kvaliteten också höjs. Internationalisering kan bidra till institutionsutveckling vilket exempelvis kan innebära strategiska allianser.

Internationell samverkan, exempelvis genom rekrytering av framstående forskare, kan bidra till ökad profil och status för lärosätet.²² Internationellt samarbete kan också ge tillgång till empiriska data eller till forskningsmiljöer som är nödvändiga för forskningen.

Internationalisering på hemmaplan, inte minst i högre utbildning, ger interkulturella och internationella perspektiv som är viktiga för att förbereda alla studenter för dagens och morgondagens arbetsmarknad.²³ Men lärosäten ska också tillsammans med forskningsfinansiärer verka för ökade

19 SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 70.

20 Följande avsnitt bygger på SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 70ff och 174f.

21 Vetenskapsrådet, Svenskt publiceringssamarbete i ett globalt perspektiv, VR 2016.

22 Det finns flera olika sätt att mäta sådan profil, till exempel Times Higher Education World University Ranking <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings> och Shanghai Academic Ranking of World Universities <https://www.shanghairanking.com/>

23 SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 73.

synergier mellan internationalisering av utbildningen och forskningens internationella samarbeten.

Svenska lärosäten samarbetar med lärosäten i andra länder om innehåll och utformning av olika utbildningsprogram. Erfarenhetsutbyte och den kunskap det genererar bidrar till att kvaliteten i utbildningen höjs.

Politiska motiv – vetenskapsdiplomati och globala utmaningar

De politiska motiven kopplar forskning och högre utbildning till svensk utrikespolitik, exempelvis när det gäller att möta globaliseringens utmaningar. Lärosätena påverkar därmed bilden av Sverige i andra delar av världen.²⁴

Internationalisering av högre utbildning och internationellt samarbete inom forskning är också en viktig del i det som kallas offentlig diplomati. Offentlig diplomati, där vetenskapsdiplomati är en del, kan beskrivas som när en stat kommunicerar med befolkningen i andra länder för att skapa förståelse för det egna landets idéer och ideal, dess institutioner, kultur och politik.

Högre utbildning och forskning är också viktiga delar av den svenska utvecklingspolitiken.²⁵ Exempel är International science programme vid Uppsala universitet²⁶ och den tidigare finansieringen av utvecklingsforskning från Vetenskapsrådet.²⁷

Högre utbildning och forskning är också viktiga instrument för att nå de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030).²⁸

Ekonomiska motiv – konkurrenskraft och kunskapsutnyttjande

De ekonomiska motiven rör såväl forskningens bidrag till ekonomisk utveckling och tillväxt i landet och omvärlden som ekonomiska tillskott till lärosätenas egen verksamhet.

Regeringens Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft säger att "[e]n dynamisk miljö för forskning och ett effektivt innovationsstödssystem är centrala förutsättningar för Sveriges och svenska företags globala konkurrenskraft".²⁹

Forskning i Sverige kan bidra till utveckling och tillväxt genom ett effektivt kunskapsutnyttjande (eng: *knowledge valorisation*) och kommersialisering

24 Se förutom Internationaliseringsutredningen även Globaliseringsrådets rapport Sverige i världen. Ds 2008:82

25 SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 76.

26 Information på Uppsala universitets webbplats. <https://www.isp.uu.se/>

27 Vetenskapsrådet. Inga nya bidrag inom utvecklingsforskning. <https://www.vr.se/aktuellt/nyheter/nyhetsarkiv/2023-06-27-inga-nya-bidrag-inom-utvecklingsforskning.html>

28 Globala målen. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

29 UD2023/01758 Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft.

av kunskap, till exempel genom avknoppningsföretag (eng: *spin-off*). När så sker i internationell samverkan är det exempelvis viktigt att identifiera vilka möjligheter och begränsningar som finns när det gäller immaterialrätt.

I ambitionen att Sverige ska bli en ledande kunskapsnation behövs också välutbildad personal i Sverige, och hela världen utgör rekryteringspoolen för många viktiga områden. Därför har den högre utbildningen en viktig funktion i att bidra till kompetensförsörjning på arbetsmarknaden.³⁰

Ekonomiska motiv för internationell samverkan kan exempelvis finnas vid stora internationella donationer, finansiering av samarbetsprojekt eller gästforskare. Internationaliseringsutredningen pekar också på ekonomiska motiv för internationell rekrytering av studenter när de är betalande studenter.³¹

Storskaliga forskningsinfrastrukturer som är viktiga för forskningen är så kostnads- och resurskrävande att de behöver drivas i internationell samverkan. Ett exempel är forskningsinfrastrukturen ESS i Lund.³²

Kulturella motiv – interkulturell förståelse

Förutom att det kan finnas övergripande verksamhet som stöder interkulturellt samarbete och förståelse genom centrum på lärosäten och insatser som finansieras av Svenska institutet så är det i mångt och mycket sociala motiv på en personlig nivå.

30 SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 80f.

31 SOU 2018:3 En strategisk agenda för internationalisering, sid 79f.

32 Se <https://europespallationsource.se/>

Internationaliseringens utmaningar

Världen förändras och därmed också förutsättningarna för att bedriva högre utbildning, forskning och innovation i internationell samverkan. Som framgick i det tidigare avsnittet ger utvecklingen i omvärlden oss möjligheter, men också utmaningar.

Global konkurrens ger geopolitiska utmaningar³³

Tonläget i den globala politiken är högt. Förutom krig och oroshärdar i omvärlden finns flera ”hot spots” som kan utvecklas till ytterligare destabiliserande områden. Utöver dessa konkreta händelser finns längre utvecklingslinjer i den geopolitiska kontexten samt en rivaliserande syn på stabiliteten i det geopolitiska systemet och dess grundvalar. Utvecklingen får konsekvenser för internationaliseringen.

Det konkreta exempel som ligger oss närmast är Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina som inte bara gett direkta effekter på den säkerhetspolitiska och försvarspolitiska inriktningen utan också på Rysslands interaktion med forskningsvärlden. Den multidimensionella konflikten i Mellanöstern avspeglas också på campus runtom i världen.

Längre utvecklingslinjer är klimatförändringarna med förändringen av den fysiska miljön. Den ger konsekvenser som konflikt om naturresurser och råvaror, men också fortsatt urbanisering och globalisering som dock förändrar karaktär från ömsesidighet till nollsummespel.

Världsordningen utmanas av flera aktörer som vill skapa egna legitima intressesfärer och en multipolär värld. EU har utvecklats till en geostrategisk aktör på ett helt annat sätt än tidigare, genom tydliga positioner bland annat mot USA, Ryssland och Kina.

Förändrad hotbild ger nya utmaningar för Sverige

Säkerhetsläget i Sverige och Europa har förändrats drastiskt de senaste åren.³⁴ På den övergripande nivån konstaterar regeringen i sin utrikesdeklaration 2024 att ”Hotbilden mot Sverige blir alltmer komplex. Påverkanskampanjer med syfte att skada Sverige har kännbara demokratiska, ekonomiska, säkerhetsmässiga och utrikespolitiska konsekvenser.”³⁵

33 För en översikt över den globala utvecklingen, se bland annat rapporten Munich Security Report 2024 från säkerhetskonferensen Munich Security Conference.

34 För en beskrivning av den säkerhetspolitiska situationen se Allvarstid, Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport 2023. Ds 2023:19

35 Regeringen. Utrikespolitiska deklARATIONEN 2024.

Den säkerhetspolitiska situationen skapar också möjligheter för Sveriges kunskapsförsörjning. Ett svenskt medlemskap i Nato gör ytterligare fördjupat samarbete möjligt när det gäller försvarsforskning och försvarsinnovation.³⁶

Säkerhetspolisen beskriver säkerhetsläget som allvarligt försämrat och yttre påverkan och hot har haft stor inverkan på den inre säkerheten. De länder som främst utpekats som källor för de största hoten – Ryssland, Kina och Iran – har ambitioner för att skaffa kunskap om teknik och innovation i Sverige, bland annat på svenska universitet. Arktis, artificiell intelligens och rymden är områden som pekats ut som aktuella för främmande makt. Alla dessa områden har ett starkt forskningsfokus.³⁷

I takt med att behovet av teknik, information och kunskap ökar blir hoten mot Sverige mer påtagliga. Säkerhetspolisen ser att det behövs skärpt vaksamhet inom flera sektorer för att skydda Sverige mot sabotage och spionage. Behovet av att skydda våra hemligheter och det som är skyddsvärt ökar. Det är ett gemensamt ansvar att bidra till att hålla Sverige säkert.³⁸

Forskning och innovation i det nya världsläget

Den kinesisk-amerikanska relationen är kanske den tydligaste faktorn för den globala geopolitiska och geoekonomiska utvecklingen under kommande år. Båda stormakterna ser framgång inom nya tekniker som en ödesfråga, utan den kan inte deras konkurrenskraft och intressen värnas. Teknikutvecklingen är avgörande inom såväl det civila som det militära området.³⁹

Säkerhetsläget medför ökade antagonistiska hot från utländsk påverkan (eng: *foreign interference*) inom forskningen. Utländsk påverkan avser aktivitet(er) som utförs av främmande makt, utländsk organisation eller individ i syfte att påverka ett land, ett lärosäte eller en enskild forskare eller forskargrupp för att gagna egna intressen. Utländsk påverkan kopplar delvis till säkerhetsaspekten, men också till det förtroendefulla och ömsesidiga utbytet mellan parter.

Exportkontroll handlar om att förhindra att känslig teknik, produkter och kunskap hamnar i orätta händer. Exportkontrollen är därför relevant för forskningsverksamhet. Utmaningar är dock kunskapen om exportkontrollen på lärosäten och den decentraliserade verksamheten. Liksom med skyddsvärden i övrigt är det oklart vilka produkter och vilken kunskap som omfattas av exportkontroll.⁴⁰

Forskning och innovation i det nya världsläget behöver också skydda de akademiska värdena och principerna för hur forskning och innovation bedrivs. Vid bedömning av internationell samverkan inom högre utbildning, forskning och innovation bör det säkerställas att forskningen kan bedrivas

36 Regeringskansliet. Strategisk inriktning för försvarsinnovation.

37 Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen 2023-2024.

38 Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen 2022-2023, sid 6 och 17.

39 Regeringskansliet. Strategisk inriktning för försvarsinnovation.

40 Dialogmöte med ISP.

på ett ansvarsfullt sätt så att det inte tummas på god forskningssed eller att etikdumpning sker genom krav från en internationell samarbetspartner.

I dialogmöten med Försvarmakten framkom att den ser att det civila forsknings- och innovationsekosystemet har en allt viktigare roll för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Därmed ställs också nya krav på att utveckla förmågan och kunskaperna om informationssäkerhet och vad som är skyddsvärt på lärosätena.⁴¹

Det förändrade världsläget kan också få återverkningar på lärosätenas campus. Det kan röra sig om direkta eller indirekta påverkanssituationer i klassrummet eller om att utländska studenter eller personal otillbörligt får tillgång till lärosätets lokaler eller information.

41 Dialogmöten med Försvarmakten och Försvarets materielverk, FMV.

Sammanvägning av möjligheter och utmaningar

I tidigare kapitel redogörs för de grundläggande motiven och drivkrafterna för internationalisering men även de hot och utmaningar som internationaliseringen kan medföra.

I ett internationellt samarbete behöver dess möjligheter bedömas mot dess eventuella utmaningar eller risker. Ett tydligt budskap som framförts i lärosätesdialogerna är att möjligheterna behöver betonas och vägas mot eventuella risker.

Det kan konstateras att mycket av det internationella arbetet fokuserar på hotdrivna perspektiv (exempelvis inom EU) och vad som *inte* går att göra när det gäller samarbeten. Perspektivet om vad samverkan inom högre utbildning, forskning och innovation kan *åstadkomma* saknas ofta. Möjligheterna måste emellertid tydliggöras i en sammanvägd analys.

Figur 2. Sammanvägning av möjligheter och utmaningar.

I den samlade bedömningen av ansvarsfullhet i ett internationellt initiativ är det därför av yttersta vikt att identifiera vilka fördelar det aktuella internationella initiativet ger för att väga dem mot eventuella utmaningar.

Former för en sammanvägd bedömning

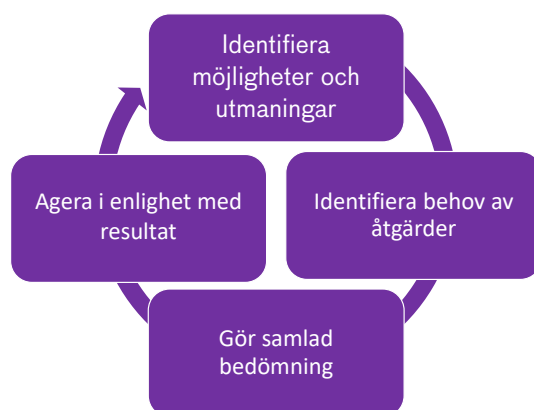
Som ett första steg i en sammanvägd bedömning behöver man identifiera internationaliseringens möjligheter och utmaningar i enlighet med dimensionerna och aspekterna som beskrivs i kapitlet "Vägledande nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering".

Därefter behöver det identifieras vilka åtgärder som behöver vidtas, antingen för att realisera möjligheterna eller för att begränsa utmaningarna.

I nästa steg görs en samlad risk- och möjlighetsbedömning mot bakgrund av proportionaliteten i åtgärderna. Här vägs möjligheter mot risker men också mot proportionalitet. Står eventuella riskbegränsande åtgärder i proportion till riskerna, konsekvenserna och kostnaderna? Man kan till exempel komma fram till att åtgärder som krävs för att hantera vissa utmaningar inte är ekonomiskt försvarbara eller kanske ens möjliga att vidta. Andra samarbeten kan realiseras med begränsade åtgärder. Vad som är en proportionerlig åtgärd kan skilja sig åt från fall till fall beroende av samarbetspart och innehåll i aktiviteten. I bedömningen behöver sannolikt olika kompetenser inom lärosätena tas i anspråk. Vissa bedömningar bör inte en enskild person stå för ensam.

Mot bakgrund av den samlade bedömningen kommer man fram till ett resultat som kan innebära att genomföra det planerade samarbetet, möjligen med vissa åtgärder, eller att inte genomföra den planerade aktiviteten eftersom utmaningarna fortfarande är för stora.

Figur 3. Process för en sammanvägd bedömning.

Utfallet kan också bli att man inte kan komma fram till ett entydigt resultat. Om den första bedömningen görs av en enskild forskare kan det göras en kompletterande bedömning på annan nivå inom lärosätet (fakultet/universitetsförvaltning). Under vissa förutsättningar skulle en eventuell nationell stödstruktur kunna ge råd eller göra en kompletterande bedömning. Myndigheterna i uppdraget återkommer till frågan om en nationell stödstruktur i slutredovisningen av regeringsuppdraget.

En sammanvägd bedömning görs inte vid ett givet tillfälle. Bedömningen av möjligheter och utmaningar behöver göras kontinuerligt, inte bara inför ett planerat samarbete. Omvärldsfaktorer förändras. Likaså kan förutsättningarna förändras i ett påbörjat samarbete eller en rekryterad forskare ändra forskningsinriktning. Ett harmlöst samarbete kan övergå i riskfyllt vartefter förhållandena förändras.

Hantera målkonflikter

Av uppdraget framgår att "riktlinjerna ska ge vägledning för lärosätenas och de berörda myndigheternas internationella samarbeten och vara ett hjälpmedel för att göra bedömningar av pågående och potentiella internationella utbildnings- och forskningssamarbeten." Många gånger kommer bedömningarna att handla om att ta ställning till målkonflikter. Mot möjligheterna i den internationella aktiviteten står hot mot nationella intressen eller intressen hos det egna lärosätet eller forskargruppen. I sammanhanget bör det också tilläggas att det är ett hot mot våra långsiktiga nationella intressen att inte samarbeta internationellt och därmed gå miste om de fördelar som samarbete också ger.

Målkonflikter kan uppstå på flera nivåer. En alltför strikt och reglerande lagstiftning på nationell nivå kan påverka lärosätenas institutionella autonomi och den akademiska friheten. Ett alltför strikt regelverk kan få som oönskad konsekvens att en viss typ av forskning inte bedrivs i internationella samarbeten eftersom den förbjuds eller att det upplevs som alltför krånglig att bedriva. Säkerhetsmyndigheternas mål att säkra nationens säkerhet kan därför i vissa fall komma i konflikt med högskolelagens skrivning om att "forskningsproblem får fritt väljas".⁴² På motsvarande sätt kan alltför strikta villkor för finansiering från forskningsfinansiärer eller strikta lärosätesregler påverka vilken forskning som bedrivs.

Målkonflikter kan även uppstå inom samarbeten. Målet om öppen vetenskap kan stå i konflikt med andra länders dataskyddslagstiftning, eller omvänt. En part i ett samarbete vill publicera medan den andra har som mål att ta så många patent som möjligt. Strävan efter att agera miljömässigt hållbart genom att samarbeta digitalt kan stå i konflikt med samarbetspartens säkerhet om den verkar i en repressiv och övervakande stat.⁴³

Skapa en kultur av ansvarstagande

För att hantera målkonflikter behöver en kultur av ansvarstagande utvecklas. I sin forskning skiljer Shih på forskningssäkerhet och ansvarsfull internationalisering där det förra kräver regelefterlevnad och den senare omdömesgillt ansvarstagande. Dessa två överlappar delvis men följer olika logiker.⁴⁴

Myndigheterna i uppdraget tar i förslaget till vägledande riktlinjer upp aspekter som kräver såväl regelefterlevnad som omdömesgillt ansvarstagande. Regelefterlevnad krävs exempelvis för informationssäkerhet eller forskning som regleras av exportkontroll medan omdömesgillt ansvarstagande behövs i bedömningen av huruvida den egna forskningen är skyddsvärd eller rörande vissa forskningsetiska överväganden.

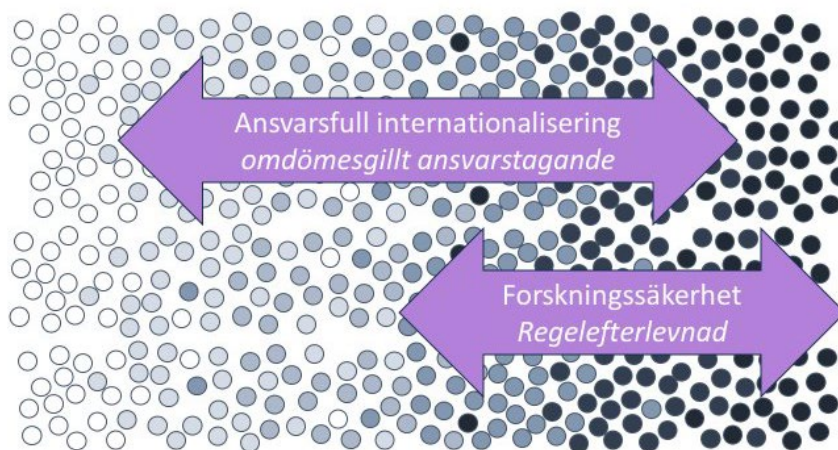
42 Högskolelag (1992:1434), 6 §.

43 Exempel från dialogmöte med lärosäte.

44 Tommy Shih. (2023). Responsible Internationalization - Why, What and How?, sid. 11 f.f.

I figur 4 illustreras relationen mellan forskningssäkerhet och ansvarsfull internationalisering. Figuren är en vidareutveckling från en illustration av Shih⁴⁵ Ansvarsfull internationalisering och forskningssäkerhet redovisas på ett riskspektrum av ett antal möjliga samarbeten, till exempel för Sverige eller för ett enskilt lärosäte. Varje enskild samverkan representeras av en enskild prick. De är fördelade i ett riskspektrum där de ofarligaste samarbetena finns till vänster (vita prickar) och de mest olämpliga eller till och med olagliga till höger (svarta prickar). Däremellan finns ett område med nyanser av grått.

Figur 4. Riskspektrum.

I ett teoretiskt riskspektrum är de grå nyanserna jämnt graderade efter spektrumet. Men i verkligheten kan samarbeten som inledningsvis ses som riskfria visa sig efter bedömning eller när samarbetet har inletts ha högre risk (det vill säga en mörkare prick till vänster i spektrumet) och vice versa, det vill säga att samarbeten som initialt tros ha hög risk visar sig efter bedömning vara relativt problemfria (en ljusare prick till höger i spektrumet).

När det handlar om att följa lagar och regler är det sällan svårt att följa dem i de fall de är kända. Utmaningen är att hantera målkonflikter som uppstår i en gråzon som illustreras i figur 4. De flesta utmaningarna som har lyfts i myndigheternas dialoger med universitet och högskolor har legat i denna gråzon.

För att hantera de svåra avvägandena behöver det etableras en kultur av ansvarsfull internationalisering på lärosätena där olika funktioner involveras för att bidra med sina kompetenser. Shih och Garvi betonar i en Stintrapport att det behöver skapas en kultur av ansvarsfullhet som genom-

45 Tommy Shih. (2023). Responsible Internationalization - Why, What and How?, sid. 16.

syrrar stora delar av organisationen.⁴⁶ Frågan har också kommit upp i flera av lärosätessdialogerna.

De vägledande riktlinjer som föreslås i denna rapport kommer inte ensamma att räcka för att skapa en kultur av ansvarstagande inom internationalisering, frågorna alltför komplexa för det. De vägledande nationella riktlinjerna ska ses som bidrag till den. En kultur behöver skapas inifrån på lärosätena och i myndigheterna. Den stödstruktur som myndigheterna i uppdraget ska föreslå i slutredovisningen i december i år kommer också att vara en del i att skapa denna kultur av ansvarsfull internationalisering.

Rollfördelning och delat ansvar

Med hänsyn till lärosätenas autonomi och den akademiska friheten bör ansvaret fördelas både mellan myndigheter och lärosäten och inom lärosätena.

Tillämpningen av riktlinjerna bör vara anpassad till den nivå eller aktör som den är riktad till, vilket gör att ansvaret för ansvarsfull internationalisering följer ett slags subsidiaritetsprincip, det vill säga att ansvar läggs på den nivå som är bäst lämpad att ta ansvaret.

Myndigheterna i uppdraget förordar ett aktörsorienterat arbetssätt som innebär att aktörerna själva tar ansvar för en samlad analys av möjligheter och utmaningar för ett internationellt samarbete. Det är att föredra jämfört med nationella spärllistor ("svarta listor") på icke godkända samarbetspartner eller länder.

Den kultur av ansvarsfull internationalisering som beskrivits behöver kompletteras med en process för att hantera svåra bedömningar samt en ansvarsfördelning inom lärosätena och mellan lärosäten, myndigheter och regering.

För lärosätena innebär det att de behöver upprätta en process inom organisationen med ansvarsfördelning som säkerställer att internationaliseringsaktiviteter bedrivs på ett ansvarsfullt sätt. Hur den processen och ansvarsfördelningen ska se ut beslutas bäst på varje enskilt lärosäte. Myndigheterna i uppdraget ser dock att det kommer att behövas en organisation eller process som ges resurser och som stöds av en tydlig ansvarskedja. Den behöver involvera olika kompetenser inom lärosätet och bygga erfarenheter över tid. Den behöver dessutom vara proaktiv och kunna ge stöd till enskilda forskare.

Myndigheterna i uppdraget har noterat förslaget att ge styrelserna utökat ansvar i säkerhetsfrågor som läggs fram i promemorian Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor.⁴⁷ Det kan vara ett steg i att implementera en process för ansvarsfull internationalisering.

46 Tommy Shih & Miriam Garvi, (2022). Recommendations for the promotion of responsible internationalisation at Swedish higher education institutions. I Recommendations to higher education institutions on how to work with responsible internationalisation, R22:05. Stint, 2022.

47 U2024/00153 Remiss av promemorian Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor.

Förslag till system för ansvarsfull internationalisering

Myndigheterna i uppdraget föreslår ett system för ansvarsfull internationalisering i tre nivåer som tar hänsyn till ansvarsfördelningen mellan regering, myndigheter och lärosäten och som respekterar lärosätenas institutionella autonomi.

Systemet bygger en helhetsstruktur som även ligger i linje med det pågående arbetet inom EU.⁴⁸

Myndigheterna har i uppdrag att ta fram vägledande nationella riktlinjer. För att undvika att de vägledande nationella riktlinjerna blir alltför statiska och svåra att uppdatera menar myndigheterna att det konkreta innehållet i de vägledande riktlinjerna bör separeras från ett beslut om den strategiska inriktningen. De vägledande riktlinjerna behöver kunna revideras utan alltför långa beslutsprocesser.

Under de dialogmöten myndigheterna har haft med SUHF, Stint och med representanter för de länder som har infört någon form av riktlinje har det framkommit att det över tid uppstår behov av att uppdatera och justera riktlinjerna.

Eftersom tillämpningen av riktlinjerna till stor del är beroende av utvecklingen i omvärlden behöver riktlinjerna ändras när omvärldsförhållandena förändras. Det kan röra sig om geopolitiska förändringar, nya eller förändrade hotbilder, ny lagstiftning i det egna landet eller i potentiella samarbetsländer. Vidare byggs erfarenhet över tid vilket också kan påverka riktlinjernas utformning.

Den övergripande nationella strategiska inriktningen har myndigheterna i uppdraget valt att benämna nationell policy. Med policy avses en avsiktsförklaring eller intention att styra beslut i en önskad riktning.⁴⁹ Den ska underlätta styrning av ansvarsfull internationalisering genom att ange övergripande mål samt tydliggöra vilket ansvar aktörerna har för ansvarsfull internationalisering. Policyn beskriver vad ansvarsfull internationalisering innebär och stipulerar att lärosäten och andra myndigheter ska arbeta med frågan. Beslut om den bör fattas på nationell nivå av regering eller riksdag.

48 Se bland annat Proposal for a Council recommendation on enhancing research security, 2024/0012 (NLE).

49 Ordet policy beskrivs på Wikipedia <https://sv.wikipedia.org/wiki/Policy>

Figur 5. System för ansvarsfull internationalisering.

Därutöver föreslår myndigheterna vägledande nationella riktlinjer som redogör för vilka bedömningar och ställningstagande som bör beaktas i internationella aktiviteter som samarbeten eller rekryteringar. Någon myndighet som regeringen utpekar bör få ansvar för att stödja implementeringen av riktlinjerna och uppdatera dem.

Inom de olika delarna av utbildnings-, forsknings- och innovationssektorn kan mer specifika riktlinjer behövas, till exempel för lärosäten och finansiärer, men även för andra typer av aktörer, antingen gemensam (till exempel via SUHF) eller för enskilda aktörer. Dessa riktlinjer beslutas av det enskilda lärosätet, myndigheten eller annan aktör med hänsyn tagen till den nationella policyn och de vägledande nationella riktlinjerna.

Myndigheterna i uppdraget anser vidare att uppdatering av riktlinjerna och stöd i implementeringen av dem bör kopplas till den stödstruktur som myndigheterna har i uppdrag att föreslå i slutredovisningen av regering-supdraget.

Policy för ansvarsfull internationalisering

Myndigheterna i uppdraget föreslår en övergripande strategisk inriktning för ansvarsfull internationalisering som beslutas av regering eller riksdag. Myndigheterna har i rapporten valt att kalla den en nationell policy.

En övergripande strategisk inriktning i form av en policy, separerad från de vägledande nationella riktlinjerna, ger regeringen möjlighet till politisk styrning av arbetet. Genom att dela upp policyn och riktlinjerna ges sektorn och dess aktörer möjlighet att förändra och utveckla de vägledande nationella riktlinjerna vid behov.

En övergripande policy ligger också i linje med det arbete som pågår inom EU rörande forskningssäkerhet.

Policy för ansvarsfull internationalisering inom utbildnings-, forsknings- och innovationsverksamhet

Högre utbildning och forskning ska präglas av akademisk frihet, öppenhet och av forskares möjligheter att fritt dela resultat till exempel med forskare i andra länder. Dessa värden ska värnas och skyddas. Öppenhet bör utgöra grunden i internationellt samarbete, samtidigt som det behöver finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och teknik. Svenska aktörer inom utbildning, forskning och innovation ska bedriva sin internationella samverkan så att den är säker, omdömesgill, förtroendefull, ömsesidig och hållbar.

Internationalisering i olika former är en helt väsentlig och nödvändig komponent i utbildnings, forsknings- och innovationsverksamhet, samtidigt som det är viktigt att Sverige är, och uppfattas som, en trovärdig och tillförlitlig partner i internationella samarbeten.

Internationaliseringens betydelse för Sverige

Internationalisering är en grundläggande del av forsknings- och innovationsverksamhet, liksom av högre utbildning. Sverige är ett litet land och som sådant starkt beroende av samarbeten med omvärlden för sin utveckling och välbefinnande. Sverige producerar endast en liten andel av global forskning och innovation och behöver få tillgång till det som produceras i andra länder.

Definition av ansvarsfull internationalisering

Ansvarsfull internationalisering definieras som:

"Ansvarsfull internationalisering omfattar de aspekter som en nationell aktör inom högre utbildning, forskning och innovation behöver ta hänsyn till för att på ett ansvarsfullt sätt upprätta, vårda och följa upp en relation med en eller flera aktörer i andra länder."

Definitionen sätter fokus på en relation mellan internationella aktörer. Denna relation kan vara mångfacetterad och utformad på många olika sätt men bör alltid ta fasta på att den ska bidra till ömsesidigt värde för parterna som ingår i relationen. Grundprincipen i relationen ska vara "så öppen som möjligt, så säker som nödvändigt".

Policyn gäller aktörer inom högre utbildning, forskning och innovation

Policyn gäller i första hand universitet och högskolor, finansiärer och andra statliga forsknings- och innovationsaktörer. Den kan också vara relevant för andra, icke-statliga aktörer.

För berörda aktörer omfattas hela organisationens verksamhet och alla typer av internationella aktiviteter. Detta inkluderar, men är inte begränsat till, forsknings- och innovationssamarbeten, rekrytering, utbyten, internationella studenter, gästforskare, forskningsfinansiering, forskningsinfrastrukturer, testbäddar och science parks.

Utgå från de vägledande nationella riktlinjerna och utveckla anpassade riktlinjer

Som komplement till policyn finns vägledande nationella riktlinjer, vilka ska ligga till grund för aktörers arbete med ansvarsfull internationalisering. Riktlinjerna syftar till att skapa gemensamma förutsättningar för ansvarsfull internationalisering för svenska aktörer, enskilt eller i samverkan, och redogör för vilka bedömningar och ställningstagande som bör beaktas i internationella aktiviteter.

Utifrån de vägledande nationella riktlinjerna ska specifika riktlinjer tas fram, anpassade till den egna verksamheten, så att arbetet med ansvarsfull internationalisering kan implementeras på det sätt som är mest ändamålsenligt för verksamheten. Samsyn ska eftersträvas med andra svenska aktörer i internationell samverkan.

Upprätta organisation och process

Arbetet med ansvarsfull internationalisering ska genomföras konsekvent och genomsyra hela verksamheten. Berörda aktörer ska upprätta en organisation och process för att tydliggöra och underlätta detta arbete.

Arbetet med ansvarsfull internationalisering ska följas upp och redovisas.

Vägledande nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering

Myndigheterna i uppdraget föreslår vägledande nationella riktlinjer som mer i detalj redogör för vilka bedömningar och ställningstaganden som behöver beaktas i arbetet med ansvarsfull internationalisering.

Riktlinjerna ska vara vägledande och ge stöd vid bedömning av möjligheter i och risker med ett samarbete. Myndigheterna i uppdraget har identifierat aspekter som bör användas i bedömningen av ansvarsfull internationalisering.

Riktlinjerna tydliggör vilka aspekter en forskare, forskargrupp eller lärosäte behöver ta hänsyn till i bedömningen av ett samarbete eller rekrytering. Vissa aspekter tas bäst om hand på övergripande lärosätetsnivå, andra bedöms bäst av den enskilda forskaren eller forskargruppen.

De vägledande nationella riktlinjerna ska kunna fungera som en uppslagsbok för forskare och lärosäten för vilka aspekter man kan behöva ta hänsyn till och vad de innebär. De ska ses som ett stöd i att göra medvetna individuella val inför och under ett samarbete eller rekrytering.

Som framgår kan de föreslagna vägledande nationella riktlinjerna behöva konkretiseras i övriga riktlinjer inom sektorn, i första hand hos lärosäten och hos finansierare. Därmed är de ett ramverk för övriga riktlinjer.

De vägledande riktlinjer som myndigheterna i uppdraget föreslår kommer inte ensamma att räcka för att skapa den kultur av ansvarstagande inom internationalisering som behövs, eftersom frågorna är alltför komplexa. Myndigheterna har också i förankringsarbetet av utkastet till riktlinjer fått synpunkter om att riktlinjer med alltför stort fokus på säkerhetshot och regelefterlevnad inte fullt ut motsvarar lärosätenas behov. De föreslagna vägledande riktlinjerna kommer att behöva kompletteras med annat stöd och utvecklas vidare i samverkan med lärosätessektorn och relevanta myndigheter.

Myndigheterna i uppdraget har i utformningen av riktlinjerna grupperat aspekterna som ska bedömas tillsammans med möjligheterna i den internationella aktiviteten i fem dimensioner. Avsikten är att tydliggöra förhållanden i den egna och i samarbetspartens verksamhet samt de kontextuella förhållandena både i Sverige och i samarbetslandet/-länderna. Med kontextuella förhållanden avses sådana som den enskilda forskaren eller lärosätet inte

kan påverka⁵⁰, såsom lagstiftning med mera. Utöver det berör riktlinjerna aspekter som rör samarbetet i sig.

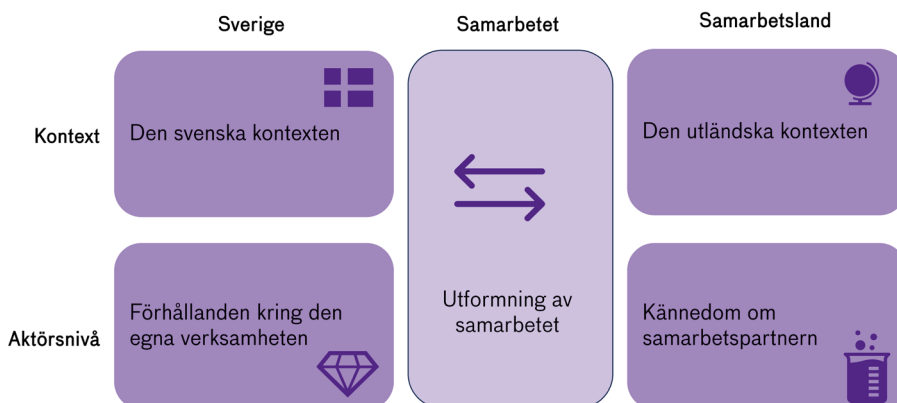
Flera aspekter är också sammanlänkade. Det finns synergier mellan olika aspekter, där insatser för att hantera risk inom en aspekt kan bidra till en reducerad risk inom en annan.

Dimensionerna redovisas här först i korthet. Därefter mer utförligt under egna rubriker och med de aspekter som behöver beaktas inom varje dimension. För att underlätta förståelsen för vad som ska åstadkommas markeras uppmaningar särskilt. Inom dimensionerna finns också fallstudier och förslag på vägledande frågor som kan användas i bedömningar av möjligheter och utmaningar i den internationella aktiviteten.

1. **Den svenska kontexten** handlar om vikten av att förstå och navigera genom nationella förutsättningar för internationellt samarbete, bland annat med hänsyn till juridiska och politiska faktorer som internationella sanktioner och vetenskapsdiplomati, samt sektorsspecifika samarbeten.
2. **Förhållanden kring den egna verksamheten** handlar om att identifiera och skydda skyddsvärden inom det egna lärosätet och forskningsverksamheten; identifiera hot, risker och sårbarheter med fokus på specifika antagonistiska hot; bedöma vilka begränsningar eller möjligheter som finansieringen ger.
3. **Den utländska kontexten** handlar om aspekter som kan påverka handlingsutrymmet i internationella samarbeten som motpartens lands lagstiftning, demokrati rättssäkerhet och mänskliga rättigheter, akademisk frihet och en allmän hotbild.
4. **Kännedom om samarbetspartnern** omfattar en bedömning utifrån öppna data om aktörens status och graden av autonomi hos samarbetspartnern.
5. **Utformning av samarbetet** omfattar vilka åtaganden som görs genom samarbetet och vilka beroendeförhållanden kan skapas under samarbetet och hur ska de hanteras. Det berör frågor som god forskningssed, forskningsintegritet och etik, öppen vetenskap samt hållbarhet och jämställdhet.

50 Faktorer rör aspekter av samarbetet som varken den svenska eller den utländska parten kan förändra eller påverka, de är så att säga givna och ska utan större insats kunna gå att "läsa av". Undantaget skulle kunna vara en bedömning av samarbetspartens lagstiftning där mer utvecklat underlag behöver finnas tillgängligt jämfört med vad som finns idag. Regeringsuppdraget kan komma att återkomma i rapporteringen av stödsystem för hur sådan information ska kunna komma forskare till godo.

Figur 6. De vägledande nationella riktlinjernas fem dimensioner.

1. Den svenska kontexten

Denna dimension tar upp nationella förutsättningar för internationellt samarbete, bland annat med hänsyn till juridiska och politiska faktorer som internationella sanktioner och vetenskapsdiplomati samt sektorsspecifika samarbeten.

Existerande avtal och överenskommelser kring forskning, innovation eller handel, med andra länder och internationella aktörer, kan vara ett stöd i internationaliseringsarbetet då (delar av) bedömningen kring ansvarsfull internationalisering därmed redan är genomförd. På så sätt främjar sådana överenskommelser internationalisering, men de kan också innebära begränsningar.

De aspekter som behöver beaktas i denna dimension är hur juridiska ramverk, Sveriges roll i den geopolitiska kontexten, andra lärosätens samverkansprojekt och andra aktörers avtal kan påverka samarbetet.

Juridiska ramverk

Undersök vilka juridiska ramverk som kan gälla för det aktuella internationella initiativet och säkerställ att de följs.

Här redovisas ett urval styrande/tvingande nationella regelverk som är viktiga i detta sammanhang. Observera att det inte är en fullständig lista. Det är av yttersta vikt att undersöka vilka styrande regelverk som är tillämplbara i det specifika fallet.

- Högskolelag (1992:1434) samt Lag (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning

- Exportkontrollagstiftningen syftar till att skydda teknik och kunskap från att hamna i orätta händer. Lagstiftningen omfattar dels krigsmateriel⁵¹ och dels produkter med dubbel användning.⁵²
- Sekretess- och offentlighetslagstiftningen syftar till att identifiera skyddsvärd information och som därmed behöver omfattas av sekretess.⁵³
- Säkerhetsskyddslagstiftningen syftar till att ge skyddsvärd information det skydd som krävs.⁵⁴
- Lagstiftningen om granskning av utländska direktinvesteringar syftar till att säkerställa att direktinvesteringar kan ske på ett betryggande sätt.⁵⁵
- De internationella sanktioner som Sverige följer är vanligen utfärdade inom FN eller EU. På Regeringskansliets webbplats finns en sammanställning över vilka sanktioner som finns.⁵⁶

Sveriges roll i en geopolitisk kontext

Utforska vilka nationella avtal, överenskommelser eller politiska strategier som kan påverka eller påverkas av det aktuella internationella initiativet.

Högre utbildning, forskning och innovation sker inte isolerat utan är djupt integrerade i omvärlden. Därmed påverkas också verksamheterna av utvecklingen i vår omvärld både på politisk nivå och ekonomiskt och socialt.

Därför är det viktigt att reflektera över hur det aktuella internationella initiativet påverkas av och påverkar förhållanden i omvärlden. Hänsyn kan också behöva tas till den svenska regeringens utrikespolitiska hållning, vetenskaps- och innovationsdiplomati liksom den traditionella diplomatin. Här kan prioriteringar, avtal och överenskommelser på nationell nivå bidra till och underlätta internationella initiativ inom forskning och innovation, men även innebära vissa begränsningar.

Sverige har genom Regeringskansliet innovations- och forskningsråd (IoF-råd) placerade vid ett antal beskickningar i utlandet, så kallade utlandskon-
tor. Förutom att ge en indikation på var de svenska prioriteringarna finns

51 Lag (1992:1300) om krigsmateriel samt förordning (1992:1303) om krigsmateriel (med bilaga)

52 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821 samt i svensk lagstiftning lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd samt förordning (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

53 Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

54 Säkerhetsskyddslagen (2018:585) och säkerhetsskyddsförordningen (2021:955). Därutöver finns Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd (PMFS 2022:1).

55 EU. Förordning om Utländska direktinvesteringar, (EU) 2019/452 och lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar

56 Se regeringens webbsida om sanktioner <https://regeringen.se/regeringens-politik/utrikes--och-sakerhetspolitik/sanktioner/>

geografiskt kan IoF-råden också vara behjälpliga i samband med internationella forsknings- och innovationsinitiativ.⁵⁷

Sveriges regering har också strategier eller övergripande inriktningar för samverkan, såväl inriktat mot vissa länder och regioner eller mer tematiska som för handelsfrämjande och för export.⁵⁸

Sveriges medlemskap i Europeiska unionen är en annan viktig kontext för internationaliseringen.⁵⁹ Förutom att erbjuda finansiering av samarbeten inom utbildning, forskning och innovation har EU utvecklats till en geostrategisk aktör på ett helt annat sätt än tidigare. När det gäller forskningssamverkan har EU egna forskningsavtal och dessutom en strategi för internationell forskningssamverkan.⁶⁰

Övergripande universitetssamverkan

Undersök om det finns andra samarbeten i Sverige eller på det egna lärosätet som kan bidra med erfarenheter eller kontakter med ett visst land eller lärosäte.

Det finns breda internationella forsknings- och innovationsinitiativ som det är bra att känna till och förhålla sig till. Några exempel på breda nätverk för samverkan mellan svenska lärosäten och lärosäten i andra länder är: Mirai (Japan),⁶¹ SASUF (Sydafrika)⁶², SIREUS (USA)⁶³ och ACCESS (Chile).⁶⁴

Vidare finns initiativet Europauniversitet, som lanserades 2018 som ett flaggskeppsinitiativ inom det europeiska området för utbildning.⁶⁵ Europauniversiteten är gränsöverskridande allianser mellan universitet och högskolor för långsiktiga strategiska samarbeten. För närvarande deltar nitton svenska lärosäten i Europauniversitetsinitiativet.⁶⁶

Övergripande avtal och överenskommelser kan ge inspiration och fungera som kompass i ett nytt internationellt initiativ genom att indikera vilka samarbeten som uppmuntras, är önskvärda och vilka som eventuellt kan

57 Se mer information i Internationaliseringsutredningen, SOU 2018:78, sid 110f samt på regeringens webbplats: <https://regeringen.se/regeringens-politik/innovation/regeringens-innovations--och-forskningsrad-i-utlandet/>

58 Till exempel UD2023/01758, regeringens strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft

59 Läs mer om EU i ett senare avsnitt i rapporten

60 Se International cooperation. <https://www.vr.se/aktuellt/nyheter/nyhetsarkiv/2023-06-27-inga-nya-bidrag-inom-utvecklingsforskning.html>

61 Mer information på MIRAI:s webbplats. <https://www.mirai.nu/>

62 Mer information på SASUF:s webbplats. <https://www.sasuf.org/>

63 Mer information på SIREUS webbplats. www.sireus.org

64 Mer information på ACCESS:s webbplats. www.accesschilesweden.org

65 Mer information på UHR:s webbplats. <https://www.utbyten.se/program/europauniversiteten/>

66 Information från EU:s webbplats den 8 februari 2024. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>

behöva begränsas. Vidare kan de bidra med erfarenheter om hur förhållanden mellan aktörer kan regleras, och därmed underlätta etableringen av nya samarbeten.

Andra aktörers avtal

Ta reda på vilka avtal som finns på myndighetsnivå som kan påverka eller påverkas av det aktuella internationella initiativet.

Utöver de avtal och överenskommelser som tecknas på regerings- eller departementsnivå, finns även sådana som ingås på myndighetsnivå. Till exempel har vissa forskningsfinansiärer utpekade länder som prioriteras i internationella samarbeten. I vissa fall bygger dessa prioriteringar på mer eller mindre formella överenskommelser. Överenskommelser och existerande samarbeten på både nationell nivå och myndighetsnivå kan ibland användas som ramverk och hävstång för internationella samarbeten med ett visst land, eller vara styrande kring vilka typer av samarbeten som är önskvärda (eller oönskade).

Finansiärer genomför också utlysningar i samverkan med andra länder, och arbetar med policypåverkan och med att ta fram strategiska forsknings- och innovationsagendor. Det kan också vara till stöd i utvecklingen av nya internationella forsknings- och innovationsinitiativ.

Exempel på vägledande frågor

Finns det lagstiftning och sanktioner som specifikt påverkar samarbetet?

Finns det några avtal eller andra samarbeten som pågår med landet som kan ge stöd till initiativet?

Finns det tidigare erfarenheter av samarbeten, på egna eller andra lärosäten, att ta del av som kan ge vägledning?

2. Förhållanden kring den egna verksamheten

Den andra dimensionen handlar om att identifiera förhållanden kring den egna verksamheten i Sverige. Den egna verksamheten omfattar dels det egna lärosätet, företaget eller annan forsknings- och innovationsaktör, dels den del av organisationen som är den operationella parten i ett internationaliseringsinitiativ, till exempel en institution, en forskargrupp, ett forskningsprojekt eller den avdelning eller enhet där initiativet har sin hemvist.

Forsknings- och innovationsekosystemet i sin helhet spelar en allt viktigare roll för att stärka Sveriges försvarsförmåga och är ytterst viktig för att kunna lösa även militära och säkerhetsrelaterade utmaningar. Lärosäten blir alltmer väsentliga för försvarsforskning och försvarsinnovation, vilket påverkar den egna verksamheten som betraktas i denna dimension.

Att det är betydelsefullt har också understrukits i de dialoger myndigheterna i uppdraget har haft med Försvarsmakten, och det tas också upp regeringens försvarspolitiska proposition⁶⁷, liksom i Strategisk inriktning för försvarsinnovation⁶⁸, regeringens nya försvarsinnovationsinitiativ.

Det innebär delvis nya möjligheter, men också nya förutsättningar, krav och utmaningar. En ökning av skyddsvärda tillgångar hos många lärosäten och andra forsknings- och innovationsaktörer kan förväntas.

Internationell samverkan är en grundläggande del i arbetet med försvarsforskning och -innovation, bland annat inom både EU och Nato. Det är därför av yttersta vikt att Sverige ses som en självklar och trovärdig samarbetspart som både kan skydda känslig teknik från att hamna i orätta händer och främja forskning och innovation.

De aspekter som behöver beaktas i denna dimension är att kartlägga skyddsvärden, identifiera antagonistiska hot i internationalisering, den egna finansieringen, samt åtgärder för säkerhetsskydd.

Kartlägga skyddsvärden

Identifiera verksamhetens "kronjuveler".

Traditionellt omfattar skyddsvärden säkerhetskänslig verksamhet och säkerhetsklassificerad information. För forsknings- och innovationsaktörer bör även ekonomiska värden, värdefulla medarbetare, känslig eller dyrbar utrustning/instrumentering, unika data eller forskningsresultat, varumärke eller rykte också ingå i kartläggningen. De benämns i internationell diskussion ofta som kronjuveler.

Säkerhetspolisen konstaterar dock att det finns utmaningar för många verksamheter "att identifiera vilka specifika delar av verksamheten som är särskilt skyddsvärda. Det gör det svårt att åstadkomma ett väl anpassat säkerhetsskydd."⁶⁹

Produkter och kunskap som omfattas av exportkontroll eller är kritisk teknologi

Exportkontroll syftar till att produkter och kunskap inte ska kunna hamna i orätta händer och skada svenska eller andra intressen. Den omfattar två delar – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

67 Proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021 – 2025.

68 Regeringen. Strategisk inriktning för försvarsinnovation.

69 Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen 2023-2024. Sid 18.

(eng:dual use), det vill säga kunskap, teknologier eller andra lösningar som kan komma till både civil och militär användning. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) är den myndighet som ansvarar för exportkontroll. Mer information finns hos ISP⁷⁰ som också för dialog med lärosäten, myndigheter och företag om behovet av exportkontroll.

Grundforskning omfattas vanligtvis inte av exportkontroll (med undantag för kunskap kring massförstörelsevapen), men det kan finnas delar i forskningssamarbetet som bedrivs högre upp i den så kallade teknikmognadsnivån (Technology Readiness Level, TRL) och därmed skulle kunna omfattas av exportkontroll. Det gäller i ännu högre grad för innovationsarbeten.

Även om det förekommer, så omfattas lärosätenas verksamhet i begränsad omfattning av exportkontroll avseende krigsmateriel. Produkter med dubbla användningsområden är däremot vanligare. Exportkontrollen är grundad i lagstiftning, på EU-nivå och svensk nivå. För den forsknings- eller innovationsverksamhet som omfattas av exportkontrollen gäller särskilda regler för hur kunskap, ritningar, material, instrument eller produkter kan föras vidare till en annan internationell part.

Utöver regelverket kring exportkontroll, har det, inom ramen för EU:s arbete med ekonomisk säkerhet identifierats kritiska teknologier⁷¹ som är av väsentlig betydelse för EU:s ekonomiska säkerhet. Ett internationellt forsknings- eller innovationsinitiativ bör även ta hänsyn till denna lista⁷² Det finns i dag inte någon sådan svensk lista, men det finns motsvarande listor över kritiska teknologier i andra länder.⁷³

Fallstudie/exempel

En svensk forskningsutförare ingick i ett konsortium med bidrag från säkerhetsforskningsdelen i EU:s ramprogram. I konsortiet ingick deltagare från tredje land. Det svenska bidraget i ett av konsortiets arbetspaket omfattades av exportkontroll avseende produkter med dubbla användningsområden. Forskningsutföraren skrev därför in villkor i konsortialavtalet att tredje land inte fick ta del av resultaten inom arbetspaketet.

70 Mer information på ISP:s webbplats. <https://isp.se/pda/>

71 De kallas också för nya och framväxande teknologier (eng: new and emerging technologies).

72 EU. Commission Recommendation of 3.10.2023 on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States

73 Bland annat australiska tankesmedjan ASPI:s Critical Technology Tracker samt en kanadensisk lista på känsliga teknikområden. <https://www.aspi.org.au/index.php/report/critical-technology-tracker>
<https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/sensitive-technology-research-areas>

Granskning av utländska direktinvesteringar

Utländska direktinvesteringar har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft, men det finns också risker med att utländska aktörer gör förvärv som omfattar skyddsvärd verksamhet.

I Sverige är ISP ansvarig granskningsmyndighet för utländska direktinvesteringar. Granskningssystemet omfattar bland annat verksamheter som bedriver forskning om eller tillhandahåller produkter eller teknik inom framväxande teknologier eller annan strategiskt skyddsvärd teknologi. Vidare omfattas även verksamheter med förmåga att tillverka eller utveckla sådana produkter eller utveckla sådan teknik.

För lärosäten är det relevant att beakta lagstiftningen om utländska direktinvesteringar när det internationella initiativet omfattar delar av lärosätets verksamhet som innehåller företagsentiteter, till exempel lärosätets holdingbolag, inkubatorverksamhet, riskkapitalbolag, forskares egna företag et cetera.

Observera att anmälningsplikt gäller alla investeringar i skyddsvärd verksamhet, även då ett svenskt företag investerar i ett annat svenskt företag.

Regelverk för utländska direktinvesteringar finns både nationellt och på EU-nivå. Ytterligare information finns på ISP:s webbplats.⁷⁴

Forskning och resultat som omfattas av sekretess

Forskningsresultat eller forskningsdata kan omfattas av sekretess. Information som omfattas av sekretess ska inte nå individer eller organisationer som inte är behöriga att ta del av informationen. Offentlighets- och sekretesslagen (OSL 2009:400) styr vad som omfattas av sekretess.

Skyddsvärd forskningsdata⁷⁵

Övergången till ett öppet vetenskapssystem (där öppen tillgång till forskningsdata ingår) är en strategisk satsning där öppenhet och samarbete ses som centralt för att driva forskningen framåt och avgörande för att kunna möta ekonomiska och samhällsliga utmaningar. I många forsknings- och innovationssamarbeten är tillgång till data avgörande för att åstadkomma resultat.

Öppenhet kan dock medföra risker för stöld, störningar eller oönskad överföring av kunskap och resultat på sätt som forskare och andra aktörer i forsknings- och innovationssystemet inte avser. Olika typer av data är olika känsliga för delning och spridning. Det krävs stor noggrannhet i hanteringen så att enbart personer med verkligt behov har tillgång till känsliga data, och

74 Mer information på ISP:s webbplats. <https://isp.se/utlandska-direktinvesteringar/>

75 Forskningsdata regleras i EU:s direktiv om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, det så kallade Öppna data-direktivet (2019) och kompletteras på nationell nivå av lagen om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data (2022:818), den så kallade öppna data-lagen. Forskningsdata definieras i Öppna data-direktivet som "forskningsdata: andra handlingar i digitalt format än vetenskapliga publikationer, som samlas in eller framställs inom ramen för vetenskaplig forskningsverksamhet och som används som bevis i forskningsprocessen eller som i forskarvärlden är allmänt accepterade som nödvändiga för att validera forskningsrön och forskningsresultat".

att data inte kan spridas på ett otillbörligt sätt eller lämnas öppet för åtkomst via cyberangrepp.

Bedömningar om huruvida forskningsdata kan göras tillgängliga öppet utifrån principen "så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt" kräver välutvecklade processer för informationssäkerhet. Nya möjligheter att bearbeta informationen skapar nya risker som man behöver ta hänsyn till i bedömningen.

Det har framgått i Vetenskapsrådets kartläggning av öppen tillgång till forskningsdata⁷⁶ att det aktualiserar frågor om informationsförvaltning som inte bara handlar om öppen tillgänglighet, utan som en del av datahantering i en bredare mening, där även informationssäkerhet ingår. Kartläggningarna visar att det generellt finns behov av kunskapshöjande insatser och handledt stöd, bland annat om vilka forskningsdata som inte kan göras öppet tillgängliga.

Riksrevisionen redogör 2023 för flera brister i det systematiska informationssäkerhetsarbetet vid universitet och högskolor och drar slutsatsen att lärosätena inte bedriver ett effektivt informationsarbete för att skydda forskningsdata.⁷⁷ Riksrevisionen skriver att många lärosäten framfört att det är svårt att följa MSB:s föreskrifter⁷⁸ och lärosätena efterlyser även stöd vid riskbedömningar i internationella samarbeten.⁷⁹ Avslutningsvis föreslås att det inrättas en gemensam stödfunktion för informationssäkerhet.⁸⁰

I regleringsbrevet för 2024 har lärosätena fått ett förstärkt uppdrag att redovisa sitt informationssäkerhetsarbete. Lärosätena ska bland annat redovisa vilka åtgärder som de vidtagit för att skydda forskningsdata och för att höja medvetenheten och kompetens om informationssäkerhet.⁸¹

76 Se Vetenskapsrådet, Öppen tillgång till forskningsdata – en kartläggning, analys och bedömning 2023, VR2322

77 Riksrevisionen, Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata, RiR 2023:20. Granskningen omfattar 24 lärosäten som bedriver naturvetenskaplig och teknisk forskning.

78 Se MSB:s publikation "Cyberangrepp mot samhällsviktiga informationssystem" som innehåller 25 rekommendationer för stärkt skydd mot cyberangrepp. MSB ger också ytterligare råd på sin hemsida. www.msb.se

79 Riksrevisionen, Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata, RiR 2023:20. Sid. 62.

80 Riksrevisionen, Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata, RiR 2023:20. Sid.76.

81 U2023/03645 (delvis), U2023/03658 Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende universitet och högskolor

Fallstudie/exempel

En forskare med unik kompetens, med ursprung från ett av de tre länder som Säkerhetspolisen pekar ut som särskilt problematiska, har i flera år studerat och forskat vid ett framstående svenskt lärosäte. Forskaren har därefter fått anställning vid ett svenskt spjutspetsföretag som bedriver företagskänslig FoU, produktion och försäljning. Forskaren får på Säkerhetspolisens inrådan avslag på ansökan om förlängt arbetsuppehållstillstånd när Säkerhetspolisen får kännedom om forskaren och de belastande uppgifter som finns kopplade till personen. I den efterföljande analysen av forskarens datarelaterade verksamheter vid företaget framkommer det att forskaren inte bara har haft full tillgång till en företagshemlig forskningsdatabas, utan har sannolikt även olovligen extraherat data ur densamma. Den efterföljande bedömningen av det som inträffat visar att informationsförlusten kan värderas till stora potentiellt förlorade intäkter.⁸²

Personal, doktorander, forskare och studenter

Studenter och personal, inklusive doktorander och forskare, är en central resurs för lärosäten, liksom för andra forsknings- och innovationsaktörer. De ingår i en organisations skyddsvärden, och ett internationellt initiativs potentiella påverkan på individer behöver beaktas. Det är viktigt att säkerställa att de kan bedriva sitt arbete – studier, utbildning, forskning et cetera – på ett säkert sätt utan yttre, oönskad påverkan. Det kan också behöva göras överväganden av möjligheter att rekrytera och behålla personal.

Om det internationella initiativet innebär resor och utlandsvistelser under kortare eller längre tidsperioder är det av stort värde att det finns en rese-policy som innehåller aspekter som tar upp frågor om oönskad påverkan och säkerhet. Säkerhetsskydd under resor kan vara en utmaning, inte minst IT-säkerhetsskydd. Lärosäten och finansiärer behöver själva utveckla riktlinjer för vad som ska gälla i dessa fall. National Protective Security Authority (NPSA) publicerar också riktlinjer som kan användas.⁸³

Även utresande studenter behöver utbildas i bedömning av potentiella risksituationer som kan uppstå under en vistelse utomlands. Utresande studenter bör därför erbjudas kunskapshöjande insatser inför avfärd.

82 Dialogmöte med Säkerhetspolisen.

83 Se mer på NPSA:s webbplats. Trusted Research Countries and Conferences
<https://www.npsa.gov.uk/trusted-research-countries-and-conferences>

Fallstudie/exempel

De kinesiska Konfuciusinstituten är ett exempel på utländsk påverkan genom utsänd personal och finansiellt stöd. Dessa institut erbjuder språkkurser i kinesiska och introduktionskurser i kinesisk kultur. Institutet lyder under utbildningsministeriet och etableras vid ett utländskt lärosäte efter att det ingått avtal med ett kinesiskt universitet. Den utländska samarbetspartnern står för undervisningslokalerna medan undervisande personal kommer från Kina. Administrationen sköts gemensamt och undervisningen utgår ifrån kinesiska kursplaner och kinesisk finansiering. Även donationer förekommer. Sammantaget ger det den kinesiska staten inflytande över verksamheten. I avtalen specificeras att denna inte får bryta mot kinesisk lagstiftning. Kritiker menar att det inte bara inskränker den akademiska friheten utan även ger Kina möjlighet att utöva inflytande på undervisning om Asien genom att framhålla Kinas ståndpunkt i olika frågor, inklusive politiska. De ökade spänningarna mellan väst och Kina har lett till att frågan om Konfuciusinstitutens verksamhet fått förnyad aktualitet. De senaste åren har flera stängts, inklusive de fyra som fanns i Sverige.

Kommersiella värden och immateriella tillgångar

Intresset för kommersiella värden och immateriella tillgångar varierar mellan olika typer av forsknings- och innovationsaktörer, där perspektivet i näringslivet ofta är annorlunda mot det inom akademien.

För alla aktörer, och för Sveriges konkurrenskraft, är det viktigt att ta vara på de immateriella tillgångar som skapas i ett internationellt initiativ. Framför allt finns det en förväntan på och ett behov av att få ut mer värde av statligt finansierad forskning och innovation.

Därför är det nödvändigt att reflektera över hur de immateriella tillgångar som potentiellt skapas i ett internationellt initiativ bäst ska tas tillvara och skapa största möjliga nytta. Det är viktigt att det görs redan innan initiativet påbörjas så att det är tydligt för alla ingående parter vad som gäller. Det är också viktigt att skydda information som tas med in i samarbetet.

Innovationskontoren vid lärosätena, som ska främja nyttiggörande av forskning⁸⁴, har en viktig roll i att stödja arbetet med att identifiera och hantera kommersiella värden och immateriella tillgångar.

Patent är ett sätt att skydda teknologier och andra tillgångar, men ofta är det bra att använda sig av en kombination av metoder för att nyttiggöra resultaten från forsknings-, och innovationsinitiativ.⁸⁵ Grundprincipen "så öppet som möjligt och så säkert som nödvändigt" gäller även här. Enskilda forskare eller forskargrupper behöver ha en strategi för hur resultat ska tas omhand och eventuellt kommersialiseras.

84 Proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation

85 Se Patent- och registreringsverkets webbplats. <https://www.prv.se/sv/>

Tredje lands intressen

Tredje land kan påverka vilka skyddsvärden som finns om samarbetet omfattar teknikinhåll med ursprung i det landet och landet bedömer att det har legitima intressen av att skydda eller kontrollera denna teknik eller kunskap.

Detta gäller till exempel amerikansk exportkontrollagstiftning som enligt amerikanskt synsätt har global räckvidd, det vill säga att det inte krävs någon amerikansk part för att tekniken och kunskapen ska omfattas av amerikansk exportkontroll. Allvarliga brott mot amerikansk exportkontroll kan resultera i att svenska aktörer blir avstängda från viss amerikansk teknologi.

Varumärke och rykte

Att värna sitt varumärke genom att vara medveten om och ha förmåga att hantera säkerhetsrelaterade risker är av största vikt för alla lärosäten och organisationer i forsknings- och innovationssystemet. Ett starkt varumärke är bland de mest värdefulla immateriella tillgångarna och medför många fördelar. Det underlättar för att attrahera talanger på alla nivåer, öppnar dörrar för samarbeten med välrenommerade partner och stärker förutsättningarna för anslag och finansiella bidrag.

I ett globalt perspektiv grundas enskilda svenska lärosätens varumärke till stor del på varumärket Sverige som kunskapsnation. Det vill säga den samlade bilden av svensk högre utbildning och forskning, som alla svenska lärosäten tillsammans bidrar till och som baseras på gemensamma värderingar. Att varje enskilt lärosäte och organisation känner ansvar för att agera ansvarsfullt och värna om våra gemensamma värderingar är avgörande för att säkerställa ett gott anseende för svensk högre utbildning och forskning internationellt. Det tjänar Sverige och berörda organisationer på.

Det är dock ytterst viktigt att värnandet om det egna ryktet sätts i perspektiv så att det inte blir fullständigt styrande och leder till en tystnadskultur där problem undanhålls eller förminskas på bekostnad av ett gediget arbete för att rätta till eventuella misstag. Det viktigaste är att aktörer har tillförlitliga strukturer och processer på plats för att skydda det som behöver skyddas, och att man därmed är en trovärdig internationell samarbetspartner.

Det har också stor betydelse att säkerhetsbedömningarna är ändamålsenliga och i balans med bedömningarna av möjligheterna så att det inte blir "för svårt" att ingå i internationella samarbeten. Om Sverige uppfattas som ett "krångligt" land, finns risken att forskare och andra aktörer väljer att hellre samarbeta med andra länder.

Antagonistiska hot i internationalisering

Gör en bedömning av konkreta och specifika hot, risker och sårbarheter i och mot den egna verksamheten/lärosätet, labbet eller personalen/studenterna.

Den här aspekten handlar om att identifiera vilka specifika hot, risker och sårbarheter som finns specifikt mot eller i verksamheten. De kan utgöras av utländsk påverkan i olika former (eng: *foreign interference*), eller fysiska intrång (inbrott, stöld). En generell hotbild på landnivå beskrivs i dimensionen för den utländska kontexten.

Utländsk påverkan kopplar delvis till säkerhetsaspekten, men också till det förtroendefulla och ömsesidiga utbytet mellan parter. Utan att vilja komma åt konkret information kan påverkan ske för att åstadkomma beslut i önskad riktning från en antagonistisk part.

I januari 2021 publicerade EU-kommissionen en verktygslåda för hantering av utländsk påverkan. I den definieras utländsk påverkan som aktiviteter som utförs av främmande makt, antingen direkt eller via ombud. De är tvångsmässiga, hemliga och vilseledande eller korrupperar och har till syfte att gagna det egna landets intressen. Påverkan kan ske i olika former bland annat genom digitala intrång, genom att utnyttja personer som tvingats, rekryterats eller placerats på strategiska positioner eller genom investeringar och finansiering.⁸⁶

Cyberangrepp

Det internationella initiativet kan medföra risker för cyberangrepp. Enligt Säkerhetspolisen sker cyberangrepp dagligen mot verksamheter runt om i Sverige. Cyberangrepp kan nyttjas som verktyg för en mängd olika syften, som att skapa utrikes- och säkerhetspolitiska fördelar, gynna landets egen forskning och utveckling, skapa konkurrensfördelar för inhemska företag eller för att ta fram underlag för påverkansoperationer.

De som ligger bakom cyberangreppen kan vara både främmande makt och kriminella grupperingar och hotbilden från dessa bedömer Säkerhetspolisen som hög. Enligt Säkerhetspolisen är flera stater aktiva men nämner särskilt att Ryssland har ökat sin teknik- och kunskapsinhämtning de senaste åren. Främmande makt använder sig av olika tillvägagångssätt, i vissa fall genomför underrättelsetjänsterna angrepp direkt från tjänsternas kontor. I andra fall används externa bolag eller universitet för att göra det svårare att koppla angreppen till den egna staten.⁸⁷

I utredningen Nya regler om cybersäkerhet ges förslag på hur svensk rätt ska anpassas för att EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) och EU:s direktiv om

⁸⁶ EU. Tackling R&I foreign interference. Staff Working Document, sid. 12

⁸⁷ Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2022-2023, s. 35 ff.

kritiska entiteters motståndskraft (CER-direktivet) ska kunna genomföras. De kommer att påverka myndigheters och lärosätens arbete med cybersäkerhet.⁸⁸

Fallstudie/exempel

Sommaren 2023 utsattes University of Manchester för ett omfattande cyberangrepp. Via phishing-mejl tog sig angriparna in i datasystemen vid universitetet och kunde genom att utnyttja svagheter i dessa skaffa sig tillgång till skyddade dataresurser. Data stals, men ingen data krypterades utan den var hela tiden tillgänglig för användare vid universitetet. Till det som stals hörde patientuppgifter från National Health Service över fler än en miljon patienter vid 200 sjukhus, information som samlats in av universitetet i forskningssyfte.

När attacken upptäcktes fokuserade universitetet på att i stället för att ta ner systemen hålla dem tillgängliga i så stor utsträckning som möjligt. Utgångspunkten för det var att högre utbildning är särskilt påverkad av cyberangrepp på så sätt att samtliga delar av ett lärosäte påverkas men de negativa effekterna blir mest påtagliga för forskare och studenter om systemen inte är tillgängliga. För att mildra effekterna utarbetade universitetet en strategi som bland annat inkluderade att informera berörda myndigheter, anställda och studenter om det som inträffat. Det skapades också vägledningar för samtliga kategorier anställda om hur cyberangrepp kan motverkas.⁸⁹

Säkerhetshotet mot svenska lärosäten och forskning

Det finns ett säkerhetshot mot svensk forskning och innovation som tar sig olika uttryck, bland annat genom kunskapsinhämtning och påverkansoperationer och andra former av utländsk påverkan.

Sverige ligger i frontlinjen inom teknik och innovation och är därför ett attraktivt mål för underrättelseinhämtning. Såväl Säkerhetspolisen (Säpo) som Militära underrättelsetjänsten (Must) redogör för att det finns främmande makter som är intresserade av kunskap och teknik för både civilt och militärt ändamål.

Informationsinhämtning kan ske inom forskningssamarbeten och på svenska lärosäten.⁹⁰ Den inhämtning som bedrivs i svenska forsknings- och innovationsmiljöer i form av olovlig kunskapsöverföring genomförs antingen till stöd för det egna landets ekonomiska utveckling eller till stöd för att utveckla egen militär förmåga. Vid sidan av det bedrivs i vissa fall även säkerhetshotande verksamhet i form av kartläggning av regimkritiker (flyktspionage) och annan typ av inhämtning/spionage.

88 SOU 2024:18 Nya regler om cybersäkerhet

89 Se mer på The University of Manchesters webbplats. <https://www.manchester.ac.uk/discover/news/cyber-incident-statement/>

90 Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen 2022-2023 och Försvarsmakten, Årsöversikt 2022 MUST

Påverkansoperationer kan omfatta både den institutionella nivån och enskilda personer eller grupper av individer på ett lärosäte. Individer som direkt medverkar i internationella forsknings- och innovationsinitiativ kan riskera att utsättas för hot eller annan påverkan. Potentiellt hotfulla, obehagliga och fysiskt eller psykiskt skadliga situationer behöver beaktas och i möjligaste mån förebyggas. Det behöver också finnas en beredskap för att hantera eventuella incidenter.

En annan risk är att individer med nödvändig kompetens av något skäl väljer, eller tvingas, att inte inleda ett samarbete eller lämna ett samarbete. Även här behövs ett förebyggande arbete för att minimera risken för att det inträffar samt för att hantera situationen om det ändå händer.

Det kan också gälla påverkan på eller genom en diaspora från en nation eller etnisk grupp studenter eller anställda. Det kan vara för att skapa en direkt effekt i verksamheten eller en indirekt effekt (exempelvis genom påverkan på lärosätesledning eller institutionsledning).

För att undvika underrättelseinhämtning och påtryckning är det grundläggande att rekrytera rätt personer till verksamheten. Därför är det viktigt att ha ansvarsfull internationalisering som ett av ledorden även vid rekrytering av studenter och i anställningsprocesser. Säkerställ att det finns rutiner och nära samarbete mellan relevanta avdelningar och den instans där personen ska arbeta samt goda rutiner för bakgrundskontroller.

Säkerhetspolisen berättar i samtal om ett fall där en student ansökt om att studera ett "okänsligt" ämne, men där studenten har en bakgrund från ett militäruniversitet i sitt hemland. Det väckte frågor kring studieavsikt vid det svenska lärosätet. Säpo menar att det i vissa fall är viktigare för en person att komma in på/anställas på ett svenskt lärosäte än vad den kommer in på/anställs till. Detta då en antagning eller anställning ger tillgång till infrastruktur på lärosätet, vilket kan göra det möjligt att inhämta information på bred front.⁹¹

Ett annat exempel att vara vaksam på anges vara studenter som börjar studera ett "okänsligt" ämne, och därmed beviljas uppehållstillstånd, men sedan byter inriktning på studierna till något mer "känsligt". Studenten är då redan inne i landet på lagliga grunder och därmed ett svårhanterat fall.⁹²

91 Dialogmöte med Säkerhetspolisen.

92 Dialogmöten med Migrationsverket och Säkerhetspolisen.

Fallstudie/exempel

Olovlig underrättelseverksamhet är en brottsrubricering som kom till för att täcka upp en lucka i lagen, vilket blev tydligt i ett fall med en ung ryss som arbetade på ett svenskt lärosäte och som uppvaktades av en rysk underrättelseofficer. Det var i detta fall tydligt att den aktuella underrättelsetjänsten var ute efter information och till slut gjordes ett tillslag då den unge ryssen greps. Under utredningen kunde det konstateras att mannen visserligen kunde ha kommit över information på lärosätet, men inget som kunde kopplas till något men för rikets säkerhet. Således fick åklagaren till slut släppa mannen. Detta fall ledde dock till att ny lagstiftning infördes, där verksamheten som underrättelseofficern ägnade sig åt, plus den medverkan som den unge mannen hade ställt upp på, kriminaliserades. Det är verksamheten som är straffbelagd eftersom den utövas genom konspirativa metoder, det vill säga hemligt eller med svikliga medel. Dessa två personer hade uppenbarligen haft något slags uppsåt och en underrättelseofficer lägger inte ner mödan utan att ha något syfte. Denna typ av verksamhet behöver således inte ha lett till att en person har fått tag på information som är så känslig att den kopplas till Sveriges säkerhet, utan det är själva ansträngningarna (förfarandet, verksamheten, beteendet) som man ville kriminalisera. Grov olovlig underrättelseverksamhet kan medföra fängelse i upp till fyra år, vilket ska jämföras med det allvarigare brottet spioneri, där grovt spioneri kan leda till livstidsstraff.⁹³

Fysisk säkerhet

Fysisk säkerhet innefattar skyddet av byggnader, infrastruktur och utrustning.

Det kan exempelvis handla om stöld av labbutrustning, data och andra uppgifter, både på arbetsplatsen och på resa. Ett inbrott eller en stöld kan ske när som helst och behöver inte särskilt vara kopplat till ett antagonistiskt hot. Däremot kan stöld med antagonistiska avsikter få mer förödande effekter. Det är exempelvis skillnad på att stjäla en dator för att tjäna pengar på hårdvaran och att stjäla en dator i syfte att sälja den data som finns i den.

Att se över vilka lokaler och utrymmen som är öppna för allmänheten och vilka som bör vara låsta kan vara ett första steg i att minimera risken för inbrott och stöld. Att utöver det minimera vilka som har tillgång till de låsta utrymmena (samtliga anställda eller ett fåtal utvalda) kan också minska riskerna. Detsamma gäller för tillgången till forskningsdata och annan digital infrastruktur. Säkerställ att endast de som behöver ha tillgång till viss information har det. Det kan gälla exempelvis tillgång till databaser, molntjänster samt intranät.

93 Dialogmöte med Säkerhetspolisen.

Att upprätta särskilda rutiner för att ta emot besökare, både inför och under besöket samt att genomföra identitetskontroll vid ankomst kan även vara verktyg för att minska riskerna för inbrott och stöld.

Fallstudie/exempel

Under 2022 greps en misstänkt rysk spion som varit verksam på universitetet i Tromsø⁹⁴ och 2024 greps en misstänkt spion på Tartu universitet.⁹⁵

Enligt Säkerhetspolisen förekommer fall där internationellt rekryterade forskare, som via sin anställning vid svenskt lärosäte, utöver forskningsresultat i egna forskargruppen även fått tillgång till forskningsresultat som saknar relevans för den egna forskningen, från andra forskargrupper.⁹⁶

Egen finansiering

Se över finansieringen av den egna verksamheten och avgör eventuell inverkan på det aktuella internationella initiativet.

De villkor som finns för finansieringen av den svenska parten av det internationella initiativet, både för det aktuella initiativet och annan finansiering hos parten, kan påverka det aktuella initiativet.

Finansieringen av det internationella initiativet på det egna lärosätet är en viktig faktor. I många fall utgör den troligen inte någon risk, men i de fall då finansieringen kommer via andra kanaler än de erkända/etablerade kan det vara värt att tänka efter. Exempelvis om den egna finansieringen kommer från en utländsk aktör är det viktigt att göra samma bedömning som för eventuella samarbetsparter. Likaså om finansieringen kommer från ett företag eller annan organisation eller individ i Sverige som har kopplingar till utländska aktörer. Det är viktigt att göra en noggrann granskning av de villkor som gäller för finansieringen. Det kan ha betydelse även för eventuella andra finansiärer av samarbetet, offentliga såväl som privata. De kan i sin tur ha krav eller ställa villkor på hur övrig finansiering är utformad.

Andra avtal om finansiering som finns i organisationen kan också innehålla villkor som påverkar det aktuella initiativet, till exempel ett avtal med en part från USA där villkoren kan utesluta samarbeten med Kina till följd av restriktioner i USA.

94 SVT Nyheter. Misstänkt rysk spion beskrivs som nyfiken

95 Dagens Nyheter. Misstänkt spion kopplas till Uppsala universitet

96 Dialogmöte med Säkerhetspolisen.

För säkerhetsskyddet gäller särskilda regelverk

Informera dig om huruvida aktiviteten berörs av säkerhetsskyddslagen och vidta lämpliga åtgärder om så är fallet.

Det finns flera åtgärder som kan vidtas för att förebygga och motverka hot och risker mot ansvarsfull internationalisering, vilket framgår av aspekterna i denna dimension. Säkerhetsskyddet är en åtgärd som omfattas av ett särskilt regelverk. Det föranleder att det särskilt uppmärksammas här.

Säkerhetsskydd är det sätt som information som omfattas av sekretess ska skyddas på. Säkerhetsskyddet finns reglerat i säkerhetsskyddslagen (2018:585) och säkerhetsskyddsförordningen (2021:955), samt i föreskrifter från olika myndigheter, däribland Säkerhetspolisen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen gäller alla som bedriver säkerhetskänslig verksamhet, såväl offentliga som privata aktörer.

Säkerhetsskyddet har flera delar, bland annat säkerhetsskyddsanalys. Myndigheter och privata aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet ska dessutom enligt säkerhetsskyddslagen utreda behovet av säkerhetsskydd i en säkerhetsskyddsanalys.⁹⁷

Informationssäkerhet

Internationellt samarbete, i synnerhet forskningssamarbeten, kräver att information delas med andra. Det utgör en risk för att skyddsvärda forskningsdata och forskningsresultat sprids på ett sätt som inte är önskvärt. Det krävs ett systematiskt informationssäkerhetsarbete för att kunna identifiera vilka data och annan information som är skyddsvärda.⁹⁸

Alla myndigheter, inklusive statliga universitet och högskolor, är skyldiga att bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete. Syftet är att ge information tillräckligt skydd utifrån dess värde. Informationssäkerhet omfattar hela organisationens verksamhet och all information, oavsett om den finns i datorer eller på papper.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har i uppdrag att stödja och samordna arbetet med samhällets informationssäkerhet. MSB är även bemyndigad att utfärda föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter.⁹⁹ MSB har också tagit fram ett metodstöd och tjänsten

97 För mer information om säkerhetsskyddsanalys, se Säkerhetspolisen, Säkerhetsskyddsanalys (PMFS 2022:1). Ett exempel på en sådan säkerhetsskyddsanalys finns på Stockholms universitets webbplats, Säkerhetsskyddsanalys 2021. <https://www.su.se/medarbetare/organisation-styrning/styrdokument-regelboken/s%C3%A4kerhet-och-f%C3%B6rtroendeskadligt-agerande/s%C3%A4kerhetsskyddsanalys-2021-1.608128>

98 MSB. Arbeta systematiskt med informationssäkerhet och cybersäkerhet

99 MSB. Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter (MSBFS 2020:6)

Infosäkkollen som stöd för arbetet att implementera ett systematiskt informationssäkerhetsarbete.¹⁰⁰

Exempel på vägledande frågor

Innehåller verksamheten skyddsvärden (till exempel exportkontroll, kritiska teknologier, sekretess, kommersiella värden)?

Kan kunskapen, data eller verktyg/instrument användas för andra icke-önskvärda ändamål (för övervakning, polisiära ändamål, social kontroll, diskriminering med mera)?

Har du kontroll över vart resultaten av forskningen eller innovationsverksamheten tar vägen i ditt samarbete?

Finns det risker för dig, för studenter eller för personalen? (till exempel hot, påtryckningar, påverkanskampanjer).

Vilka risker finns på den ordinarie arbetsplatsen och vilka risker finns vid resor och längre vistelser utomlands (till exempel som gästforskare)?

Vem finansierar den svenska parten/delen i det aktuella internationella initiativet och hur ser villkoren ut? Finns det annan finansiering hos den svenska parten med villkor som skulle kunna påverka det aktuella internationella initiativet?

Har lärosätet ett heltäckande informationssäkerhetsarbete i enlighet med MSB:s föreskrifter? Vilka informationssäkerhetsåtgärder behöver göras i min verksamhet? Vilka andra åtgärder kan behöva vidtas?

100 Metodstödet inklusive webbverktyget "Infosäkkollen" finns på MSB:s webbsida <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/systematiskt-informationssakerhetsarbete/>

3. Den utländska kontexten

I samarbeten med andra länder behöver en bedömning av landspecifika möjligheter, risker och utmaningar göras. De aspekter som behöver beaktas är bland annat hur lagstiftning, tillämpningen av lagstiftningen, graden av akademisk frihet, demokrati och mänskliga rättigheter, immaterialrätt och exportkontroll kan påverka den planerade eller pågående internationella aktiviteten.

Lagstiftning

Bedöm vilka förutsättningar de juridiska system (nationellt, regionalt eller federalt) samarbetsparter agerar inom ger. Finns det lagstiftning som begränsar eller medför risker i samarbetet?

Det kan finnas lagstiftning om sekretess, möjlighet att kommersialisera/patentera (immaterialrätt), begränsningar för utländska personer att agera inom landet, för forskningsdata, personuppgifter, exportkontroll (för överföring till Sverige) eller krav på att medborgare ska agera i landets intresse. Alla dessa regler kan påverka förutsättningarna för samarbetspartnern att agera och därmed förutsättningarna för hela samarbetet.

I bästa fall är samarbetsparten öppen mot den svenska samarbetsparten om vad som kan påverka samarbetet, men det är inte alltid fallet. Klargör med din tilltänkta samarbetspart vilka lagar och förordningar som respektive part måste följa och vilka värden ni inte kan tumma på.

Krav eller villkor är inte alltid tydligt uttryckta. Lagar kan tillämpas godtyckligt och lagstiftning eller andra regelverk kan förändras över tid. Vissa förhållanden kan också variera inom landet.

Det är svårt för en enskild forskare att ha kunskap om andra länders lagstiftning. Samma svårighet har även eventuell personal i universitetsförvaltningen vid lärosäten som ska kunna ge stöd. Ta del av erfarenheter från kollegor som har verkat i landet och bygg kunskap inom organisationen.

Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter

Bedöm de utländska förhållandena vad gäller demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter och hur de kan påverka det internationella initiativet.

Brister i demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter kan utgöra en risk för den egna säkerheten men också för samarbetspartens säkerhet. Det behöver beaktas. Dessa brister utgör inte automatiskt en diskvalificering för

internationell samverkan, men de är underlag för en samlad bedömning och kan påverka hur samarbetet utformas.

För att bedöma samarbetslandets grad av demokrati och mänskliga rättigheter finns en del öppna källor att tillgå, till exempel V-Dem,¹⁰¹ Unesco,¹⁰² UD:s rapporter om mänskliga rättigheter,¹⁰³ med flera.

Akademisk frihet

Bedöm vilken grad av akademisk frihet som samarbetsparten har inom sitt nationella, regionala eller federala system.

Graden av akademisk frihet i samarbetslandet påverkar vilka och hur internationella samarbeten kan bedrivas. Principen om akademisk frihet slås fast i högskolelagen och i en rad internationella överenskommelser.¹⁰⁴ I Bonndeklarationen från 2020 slås det fast att forskningens frihet är en norm som ska vara vägledande i alla typer av forskningssamarbeten och innovationssatsningar där EU:s medlemsstater deltar.¹⁰⁵

För att bedöma samarbetslandets grad av akademisk frihet finns en del öppna källor att tillgå, till exempel Academic Freedom Index.¹⁰⁶

Bristande akademisk frihet är inte automatiskt en diskvalificering för internationell samverkan, men utgör underlag för en samlad bedömning.

Ta del av erfarenheter från kollegor som har verkat i landet och bygg kunskap inom organisationen.

101 Se V-Dem. <https://www.v-dem.net/>

102 Se the Global Democracy Index. <https://www.unesco.org/en/world-media-trends/global-democracy-index>

103 Se regeringens rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i världen. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/rapporter-om-manskliga-rattigheter-i-varlden/>

104 Exempelvis Magna Charta Universitatum, Rome Ministerial Communiqué, 2020, EHEA

105 European Research Area. Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research, adopted at the Ministerial Conference on the European Research Area on 20 October 2020 in Bonn

106 Se Academic Freedom Index. <https://academic-freedom-index.net/>

Korruption

Bedöm om korruption kan vara en risk i den internationella aktiviteten.

En hög grad av korruption kan utgöra en risk att inte uppnå målen med aktiviteten. Korruption i samarbetslandet kan utgöra en ekonomisk risk men kan också bidra till att inte de mest lämpade eller meriterade väljs för ut att ingå i aktiviteten.

Det finns ett antal organisationer som publicerar bedömningar av graden av korruption i världens länder, bland annat Transparency international¹⁰⁷ och Världsbankens Worldwide governance indicators som även tar upp graden av rättssäkerhet och politisk stabilitet.¹⁰⁸

Generella hot och utmaningar

Bedöm vilka generella hot som finns för organisationen och individers säkerhet i samband med aktiviteter med samarbetslandet.

Detta avser främst antagonistiska hot och det finns öppet tillgängliga allmänna bedömningar av säkerhetsläget och koppling till vissa länder i Säpos och Försvarmaktens (militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Must) respektive årliga genomgångar.¹⁰⁹

Enligt Säpo bedriver flera länder underrättelseverksamhet riktad mot Sverige, särskilt på Ryssland, Kina och Iran. Syftena ser olika ut beroende på land, men handlar vanligen om att inhämta kunskap, information och teknik – för civila och militära ändamål. Kunskapsinhämtning sker mot fler olika svenska instanser såsom näringslivet, försvars- och rymdindustrin samt forskningsinstitutioner och lärosäten.¹¹⁰ Teknikanskaffning beskrivs vara en viktig komponent för länder med stormaktsambitioner, likaså forskning som bedrivs på svenska lärosäten.¹¹¹

Hot och utmaningar kan också komma från icke-antagonistiska hot men som kan få stora konsekvenser på förutsättningarna för internationalisering, eller att kunna agera i ett visst land eller del av världen, Exempel är naturkatastrofer, klimatrelaterade händelser, hälsoläge och konflikter. Vissa av dem kan vara svåra att förutsäga, men vägledning i aktuella fall kan

107 Se Transparency international. <https://www.transparency.org/en/>

108 Se Worldwide governance indicators. <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>

109 Se Försvarmakten, Årsöversikt 2023 MUST samt Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2023-2024.

110 Säkerhetspolisens årsbok 2022-2023.

111 Säkerhetspolisens årsbok 2022-2023.

fås från Utrikesdepartementets reserekommendationer. Mer övergripande beskrivningar av situationen i ett land eller region finns exempelvis i Utrikespolitiska institutets Landguiden¹¹² och en amerikansk motsvarande resurs är amerikanska underrättelsetjänsten CIA:s faktasamling över världen, World Fact Book,¹¹³ med beskrivning av konfliktläget i olika länder.

Exempel på vägledande frågor

Finns det lagstiftning som begränsar din och motpartens möjlighet att fritt agera i internationell samverkan?

Finns det exempelvis lagar kring dataskydd eller immaterialrätt som hotar eller begränsar möjligheterna till samarbete?

Finns det förhållanden som riskerar att påverka möjligheterna att välja inriktning på forskningssamarbetet?

Finns det risk för att samarbetet eller rekryteringen påverka den akademiska friheten vid det egna lärosätet?

Kan kontakter med en forskare i ett annat land innebära en risk för forskaren?

Finns det risker för den personliga säkerheten (sjukdomar, terrorhot, kriminalitet med mera) med att resa till samarbetslandet?

Finns det risk att samarbetsparten går in i det internationella initiativet, för att inhämta kunskap till det egna landets underrättelsetjänst eller försvarsindustri, och inte för att uppnå ömsesidiga mål?

4. Kännedom om samarbetspartnern

För att ingå i ett samarbete behövs kännedom om den eller de man ska samarbeta med.

De aspekter som dimensionen omfattar är en bakgrundskontroll, motpartens juridiska ställning, autonomi, finansiering och om motpartens egna samarbeten kan påverka samarbetet

112 Se Utrikespolitiska institutets webbplats. <https://www.ui.se/landguiden/>

113 Se CIA:s webbplats. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>

Bakgrundskontroll utifrån öppna data

Gör en rimlig bedömning av samarbetsparten utifrån öppna källor.

Det är viktigt att göra en rimlig bakgrundskontroll (ofta benämnd due diligence) av den samarbetspart man vill gå in i samverkan med för att kunna bedöma risker. Det gäller även i andra relationer, såsom vid rekryteringar.

Konsekvenserna av att inte bedöma samarbetsparten är inte bara förenade med risk för antagonistiska hot. Samarbetspartner med instabil eller otillräcklig finansiering kan leda till ekonomisk skada, och samarbetspartner med bristande etiska standarder kan få återverkningar på ett lärosätes varumärke och rykte samt leda till juridiska svårigheter.

En grundlig bedömning av motparten minskar också risken att ingå samarbeten med aktörer i länder med hög grad av korruption eller lärosäten med brister i vetenskaplig grund och god forskningssed. Det är viktigt att göra en så noggrann bakgrundskontroll med de öppna källor som står till en enskild forskares eller lärosätes förfogande men lika viktigt är det att enas om gemensamma värden och principer på förhand.

Det är givetvis svårt att göra en bedömning av om en motpart utgör ett hot eller inte, i synnerhet om motparten försöker dölja det. Men med öppna källor går det att komma långt i att se vem som äger, kontrollerar och finansierar samarbetsparten eller om den finns på internationella kontrollistor.

Migrationsverket framförde under dialogmöten att om lärosätena gjorde en grundligare bakgrundskontroll av studenter, doktorander och forskare i rekryteringen skulle färre stoppas upp i processen för uppehållstillstånd. Processen skulle då också snabbas upp för alla övriga sökande. För att åstadkomma denna typ av bakgrundskontroller skulle lärosätena sannolikt behöva ha tillgång till annan typ av information än de har i dag. Men det kan göras en enklare bedömning av känslighet i verksamhet den rekryterade ska bedriva i relation till personens bakgrund.¹¹⁴

Vid misstanke om potentiella antagonistiska hot från den tilltänkta samarbetspartnern som inte kan bedömas utifrån öppna källor kan kontakt behövas med Säkerhetspolisen. Myndigheterna i uppdraget avser att återkomma till i vilken utsträckning en stödstruktur kan vara behjälplig i sådana fall.

114 Här uppstår naturligtvis frågor om i vilken grad lärosäten ska bedriva säkerhetspolitik och på vilka grunder annat än formella meriter en sökande till en utbildning kan bedömas.

Autonomi hos samarbetsparten

Bedöm graden av institutionell autonomi, finansiering som motparten har inom sitt nationella, regionala eller federala system.

Här avses en mer specifik bedömning av samarbetspartnerns oberoende och autonomi. En sådan bedömning bör göras så konkret som möjligt, helst för den aktuella forskargruppen, institutionen eller fakulteten.

I en sådan bedömning ingår ägande eller kontroll av motparten samt eventuell affiliering till andra aktörer. Ett sådant exempel är kinesiska universitet som utgör Kinas nationella försvars "sju söner".¹¹⁵

Använd öppna och officiella källor

Internationellt finns ett antal resurser som kan användas i bakgrundskontrollen. De är ofta publicerade som listor eller databaser med aktörer med vissa karakteristika eller syften och bör därför användas med omdöme.

De kan vara bra för att få grundinformation men de ska för det första användas som ett underlag och inte tas som en given sanning och för det andra avspeglar de inte nödvändigtvis förhållanden som är relevanta för svenska aktörer. Här ges några sådana internationella exempel (i en stödstruktur skulle en mer systematisk kartläggning av motsvarande resurser kunna tillhandahållas). Det finns inte några motsvarande svenska listor.

Amerikanska handelsdepartementet (US Department of Commerce) publicerar en konsoliderad bevakningslista (eng: *consolidated screening list*) på organisationer, företag och individer som inte ska få tillgång till viss amerikansk teknologi enligt amerikansk exportkontroll.¹¹⁶

Den australiska tankesmedjan Australian Strategic Policy Institute (ASPI) publicerar en kartläggning av kinesiska lärosätens koppling till försvarsområde (China Defence Universities Tracker).¹¹⁷

I Kanada publiceras en lista på särskilt utpekade organisationer ("named organisation") som inte kan få federal forskningsfinansiering.¹¹⁸

115 Se Wikipedia. Sju söner. https://en.wikipedia.org/wiki/Seven_Sons_of_National_Defence

116 U.S. Department of Commerce. International Trade Administration <https://www.trade.gov/consolidated-screening-list>

117 ASPI. China Defence Universities Tracker. <https://unitracker.aspi.org.au/about/>

118 Government of Canada. Named Research Organizations. <https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/named-research-organizations>

Undvik bluffuniversitet

Förvissa dig om, så långt det är möjligt, att den tilltänkta samarbetspartnern är erkänd av myndigheter eller andra organisationer med mandat att erkänna utbildnings- och forskningsinrättningar i landet och att det inte rör sig om ett så kallat bluffuniversitet eller en institution med omfattande kvalitetsproblem.

I de allra flesta fall är en sökning i öppna källor som World Higher Education Database¹¹⁹ tillräcklig men även denna databas har emellanåt av misstag listat lärosäten med oklar status. Vid tveksamma fall kan UHR bistå med stöd i att bedöma ett utländskt lärosäte. UHR är Sveriges så kallade ENIC-NARIC-kontor¹²⁰ och som sådant ger UHR information om erkännande av högre utbildning och utbildningsanordnare i andra länder till enskilda individer som planerar studier eller arbete utomlands, till arbetsgivare och till svenska lärosäten. Vid det svenska ENIC-NARIC-kontoret finns det god kunskap om utländska utbildningssystem och om erkända och icke erkända universitet och andra aktörer inom högre utbildning. UHR kan även bistå svenska lärosäten med information genom att kontakta motsvarande funktioner i andra länder.

Fallstudie/exempel

Ett internationellt kontor vid ett svenskt lärosäte med ansvar för utbytesverksamhet får en förfrågan från ett lärosäte som uppger sig vara verksamt i Irland om att ingå avtal om ett bilateralt utbytesprogram. Det är inte möjligt att via öppna källor bekräfta att lärosätet verkligen är erkänt. Efter kontakt med det svenska ENIC-NARIC-kontoret vid UHR får det svenska lärosätet information om att det utländska universitetet är ett så kallat bluffuniversitet.

119 Se World Higher Education Database webbplats. <https://www.whed.net/home.php>

120 Se ENIC-NARIC:s webbplats. <https://www.enic-naric.net/page-about-ENIC-NARIC-Networks>

Samarbetspartens egna samarbeten

Undersök om den tänkta samarbetspartnern har andra samarbeten som inverkar på ditt samarbete eller på ditt rykte.

För det första kan samarbetslandets eller samarbetspartens egna samarbeten inverka på det tilltänkta samarbetet. Om Sverige samarbetar med landet A, som i sin tur har en konfliktfylld relation med landet B så kan det aktuella samarbetet med landet A påverka hur landet B ser på den svenska aktören. Det kan vara problematiskt i synnerhet om landet B har en god relation med Sverige och det då finns risk för att den relationen försämras.

Ett annat fall är då Sverige samarbetar med landet C men inte med landet D (till exempel till följd av exportkontroll, säkerhetshot eller sanktioner) men där landet C och D har goda relationer. En svensk aktör kan då behöva försäkra sig om att det inte sker läckage av kunskap till landet D från landet C.

Ytterligare ett fall är där Sverige samarbetar med land E och där det landet samverkar med ett eller flera länder med låg grad av akademisk frihet, tveksam forskningssed eller har svag etisk standard. Här kan uppstå en förtroendeskada genom så kallad guilt by association.

Fallstudie/exempel

Ett universitet i Nordamerika ingår flera forskningssamarbeten med kinesiska universitet som hör till kategorin "De sju sönernas universitet".¹²¹ Det är civila universitet under ministeriet för industri och informationsteknologi men arbetar nära Kinas försvarsindustri. Samarbetena mellan det nordamerikanska lärosätet och de kinesiska partneruniversiteten gäller i några fall ny teknik på området artificiell intelligens som kan användas för både civila och militära ändamål. Farhågor väcks att det nordamerikanska lärosätet därmed ofrivilligt bidrar med att göra avancerad forskning tillgänglig inte bara för partneruniversiteten utan också för den kinesiska militären.

121 CBC. CSIS chief opens up about China's interest in Canadian universities.

Vägledande frågor

Vem äger, kontrollerar eller finansierar samarbetsparten?

Kan motparten vara utsatt för påtryckning eller i övrigt missbrukas av annan bakomliggande aktör (till exempel polis, militär eller icke-demokratisk aktör)?

Är lärosätet autonomt och hur är graden av akademisk frihet? Går det att bedöma genom öppna källor? Omfattar lärosätets autonomi alla dimensioner av autonomi: organisatorisk, finansiell, administrativ och akademisk eller finns det begränsningar?

Finns det andra svenska eller internationella aktörer som har erfarenhet av samarbete med den aktuella samarbetspartnern?

Finns det någon annan aktör, exempelvis myndighet, inom högre utbildning i landet som behöver informeras/konsulteras innan ett avtal kan ingås?

Om motparten är ett lärosäte, är det ett erkänt lärosäte och finns det relevant kvalitetssäkring?

Vilka existerande internationella samarbeten kommer samarbetsparten in i samarbetet med?

5. Utformning av samarbetet

Internationella samarbeten kan uppstå på många sätt och kan utvecklas över tid. När ett formellt samarbete ska inledas är det viktigt att formulera förutsättningarna i ett avtal utifrån de möjligheter och risker som identifierats.

Diskutera med din tilltänkta samarbetspart vilka lagar och förordningar som ni på respektive håll måste följa och vilka värden ni inte kan tumma på. Kom överens om vilka principer som ska gälla och målet med samarbetet, exempelvis om hur forskningsresultat ska tas om hand. Skriv in det i ett samarbetsavtal. Avtala även om att deltagarurvalet (studenter eller forskare) i samarbetet sker på ett öppet sätt.

Hur ett samarbete regleras genom överenskommelse ger vissa möjligheter, men kan också skapa sårbarheter. Se över vilka beroendeförhållanden som kan uppstå under samarbetet och hur de ska hanteras. Här kan särskilt reciprocitet (får båda parter ut något av samarbetet?) och etik i själva samarbetena beaktas, samt vem som äger resultat och hur det får användas et cetera (lärarundantaget).

Möjligheten att förändra eller avsluta samarbetet bör ingå men också att i förhand ta fram en exit-strategi, eventuellt med kriterier för när ett avslut bör initieras.

De aspekter som behöver beaktas i denna dimension är vikten av att i ett samarbete komma överens om frågor som rör god forskningssed, forskningssintegritet, etik, öppen vetenskap, hållbarhet och mångfald.

God forskningssed, forskningsintegritet och etik¹²²

Säkerställ att internationaliseringen kan bedrivas i enlighet med god forskningssed och öppen vetenskap utan grova etiska överträdelser eller förtroendeskadliga normförskjutningar av forskningsstandarder.

Forskning som bedrivs i Sverige ska enligt lagstiftning bedrivas enligt god forskningssed.¹²³ Enligt den utredning som föregick ändringen av högskolelagen är "[g]od sed i forskningen är den moraliska praxis som utvecklas då forskningens olika aktörer i dialog med det omgivande samhället kritiskt reflekterar kring forskningsverksamheten."¹²⁴ Även i internationalisering gäller kravet på god forskningssed.

Svenska lärosäten bedriver ett aktivt arbete kring god forskningssed och etikfrågor. SUHF har en expertgrupp för etikfrågor¹²⁵ och har tagit fram en vägledning för lärosätenas arbete med att förebygga och hantera avvikelser från god forskningssed.¹²⁶ Uppsala universitet driver en webbplats för dessa frågor.¹²⁷

God forskningssed är en bred tillämpning som kan täcka många aspekter, som vanligtvis uttrycks i etiska frågeställningar i forskningen. God forskningssed är också nära kopplat till begreppet forskningsintegritet och det finns en gemensam europeisk kodex för forskningens integritet med följande grundläggande principer för integritet i forskning: tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvar.¹²⁸

De forskningsetiska frågeställningarna finns för att säkerställa att legitima intressen beaktas och att det görs en informerad avvägning då olika intressen kommer i konflikt. Allvarliga avvikelser från god forskningssed (fabricering, förfalskning och plagiering) betecknas som oredlighet i forskning.

122 Avsnittet bygger huvudsakligen på Vetenskapsrådets rapport God forskningssed från 2017 (en uppdaterad version väntas under 2024).

123 Högskolelag (1992:1434), 3 a § samt Lag (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning, 4 §

124 SOU 1999:4 God sed i forskningen sid. 24.

125 Se SUHF:s webbplats. Expertgruppen för etikfrågor. <https://suhf.se/arbetsgrupper/expertgruppen-for-etikfragor/>

126 SUHF. Vägledning för lärosätens arbete med att förebygga, hantera och följa upp misstankar om avvikelser från god forskningssed. REK. 2020:3 REVIDERAD Dnr SU-850-0057-18

127 Se Uppsala universitets webbplats. CODEX regler och riktlinjer för forskning <https://www.codex.uu.se/>

128 Kodexen är framtagen av den europeiska samarbetsorganisationen för de europeiska akademierna, ALLEA. Den europeiska kodexen för forskningens integritet

Vetenskapsrådets rapport *God forskningssed* från 2017 poängterar att den etiska dimensionen också är en kvalitetsfaktor i forskning och att dessa frågor berör alla som deltar i forskningsprocessen.¹²⁹ God forskningssed är således en grundläggande faktor att ha med sig in i internationaliseringsaktiviteter. Ett exempel på avvikelse från god forskningssed och etiska regler är förekomsten av ”etikdumpning” – det vill säga att sänka de etiska kraven när man bedriver forskning.

Att följa god forskningssed är även ett villkor för den som får bidrag från statliga finansierare, till exempel Vetenskapsrådet. Även i EU:s ramprogram omfattas all finansierad forskning av en etisk granskning (eng: *ethics appraisal procedure*).¹³⁰ I ett uttalande från 2022 från samarbetsorganet för världens forskningsfinansierare, Global Research Council, om forskningsetik, -integritet och -kultur, identifieras också behovet av ansvarsfull internationalisering under benämningen ”principled collaboration”.¹³¹

Forskning ska baseras på principen om öppen vetenskap¹³²

Säkerställ att forskning i internationell samverkan kan genomföras och publiceras i enlighet med öppen vetenskap.

Öppen vetenskap handlar om att göra den vetenskapliga processen mer öppen och inkluderande. Att skapa ett öppet vetenskapssystem är en grundläggande del i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen från 2020.¹³³

Med öppen vetenskap kan flera aspekter avses. Vanligen menas öppen tillgång till vetenskapliga publikationer eller till forskningsdata, men även öppen källkod, öppna lärresurser och medborgarforskning.

Öppen vetenskap syftar till ett mer effektivt forskningssystem där forskningen är transparent, tillgängligt och återanvändbart, inte minst genom internet. Genom att möjliggöra tillgång till forskningsresultat kan andra forskare granska, replikera och bygga vidare på studier. Det bidrar till ökad noggrannhet och tillförlitlighet. Öppen vetenskap underlättar även samarbete mellan forskare och lärosäten, vilket kan leda till snabbare framsteg och innovationer.

129 Vetenskapsrådet, *God forskningssed*, rapport 2017. En ny version av rapporten ges ut 2024.

130 EU. Horizon Europe. Sid. 23ff

131 Global Research Council. Statement of Principles and Practices for Research Ethics, Integrity, and Culture in the Context of Rapid-Results Research

132 Avsnittet bygger på uppgifter från webbplatserna hos Vetenskapsrådet www.vr.se och SUHF www.suhf.se

samt regeringens proposition 2020/21:60. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige avsnitt 10.2.2.

133 Proposition 2020/21:60. Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

Forskningsdata är det material som vetenskapliga resultat bygger på. Om forskningsdata publiceras fritt tillgängligt på internet innebär det öppen tillgång till forskningsdata. Långt ifrån alla forskningsdata kan vara helt öppettillgängliga. Bedömning av öppenhet ska utgå från gällande lagstiftning samt principen ”så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt.

Öppna lärresurser fokuserar mer på högre utbildning än på forskning och innebär att utbildnings- och undervisningsmaterial delas fritt och återanvänds.

Öppen vetenskap bidrar till ett bredare deltagande och engagemang från samhället, bland annat genom medborgarforskning, att allmänheten direkt involveras i forskningsprojekt eller olika delar av forskningsprocessen. Arbetet med öppen vetenskap sker globalt och stöds av organisationer som Unesco¹³⁴ och OECD samt genom initiativ som det europeiska öppna forskningsmolnet (EOSC)¹³⁵ inom EU.

Öppen vetenskap är en grundläggande princip inom Horisont Europa, ramprogrammet för forskning och innovation. Genom att integrera principen om öppen vetenskap i forskningspolitiken kan internationellt forskningssamarbete främjas och det europeiska forskningsområdet (European Research Area, ERA) stärkas. Vidare stöds implementeringen av ERA genom Coalition for Advancing Research Assessment, CoARA, där flera svenska finansierare och lärosäten är med.

Hållbarhet, jämställdhet och mångfald

Säkerställ att hållbarhets-, jämställdhets- och mångfaldsfrågor adresseras tidigt och hålls levande under samarbetet.

Hållbarhets-, jämställdhets- och mångfaldsfrågor förutsätts genomsyra arbetet i den ordinarie verksamheten och således även internationella samarbeten. Att ha olika utgångspunkter och synsätt i dessa frågor kan leda till intressekonflikter under samarbetet. Därför är det viktigt att de adresseras i ett tidigt stadie och hålls levande under samarbetet.

Förenta nationerna (FN) definierar hållbar utveckling som ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.¹³⁶ Att göra avväganden utifrån miljömässig, social och ekonomisk påverkan och verka för de globala hållbarhetsmålen¹³⁷ är därmed också ett sätt för forskningen att agera ansvarsfullt. När olika mål står i konflikt med varandra kan dilemman däremot uppstå och

134 Se UNESCO Recommendation on Open Science. <https://www.unesco.org/en/open-science/about>

135 Se EOSC:s webbplats.

136 Se FN. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Även kallad Brundtlandrapporten.

137 Mer om de globala målen: <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

det kan behöva göras en prioritering. Som exempel kan nämnas kortsiktiga vinster kontra långsiktig social och miljömässig hållbarhet eller teknologisk utveckling kontra miljöpåverkan.

I svenska myndigheters instruktion stipuleras att jämställdhetsperspektivet ska integreras i myndigheternas verksamhet¹³⁸ och inom EU betonas frågan exempelvis genom jämställdhetsstrategin för 2020–2025.¹³⁹ Hela befolkningens erfarenheter, kompetenser och kunskaper behövs för att alla till fullo ska kunna utnyttja samhällets potential. Att främja jämställdhet och mångfald inom internationella samarbeten är således en förutsättning för hållbar samhällsutveckling och avgörande för forsknings- och innovationsförmågan. Att främja inhemska/globala mål kan däremot vara en utmaning då de kan stå i motsats till lokala traditioner och behov. Även ojämlikhet i tillgång till resurser och kapacitet kan skapa dilemman när det gäller att främja jämställdhet och mångfald.

Uppföljning av samarbetet

Bedöm samarbetet fortlöpande och utvärdera det efter att det avslutats

Bedömning av samarbetet bör inte enbart ske inför att det påbörjas utan också fortlöpande. Förutsättningarna för den egna och samarbetspartens intressen och mål med samarbetet kan förändras över tid. Graden av risk bör påverka hur ofta och hur noggrant det ska göras sådan uppföljning. Ta hänsyn till att risker kan öka eller minska över tid. I det förra fallet krävs tätare/mer intensiv uppföljning och det motsatta för minskad risk.

Utvärdera även samarbetet efter att det har avslutats för att samla erfarenheter för framtida samarbeten.

Fallstudie/exempel

I ett samarbete finansierat av en svensk forskningsfinansiär visade det sig att de svenska och de utländska samarbetsparterna inte hade samma mål med samarbetet. Efter samarbetet hade den utländska parten tagit ett stort antal patent baserade på resultaten av samarbetet medan den svenska parten inte hade ansökt om något.

138 Finansiärerna ska även verka för att köns- och genusperspektiv inkluderas i de satsningar som finansieras, när det är tillämpligt. Se exempelvis Vetenskapsrådets Riktlinjer för jämställdhet i processen finansiera forskning.

139 EU. Jämställdhetsstrategin för 2020-2025.

Exempel på vägledande frågor

Ökar beroendet av motparten genom samarbetet? Ekonomiskt? Forskningsmässigt?

Hur är samarbetet upplagt (grad av åtagande)?

Finns det potentiella etiska eller moraliska aspekter av verksamheten eller i forskningsdata som kan missbrukas eller ges tillgång till oavsiktligt?

Finns det anledning att begränsa tillgången till lärosätets informationssystem eller lokaler?

Är det möjligt att inom samarbetet efterleva normer för vetenskaplig verksamhet (forskningsintegritet, etik, öppen vetenskap, akademisk frihet med mera)?

Kan forskningsarbetet bedrivas på ett betryggande sätt utan risk för att kompromettera forskningsintegritet eller att behöva ta "genvägar"?

Hur bidrar initiativet till hållbarhetsmålen?

För alla parter som ingår i initiativet: Hur ser deltagandet i ut avseende könsfördelning och mångfald?

Hur många resor för fysiska möten behövs i initiativet? Går det att resa miljövänligt? Vilka alternativ finns det till fysisk närvaro på platser utanför den egna arbetsplatsen?

Hur hanteras hållbarhet och jämställdhet hos motparten och det land som den verkar i? Kan initiativet bidra till en förbättring?

Påverkar resultatet av initiativet kvinnor och män på samma sätt? Om inte, vad skiljer och varför?

Finns det skillnader i hur resultatet påverkar olika grupperingar i samhället? På vilket sätt?

Hur och när ska uppföljning av samarbetet ske?

Hur bedöms samarbetet utvecklas framöver? (ökad/minskad risk?)

Finns det en exitstrategi?

Riktlinjer för forskningsfinansiärer och andra aktörer

En konsekvens av det geopolitiska läget är att utbildning, forskning och innovation i en större utsträckning än tidigare behöver ta hänsyn till nationella intressen. Statliga finansiärer av utbildning, forskning och innovation är ett instrument för att säkerställa det. Därför blir finansiärerna också relevanta för ansvarsfull internationalisering.

Fokus i följande avsnitt ligger på forskningsfinansiärernas roll. Men ansvarsfull internationalisering är relevant även för finansiärer av internationella utbildningssamarbeten. Utvecklingen inom EU:s program Erasmus+¹⁴⁰ ägnar allt större uppmärksamhet åt demokratisk värdegrund, hållbarhet, risk- och kapacitetsgranskningar i bedömningen av ansökningar. Forskningsfinansiärerna har dock i regel en större roll i bedömningar av ansökningar om medel än vad UHR har i bedömningen av ansökningar inom Erasmus+ eftersom en stor del av bedömningarna inom Erasmus+ görs centralt av EU-kommissionen. Men som nationellt kontor för Erasmus+ har UHR en roll att stödja lärosäten även i frågor som gäller ansvarsfull internationalisering.

Det finns även andra stipendieprogram som berörs av riktlinjer för ansvarsfull internationalisering exempelvis stipendier för avgiftsskyldiga studenter som både UHR och Svenska institutet administrerar.

Det finns ytterligare aktörer i Sverige, förutom lärosäten och finansiärer, som kan behöva förhålla sig till ansvarsfull internationalisering, till exempel kunskapsintensiva regioner och andra statliga myndigheter.

Forskningsfinansiärernas uppdrag

Forsknings- och innovationsfinansiärer kan ha uppdrag som omfattar både globala (hållbarhets-)mål och den egna landets intressen.

Att villkora eller på annat sätt främja ansvarsfull internationalisering genom forsknings- och innovationsfinansiärerna är en möjlighet att sätta fokus på dessa frågor. En potentiell väg skulle här kunna vara att finansiärernas fokus kunde ligga på att skapa förståelse för och förklaring till de kompromisser som måste övervägas i arbetet med ansvarsfull internationalisering.¹⁴¹

140 Mer om Erasmus+ på EU-kommissionens webbplats. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sv>

141 Tommy Shih (2024) The role of research funders in providing directions for managing responsible internationalization and research security. Technological Forecasting and Social Change Volume 201

Det svenska landskapet för externfinansierad forskning är diversifierat¹⁴² till följd av de olika uppgifterna för de olika finansiärerna. Därmed varierar också behoven för ansvarsfull internationalisering. Ingen svensk statlig finansiär har en egen riktlinje för ansvarsfull internationalisering. Det finns inte heller någon gemensam syn på ansvarsfull internationalisering mellan finansiärerna.

Däremot har Vetenskapsrådet i dag till uppgift att ”i sin verksamhet beakta Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.”¹⁴³ Rymdstyrelsen har en likalydande uppgift.¹⁴⁴

Vidare föreslår Forskningsfinansieringsutredningen att de nya forskningsfinansierande myndigheterna alla får motsvarande uppgifter i sina förordningar med avseende på militär forskning och produkter med dubbel användning (dual use).¹⁴⁵ Myndigheterna i uppdraget anser dock att det förslaget, mot bakgrund av vad ansvarsfull internationalisering omfattar, är alldeles för begränsat och snävt och inte täcker den palett av aspekter som ansvarsfull internationalisering innehåller. Förslaget fokuserar huvudsakligen på antagonistiska hot på policynivå och inte på de mer konkreta utmaningar som en enskild forskare ställs inför.

I rapporten föreslås ett nationellt system av riktlinjer. Policyn och de vägledande riktlinjerna ska utgöra grunder i det arbete som forsknings- och innovationsfinansiärerna behöver göra för att främja ansvarfull internationalisering och utveckla egna riktlinjer som är lämpliga för verksamheten. I det är det ytterst viktigt att det finns en balans mellan att utforska möjligheter och positiva effekter och att säkerställa ansvarsfullhet. Önskad positiv effekt ska balanseras också mot det ökade resurs- och kunskapsbehovet hos såväl sökande som finansiär.

Arbetet med ansvarsfull internationalisering skulle väsentligen förstärkas av riktlinjer också hos finansiärerna. Som föreslagits bör det vara upp till finansiärerna att fastställa formerna för hur ansvarsfull internationalisering ska implementeras i deras respektive verksamhet på samma sätt som för lärosätena. Det måste givetvis tas hänsyn till de olika uppdragen där finansiering av forskarsinitierad grundforskning skiljer åt sig från behovsriktad forskning. Myndigheterna har varit i kontakt med andra länders finansiärer samt i övrigt inhämtat visst underlag om hur finansiärer ser på ansvarsfull internationalisering.¹⁴⁶

Finansiärerna bör enskilt eller gemensamt föreslå egna riktlinjer som utgår från det system av riktlinjer som föreslås i denna rapport. Ett sådant arbete har initierats inom den informella samordning som redan finns mellan

142 Forskningsfinansieringsutredningen går igenom landskapet i slutbetänkandet, SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation.

143 Förordning (2009:975) med instruktion till Vetenskapsrådet, 1 a §

144 Förordning (2007:1115) med instruktion för Rymdstyrelsen, 1 a §

145 Se avsnitt 6.6.3 i SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation samt i förslagen till instruktion för de föreslagna myndigheterna.

146 Begreppen som används skiljer sig dock åt mellan länderna eftersom ansvarsfull internationalisering huvudsakligen är ett svenskt begrepp.

de huvudsakliga statliga finansiärerna¹⁴⁷ Största möjliga samsyn mellan finansiärerna vore av stort värde.

I utformningen av eventuella gemensamma riktlinjer bör även privata forskningsfinansiärer tas med i arbetet.

Finansiärernas eget internationella samarbete

Ansvarsfull internationalisering omfattar även finansiärernas eget internationella samarbete, exempelvis inom bilaterala eller multilaterala utlysningar samt forskningsinfrastrukturer. Vilka utlysningar som väljs och vilka villkor som ska gälla för dem kan komma att påverkas av ansvarsfull internationalisering.

Den internationella samverkan omfattar emellertid inte enbart finansiering utan kan också innebära att utveckla strategiska forsknings- och innovationsagendor, forskningskommunikation, policypåverkan med mera.

Ansvarsfull internationalisering inom ramen för utlysningar

Även i dagens utlysningar finns villkor som ligger inom ramen för ansvarsfull internationalisering.

Flera forskningsfinansiärer ställer exempelvis krav på den som beviljas medel från dem att upprätta en datahanteringsplan. Planen ska beskriva hur insamlade data ska hanteras under och efter forskningsprocessen och hur det säkerställs att data hanteras enligt de rättsregler som gäller. Datahanteringsplanen behöver inte skickas in utan lärosätet intygar i enlighet med de generella bidragsvillkoren att det kommer att finnas en datahanteringsplan när projektet påbörjas och att planen underhålls. Mallen för datahanteringsplanen är framtagen i samarbete med SUHF¹⁴⁸ SUHF har också antagit en rekommendation för informationshantering¹⁴⁹ Sunet (Swedish University Computer Network) vid Vetenskapsrådet tillhandahåller även en tjänst där forskare kan skapa och underhålla datahanteringsplaner.¹⁵⁰

Finansiärernas möjligheter att styra

Finansiärernas möjligheter att påverka arbetet med ansvarsfull internationalisering hos sökande aktörer är betydande. Ett antal olika sätt för hur finansiärer kan arbeta med ansvarsfull internationalisering har identifierats. Det kan konstateras att det finns en stor spridning i hur man arbetar.

Finansiärerna bör fortsätta att kartlägga internationella erfarenheter som underlag för en egen utveckling av riktlinjer. Följande fem modeller utgör

147 Genom den "lilla samrådsgruppen" med generaldirektörerna för Energimyndigheten, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova.

148 Vetenskapsrådets generella villkor för beviljade medel till forskning och forskningsstödande verksamhet, fastställda den 19 december 2022. <https://www.vr.se/soka-finansiering/krav-och-villkor/vara-bidragsvillkor.html>

149 SUHF. Reviderad rekommendation för datahanteringsplan, REK 2018:1 REV, 2019, Dnr. 0005-17.

150 Mer information på Sunets webbplats. Datahanteringsplan. <https://www.sunet.se/services/molnbaserade-tjanster/sunet-datahanteringsplan>

en första kartläggning men är ingen uttömmande lista. Blandmodeller kan förekomma.

Utforma villkor för sökande

I villkoren för sökande kan det tydliggöras hur ansvarsfördelningen ser ut mellan finansiärer och sökande/lärosätet när det gäller ansvarsfull internationalisering, det vill säga vem som står för riskbedömning, implementering och uppföljning. Villkoren kan inkludera möjligheter att avsluta finansieringen. Villkoren hos den amerikanska forskningsfinansiären National Science Foundation (NSF) anger till exempel vilka uppgifter som en sökande får uppdra åt andra (underleverantörer eller andra forskningsutförare).¹⁵¹

Kräva att sökande intygar att det har gjorts en bedömning av ansvarsfull internationalisering

Detta skulle i sin enklaste form kunna göras genom en "check-box" men att sökande i övrigt inte redovisar hur det sker. Därmed görs inte heller någon bedömning av informationen i beredningen. Stint kräver av sina sökande att de intygar detta. Brittiska forskningsfinansiären, UK Research and Innovation (UKRI), överväger också ett system där UKRI "certifierar" lärosäten och därmed accepterar den bedömning som de gör utan att finansiären själv gör en egen bedömning.¹⁵²

Kräva av sökande att de redogör för sina samarbeten och andra åtaganden

Sökande får redogöra för tidigare samarbeten som relaterar till den forskning som man har sökt medel för och/eller för planerad internationell samverkan.¹⁵³ Potentiella intressekonflikter ska också redovisas, exempelvis bidrag från andra länder, gästprofessurer vid andra länders lärosäten med mera. Amerikanska forskningsfinansiären National Science Foundation (NSF) begär exempelvis av sina sökande att de redogör för sina internationella samarbeten under ett antal månader före ansökan. NSF begär också att sökande redogör för alla sina andra åtaganden, såsom bidrag från andra länder och talangprogram.¹⁵⁴

Kräva av sökande att de redogör för sina identifierade risker

En finansiär kan välja att sökande också ska redogöra vilka slutsatser de dragit av sin analys och vilka risker de ser för ansvarsfull internationalisering i verksamheten som de söker forskningsanslag för. En forskningsfinansiär kan styra hur en sådan redogörelse ska utformas eller lämna det öppet. Det flamländska forskningsrådet Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO)¹⁵⁵ introducerar en enkel trafikljusmodell för en bedömning av risk.

151 Muntlig information från NSF.

152 Dialogmöte med UKRI.

153 Planerad internationell samverkan kan inbegripa medsökande, internationell postdok (inkommande/utgående), gästforskare, fältstudier, utnyttjande av internationella forskningsinfrastrukturer, m.m.

154 Muntlig information från NSF.

155 Dialogmöte med FWO.

Bedöma risken avseende ansvarsfull internationalisering

Om en finansiär har begärt in underlag från sökande kan finansiären också välja att använda det underlaget i beredningen av ansökan och då blir det en del av bedömningsmodellen. Det kräver dock en förändring av hur ansökningar bereds, eftersom kompetensen för att göra en sådan bedömning idag inte finns vare sig hos personal hos finansiärerna som bereder ansökningar eller hos beredningsgrupperna. Finansiärer som gör sådan beredning i dag är exempelvis amerikanska NSF och brittiska UKRI. UKRI utvecklar till exempel ett system för intern riskbedömning (risk management protocol) av alla ansökningar baserat på en tiogradig skala. Värderingen ska i första hand ske inför beredning i beredningsgrupper, men i vissa fall även efter beslut om tilldelning, men före utbetalning av bidragsmedel.

Riktlinjer för andra aktörer

Uppdraget utesluter inte att andra aktörer i det svenska forsknings-, utbildnings- och innovationssystemet kan behöva egna riktlinjer. Sådana aktörer kan exempelvis vara forsknings- och innovationsintensiva regioner och kommuner, andra myndigheter utöver forskningsfinansiärerna, som finansierar utbildning, forskning, eller innovation.

Utformningen av nämnda riktlinjer måste dock i hög grad ta hänsyn till den aktuella verksamheten. Därför kan det inte ges någon generell riktlinje och myndigheterna i uppdraget avser inte heller att föreslå sådana riktlinjer.

Omvärlden – vad är gjort i andra länder och EU

I arbetet med att ta fram riktlinjer för ansvarsfull internationalisering har myndigheterna i uppdraget tagit del av riktlinjer och andra policydokument för internationalisering som utarbetats i andra länder, inom EU men också i andra internationella samarbeten. Här ges en översikt över huvuddragen i dessa. Sammanfattningar av respektive lands riktlinjer, inklusive källhänvisningar, finns i bilaga 2.

Ansvarsfull internationalisering i andra länder

Som tidigare nämnts används begreppet ansvarsfull internationalisering företrädesvis i Sverige. I Norge används *ansvarlig internasjonalt samarbeid*, i Danmark *ansvarlig internationalisering* och i de australiska respektive nyzeeländska riktlinjerna används i stället begreppen *foreign interference* och *trusted research*. Det senare används även i Storbritannien omväxlande med *research security*, medan i Nederländerna används begreppet *knowledge security*.

I Australien och Nya Zeeland är riktlinjerna kopplade till övergripande nationella strategier på områdena vetenskap, forskning och innovation och till en strävan att möjliggöra för länderna att öka andelen internationella utbildnings- och forskningssamarbeten, något som drastiskt minskade i omfattning i samband med covid-19. De norska riktlinjerna för ansvarsfull internationalisering togs fram i samband med en revidering av Norges övergripande strategi för ökat samarbete inom forskning, högre utbildning och innovation med länder utanför EU och EES.

Ansvar för att ta fram riktlinjerna har legat på olika aktörer inom högre utbildning i de olika länderna. Under 2020 tog Storbritanniens motsvarighet till SUHF, Universities UK, fram riktlinjer på initiativ från regeringen. Efterföljande år har även andra aktörer kopplade till forskning och högre utbildning tagit fram riktlinjer. Det har gett en flora av vägledningar att följa. I Tyskland antog landets motsvarighet till SUHF, Hochschulrektorskonferenz (HRK) i april 2020 en uppsättning riktlinjer och standarder för internationella utbildnings- och forskningssamarbeten, i Norge fick Forskningsrådet och Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) i uppdrag 2022 att ta fram nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering; och i Schweiz publicerade Swiss Universities 2022 riktlinjer för ansvarsfull internationalisering.

Riktlinjerna är i flera fall generella och lyfter flera aspekter på ansvarsfull internationalisering. De australiska och nyzeeländska är snävare inriktade och fokuserar på *foreign interference* respektive *trusted research*. Tyskland har utöver en uppsättning generella riktlinjer även särskilda riktlinjer för

utbildnings- och forskningssamarbeten med Kina. Behovet av mer detaljerade riktlinjer för just Kina utgår inte bara från den stora volymen samarbeten länderna emellan utan också från en ökande problembild på den kinesiska sidan, med bland annat påverkansoperationer och inskränkningar i den akademiska friheten.

Ställningstaganden kring just den akademiska friheten är gemensam för nästan samtliga länders riktlinjer och akademisk frihet och institutionell autonomi ses som avgörande förutsättningar för framgångsrik och långsiktigt hållbar internationalisering och som grundläggande värden som inte är förhandlingsbara. Utbildningens och forskningens internationella dimensioner ses som avgörande förutsättningar för och impulser till innovation i studier, undervisning och forskning och i förlängningen för kompetensförsörjning och ekonomisk tillväxt. Behovet av riktlinjer för att göra långsiktigt hållbara samarbeten möjliga har därför setts som nödvändiga, i synnerhet vad gäller samarbete med länder med begränsade fri- och rättigheter, akademiska såväl som politiska och sociala.

I samtliga riktlinjer finns exempel på risker förenade med internationella utbildnings- och forskningssamarbeten, både ur nationellt och internationellt perspektiv men det framhålls också att riktlinjerna inte syftar till att användas på så sätt att de inskränker akademiska samarbeten med andra länder. Internationalisering är i grunden positivt, nödvändigt och utvecklande. Framtidens universitet, enligt de tyska riktlinjerna, är transnationella till sin karaktär och långsiktigt hållbara bara om de utgör del av en global akademisk gemenskap.

Även om ansvaret för att utarbeta de olika ländernas riktlinjer har legat på olika organisationer så har det skett i dialog med universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra aktörer inom högre utbildning. De vänder sig också till såväl lärosäten som finansiärer och andra och det framhålls i flera fall att riktlinjerna kontinuerligt bör följas upp och utvärderas.

Ansvarsfull internationalisering inom EU

Inom EU sker arbete i flera spår som är relevant för ansvarsfull internationalisering. För det första kan noteras att begreppet ansvarsfull internationalisering inte har blivit ett allmänt använt begrepp inom EU ännu. Inledningsvis beskrivs EU:s policyer och lagstiftning som berör ansvarsfull internationalisering och därefter den konkreta verksamhet som bedrivs inom EU.

Utbildningsministrarna i rådet hade under det svenska ordförandeskapet i maj 2023 möjlighet att genomföra en debatt under rubriken ansvarsfull internationalisering. Det drogs dock inte några formella slutsatser från den diskussionen.

Ramprogrammet och andra program

Villkoren för att delta i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, inkluderar flera delar som är relevanta för ansvarsfull internationalisering.

Deltagande i Horisont Europa är, för det första, helt öppet för europeiska forskare. Men deltagande i ramprogrammet är också i princip öppet för forskare från vilket land som helst, om man kan finansiera sitt eget deltagande. Inriktningen för forskningssamverkan i EU kan beskrivas med orden ”så öppen som möjligt, så sluten som nödvändigt”. Det kännetecknar den globala strategi för samverkan inom forskning och innovation som EU-kommissionen tog fram 2021 och som antogs som rekommendation i rådet 2022.¹⁵⁶

Forskare från ett begränsat antal associerade länder kan delta på samma villkor som europeiska forskare. Men det finns för första gången i ett ramprogram möjligheter att begränsa deltagandet och forskningsresultaten från vissa länder och aktörer genom villkor i förordningen för ramprogrammet.¹⁵⁷ Till januari 2024 har 31 sådana undantag gjorts.¹⁵⁸ Begränsningarna gäller inte bara ramprogrammet utan kan också finnas som villkor i utlysningar inom andra EU-program såsom Digitala Europa och Europeiska försvarsfonden.

EU:s förordning om att inrätta Horisont Europa reglerar att ”[å]tgärder som genomförs inom ramen för programmet ska vara förenliga med gällande säkerhetsbestämmelser”, vilket kan inkludera säkerhetsskyddsavtal.¹⁵⁹

I en utlysning inom ramprogrammet kan det finnas krav på att en europeisk sökande ska vara oberoende av en utomeuropeisk part, exempelvis ett utlandsägt dotterbolag. Sökande kan då behöva lämna uppgifter för en särskild bedömning av ägarskap och inflytande (eng: *ownership and control assessment*).¹⁶⁰

Sökande ska också, när det är lämpligt, redovisa hot och åtgärder¹⁶¹ Det avser främst sekretessbelagd information samt deltagande från länder utanför EU. Sökande ska också redovisa vilka etiska överväganden som gjorts eller som behöver göras inom ramen för den planerade verksamheten. I beredningen av ansökan görs en inledande bedömning av behovet av förd-

156 Se EU-kommissionens meddelande från 2021, Communication from the Commission on the Global Approach to Research and Innovation 8929/1/21 REV 1 och rådslutsatserna från 2021, Den globala strategin för forskning och innovation – Europas strategi för internationellt samarbete i en föränderlig värld 12301/21

157 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 av den 28 april 2021 om inrättande av Horisont Europa – ramprogrammet för forskning och innovation, om fastställande av dess regler för deltagande och spridning och om upphävande av förordningarna (EU) nr 1290/2013 och (EU) nr 1291/2013. Särskilt artiklarna 22.5, 22.6 och 40.

158 EU. Communication From the Commission to the European Parliament and the Council, Advancing European Economic Security: An Introduction to Five New Initiatives, Sid 7.

159 Artikel 20 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 av den 28 april 2021 om inrättande av Horisont Europa – ramprogrammet för forskning och innovation, om fastställande av dess regler för deltagande och spridning och om upphävande av förordningarna (EU) nr 1290/2013 och (EU) nr 1291/2013

160 Se EU-kommissionens webbplats. Ownership and Control assessment Funding Tenders Opportunities <https://webgate.ec.europa.eu/funding-tenders-opportunities/display/IT/Ownership+and+Control+assessment#OwnershipandControlassessment-OwnershipandControlAssessment>

161 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 av den 28 april 2021 om inrättande av Horisont Europa, art 20.

jupad bedömning, varpå en etisk utvärdering (eng: *ethics assessment*) av ansökan görs av etikexperter.¹⁶²

Därför säkerhetsgranskas de inför den vetenskapliga bedömningen i beredningsgrupper. Utformningen av sådan säkerhetsgranskning varierar och är anpassad efter behov. Granskningen görs av en särskild säkerhetsskyddsgrupp, *Security Scrutiny Group*, som består av nationella säkerhetsskyddsexperter. De fastställer skyddsbehovet och fortsatt hantering av ansökan anpassad därefter. Sökande kan behöva komma in med kompletterande uppgifter.

Vid sidan av europeiska försvarsfonden, se följande stycke, är det främst säkerhetsforskningsdelarna i ramprogrammet (inom klustret Civil säkerhet för samhället) som är relevanta för sekretess och exportkontroll, men det kan inte uteslutas även för andra delar av ramprogrammet.

Europeiska försvarsfonden och andra program

Vid sidan av ramprogrammet finns andra program inom EU som finansierar forskning och som behöver särskilda bestämmelser.

Europeiska försvarsfonden är formellt en del av Horisont Europa, men är i praktiken självstyrande med delvis egna regler och bedömningskriterier. Säkerhetsskyddsfrågorna är här mycket relevanta.

Andra forskningsprogram som kan behöva uppmärksamma ansvarsfull internationalisering är digitala Europa; asyl-, migrations- och integrationsfonden.

Forskning är del av EU:s ekonomiska säkerhetsstrategi

Sommaren 2023 presenterade EU-kommissionen ett meddelande med ett förslag till en ekonomisk säkerhetsstrategi för att öka resiliensen och den ekonomiska konkurrenskraften.¹⁶³ Arbetet med den ekonomiska säkerhetsstrategin har därefter fortsatt.

Kommissionen konstaterar att risker finns överallt, även i forskning. Själva strategin bygger på tre komponenter:

- Främjande av EU:s ekonomiska bas, konkurrenskraft och tillväxt
- Skydd mot ekonomiska säkerhetsrisker
- Partnerskap om ekonomisk säkerhet (med andra länder)

När det gäller skydd mot ekonomisk säkerhet ska länder kunna undantas från forskningssamverkan eller få tillgång till resultat från forskning för att stärka teknisk säkerhet och undvika teknickläckage. Forskningssäkerheten ska särskilt stärkas för de områden som pekas ut och i oktober 2023 presenterade EU-kommissionen en rekommendation med identifierade

162 Se programguide för Horisont Europa, Horizon Europe (Horizon) Programme HE Programme Guide.

163 Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet och Rådet om en europeisk strategi för ekonomisk säkerhet, JOIN(2023) 20 final, Se även Regeringskansliets Faktapromemoria 2022/23:FPM115 En europeisk strategi för ekonomisk säkerhet.

teknikområden som innebär någon form av risk.¹⁶⁴ Rekommendationen innehåller en förteckning över tio kritiska teknikområden, varav fyra pekas ut att högst sannolikt vara de känsligaste och mest omedelbara riskerna för tekniksäkerhet och teknickläckage: avancerad halvledarteknik, teknik för artificiell intelligens, kvantteknik och bioteknik.

Som en del av arbetet med implementeringen av säkerhetsstrategin presenterade EU-kommissionen i januari 2024 ett vidareutvecklat förslag till skydd mot ekonomisk säkerhet med fem delar.¹⁶⁵ Två av dem rör vidareutveckling av redan existerande EU-regler – exportkontrollförordningen och förordningen om granskning av utländska direktinvesteringar. En ny del omfattar också kontroller för utgående investeringar som ska säkerställa att europeiska företag inte bygger en farlig förmåga i andra länder.

En fjärde del utgörs av ett förslag till en rådsrekommendation om kunskapssäkerhet.¹⁶⁶ Rådsrekommendationen föregicks av ett öppet samråd som stängde den 3 januari 2024. Regeringsuppdraget tog fram ett underlag till svar från de deltagande myndigheterna men varje myndighet ansvarade för sitt eget svar. Dessa svar och andra europeiska intressenters svar finns på EU-kommissionens webbplats.¹⁶⁷ Regeringen publicerade i februari 2024 en faktagromemoria med de svenska ståndpunkterna till förslaget till rådsrekommendation.¹⁶⁸

Slutligen en femte del med en vitbok om forskning med dubbel användning ska integreras fullt ut i ramprogrammet för forskning.¹⁶⁹

Partnerskap med andra länder gäller främst dem som delar EU:s grundsyn och värderingar. Inom partnerskapen kan det bland annat utvecklas en geopolitisk verktygslåda, men det är ännu oklart om det också omfattar forskningssamverkan.

EU:s strategi för lärosäten

Kommissionen presenterade den 18 januari 2022 ett meddelande om en europeisk universitetsstrategi.¹⁷⁰ Meddelandet har fokus på högre utbildning, men strategin berör också delar av det internationella arbetet vid lärosätena som är relevanta för ansvarsfull internationalisering. Man poängterar särskilt vikten av mobilitet för forskare, anställda och studenter samt internationellt

164 EU. Commission Recommendation of 03 October 2023 on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States

165 EU. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on advancing European economic security, COM(2024) 22 final.

166 Se Proposal for a Council recommendation on enhancing research security, 2024/0012 samt Regeringskansliet, Faktagromemoria 2023/24:FPM43, Rådsrekommendation om ökad forskningssäkerhet.

167 EU-kommissionens webbplats. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14056-Boosting-research-security-in-the-EU-guidance_en

168 Faktagromemoria 2023/24:FPM43. Rådsrekommendation om ökad forskningssäkerhet.

169 EU. White Paper On options for enhancing support for research and development involving technologies with dual-use potential. COM(2024) 27 final

170 EU. Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions on a European strategy for universities. COM(2022) 16 final

samarbete i allmänhet. Man understryker också vikten av att arbeta med att implementera åtgärder mot utländsk påverkan.

Mot bakgrund av den föreslagna strategin antog EU:s forskningsministrar i april samma år rådslutsatser om en EU-strategi för att stärka lärosäten för Europas framtid.¹⁷¹ Behovet och värdet av internationell samverkan understryks, både avseende högre utbildning och forskning.

Samtidigt understryks också lärosätenas roll i det demokratiska samhället och som skydd mot desinformation, liksom vikten av att förstå motparter i tredjeländer.

Bolognaprocessen och det europeiska området för högre utbildning

Bolognaprocessen¹⁷² startade i och med Bolognadeklarationen som formulerades efter ett möte mellan utbildningsministrar i Bologna 1999. Deklarationen syftade till att skapa mer enhetlighet mellan Europas utbildningssystem och underlätta mobiliteten för studenter och anställda.

Ett uttalat mål i Bolognadeklarationen var att Europa senast 2010 skulle utgöra ett sammanhållet område för högre utbildning. Det skulle åstadkommas, bland annat genom att ytterligare främja mobiliteten, göra högre utbildning mer tillgänglig och inkluderande och att göra högre utbildning i Europa mer konkurrenskraftig och attraktiv.

Som delar av det europeiska området för högre utbildning förband sig länderna som deltog bland annat att introducera ett utbildningssystem med tre nivåer, säkerställa erkännandet av kvalifikationer och studieperioder genomförda vid universitetet i andra länder och att implementera ett kvalitetssäkringssystem för att stärka kvaliteten i lärande och undervisning.

Det varierar i vilken utsträckning medlemsländerna implementerat Bolognaprocessens mål. I några länder går utvecklingen snarast bakåt och under senare år har därför allt större tonvikt lagts vid frågor som rör akademisk frihet och institutionell autonomi. I Romkommunikén¹⁷³ från 2020 beskrivs dessa vid sidan av ansvar för högre utbildning (*responsibility for higher education*) och den högre utbildningens ansvar (*responsibility of higher education*) som grundläggande värden, *fundamental values*.

Bolognaprocessen och det europeiska området för högre utbildning är en avgörande förutsättning, både för mobilitet och akademiskt erkännande och för framgångsrikt internationellt utbildningssamarbete. Processen ger möjlighet till dialog med länder utanför området i frågor som rör exempelvis reformer på det högre utbildningsområdet, ansvar, akademisk frihet och lärosätenas självständighet.

171 EU. Rådets slutsatser om en EU-strategi för att stärka lärosäten för Europas framtid den 6 april 2022. 7936/22.

172 EU. Bolognaprocessen och det europeiska området för högre utbildning

173 European Higher Education Area. Rome Ministerial Communiqué 2020

Verktyslåda för att hantera utländsk påverkan

Kommissionen arbetar sedan en tid med frågor som rör utländsk påverkan (eng: *foreign interference*). Kommissionen presenterade 2022 i ett arbetsdokument ett verktyg för att hantera utländsk påverkan.¹⁷⁴

Obehörig utländsk påverkan blev sedan en av de konkreta aktiviteterna inom åtgärd sex inom det europeiska forskningsområdet (ERA, se senare avsnitt) politiska agenda för 2022–2024. Här har det till nyligen pågått ett ömsesidigt lärande inom ramen för EU-instrumentet Mutual Learning Exercise (MLE) där medlemsstater kan lära av varandra på frivillig basis. Sverige deltog i denna MLE både med en nationell representant (via SUHF/lärosäte) och genom Stint som stöttade kommissionen direkt i arbetet.

Kommissionen har vidare utarbetat ett arkiv för resurser om utländsk påverkan som kan bli en samlad informationsportal (så kallad *one-stop-shop*) som förväntas lanseras under 2024. Den ska också kunna inkludera en AI-version.

Ansvarsfull internationalisering inom det europeiska forskningsområdet

I implementeringen av pakten för det europeiska forskningsområdet (European Research Area, ERA) för perioden 2022–2024 finns en del som direkt kopplar till ansvarsfull internationalisering. Det är inom åtgärden akademisk frihet (åtgärd sex) där det sker ett arbete med ömsesidigt lärande om obehörig utländsk påverkan. Även inom åtgärden om internationell samverkan (nr nio) finns delar som berör ansvarsfull internationalisering.

I den politiska agendan för 2025–2027 föreslås också en åtgärd om kunskapssäkerhet (*knowledge security*) med Nederländerna som initiativtagare samtidigt som en åtgärd för internationell samverkan föreslås fortsätta.

EU har avtal med enskilda länder

För vissa länder och regioner finns det en särskild inriktning för samverkan. Med vissa länder har man särskilda forsknings- och teknologivtal (Science and Technology Agreements) men också regionala dialoger för att stärka partnerskapen i forskning och innovation.

För de länder som är associerade till ramprogrammet gäller särskilt förmånliga samarbetsvillkor, till exempel att man kan få finansiering på samma villkor som för EU-länder. De associerade länderna och självstyrande områdena är för närvarande (januari 2024) Albanien, Armenien, Bosnien och Hercegovina, Färöarna, Georgien, Island, Israel, Kosovo, Moldavien, Montenegro, Nya Zeeland, Nordmakedonien, Norge, Serbien, Storbritannien, Turkiet, Tunisien och Ukraina.

Inom ramen för det europeiska forskningsområdet sker 2022–2024 (åtgärd nio) en pilot för samverkan med Kina och Afrika.

¹⁷⁴ European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Tackling R&I foreign interference – Staff working document, Publications Office of the European Union, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/513746>

Samverkan med Kina har redan en längre tid varit i särskilt fokus för EU. Den har under senare år blivit mer problematisk och från toppmötet 2020 betecknades Kina som en partner, konkurrent och en systemisk rival (ung. en utmanare av geopolitisk stabilitet). Forskning och innovation hör till de centrala delarna av samarbetet mellan EU och Kina. Ett avtal om forskning och teknologi har funnits sedan 1998. Kinesiska forskare har kunnat delta i EU:s ramprogram, men var inte ett associerat land inom Horisont 2020 och är det inte heller inom Horisont Europa. Under 2020 startade inom EU (inom ramen för SFIC inom ERA) ett informellt nätverk för forskningssamverkan med Kina (EU R&I Knowledge Network on China, EU-KNOC) och ett forum, China Core Group (CCG), för detta där Kinasamordnare från Vetenskapsrådet och Vinnova deltar. Inom EU-KNOC skickades under 2023 en enkät ut till europeiska lärosäten om deras erfarenheter av samverkan med Kina.

Samverkan med Latinamerika/Karibien är ett särskilt fokus under det spanska ordförandeskapet inom EU våren 2024.

Forskning och innovation är också viktiga delar av EU:s grannskapspolitik.¹⁷⁵

Ansvarsfull internationalisering inom G7, OECD och Europarådet

Ansvarsfull internationalisering är en fråga för samverkan inom G7-gruppen, OECD och Europarådet.

G7

Inom G7 etablerade 2021 en samverkan om forskning (Research Compact).¹⁷⁶ Inom ramen för den samverkan finns en arbetsgrupp för forskningssäkerhet och forskningsintegritet (SIGRE, Security and Integrity of the Global Research Ecosystem). Arbetsgruppen har tagit fram gemensamma värderingar och principer för forskningssäkerhet och forskningsintegritet¹⁷⁷ samt bästa praktiker för forskningssäkerhet och öppen vetenskap.¹⁷⁸

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

OECD publicerade 2022 en rapport om forskningsintegritet och forskningssäkerhet i det globala forskningsekosystemet.¹⁷⁹

Rapporten beskriver initiativ och strategier för att skydda nationell och ekonomisk säkerhet samtidigt som den akademiska friheten, forskningen och öppenheten garanteras. Det konstateras att ansvaret för det faller på flera aktörer som regeringar, forskningsfinansiärer, universitet, forskningsinsti-

175 Se EU:s grannskapspolitik. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_sv

176 G7. Research Compact. <https://www.gov.uk/government/publications/g7-2021-research-compact/g7-2021-research-compact>

177 G7. Common Values and Principles on Research Security and Research Integrity

178 G7. Best practices for secure & open research

179 OECD. Integrity and security in the global research ecosystem

tut, och mellanstatliga organisationer. Därför innehåller rapporten förslag på åtgärder som bör vidtas för att förhindra främmande påverkan, hantera risker och säkerställa förtroendet för forskning och vetenskap i framtiden. I rapporten ges också rekommendationer på hur länder ska bygga upp kapacitet att stärka forskningens säkerhet inom ramen för vidare överväganden kring forskningsetik.

Europarådet

Europarådets plattform ETINED, Ethics, Transparency and Integrity in Education¹⁸⁰ lanserades 2015 och syftar till att dela information och goda exempel på etiska överväganden, transparens och integritet i utbildning. I arbetet lyfts särskilt vikten av att motverka korrupktion men det berör även frågor om akademisk integritet, plagiering och andra former av fusk och att öka medvetenheten om etiska principers betydelse för att skapa en demokratisk och inkluderande kultur i utbildning. Utgångspunkten för plattformens och rådets verksamhet är att bristande etik, korrupktion och fusk inom utbildning är ett hot mot både trovärdighet och kvalitet och i förlängningen också mot förtroendet för utbildning. 2022 publicerade rådet rekommendationer¹⁸¹ för medlemsländernas strategiska arbete på området och plattformen utgör ett stöd som medlemsländerna kan vända sig till.

180 Europarådets webbplats om ETINED Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education. <https://www.coe.int/en/web/ethics-transparency-integrity-in-education>

181 Europarådet. Countering education fraud. Recommendation CM/Rec(2022)18 and explanatory memorandum

Plan för former av stöd till ansvarsfull internationalisering

I uppdraget till myndigheterna framgår att delredovisningen även ska innehålla en plan för arbetet med att föreslå ytterligare former av stöd för ansvarsfull internationalisering. Själva förslaget ska redovisas i en slutredovisning den 15 december 2024.

Behov av stödstruktur har identifierats

Myndigheterna i uppdraget har identifierat att det finns behov av stödssystem på nationell och lärosätensnivå. Behovet av stöd för att tillämpa de vägledande riktlinjerna har lyfts i de dialogmöten som myndigheterna i uppdraget har haft med andra myndigheter och universitet och högskolor.

Det rör sig om önskemål om bättre kontaktvägar mellan säkerhetsmyndigheter och lärosäten, olika former av kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt stöd i svåra målkonflikter. Vägledande riktlinjer är inte tillräckligt för att ge stöd i svåra avvägningar och målkonflikter.

Myndigheterna i uppdraget ser också en risk i att de omfattande aspekterna som tas upp i de vägledande riktlinjerna snarare kan verka avskräckande än stödjande. Myndigheterna ser därför att en stödstruktur är mycket viktig för att implementera riktlinjerna och för att stödja lärosätena i arbetet med ansvarsfull internationalisering.

En stödstruktur kommer också att ha en roll i att skapa en gemensam problem- och målbild. När det gäller ansvarsfull internationalisering behöver många intressen tas tillvara. Myndigheter med skilda ansvarsområden och perspektiv och universitet och högskolor kommer att behöva samarbeta. För att dra åt samma håll i den typen av samarbeten är det nödvändigt att alla involverade aktivt strävar efter att förstå andra perspektiv än det egna. Att dra åt samma håll är ett samlat ansvar för alla involverade.

En stödstruktur kommer även att bli en viktig förutsättning för att vidareutveckla och uppdatera riktlinjerna.

Utgå från det arbete som pågår

I arbetet med att ta fram förslag till former för stöd för ansvarsfull internationalisering kommer myndigheterna bland annat att utgå från det som har kommit upp i dialogmötena, arbetet som pågår inom EU och det förslag som

ges i promemorian ”Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor”.¹⁸²

Som redovisats tidigare i rapporten pågår arbete inom EU om ansvarsfull internationalisering. Det kommer myndigheterna att behöva beakta i det fortsatta arbetet. EU-kommissionen har exempelvis lämnat ett förslag till rådsrekommendation om förbättrad forskningssäkerhet där det bland annat föreslås att medlemsländerna inrättar stödfunktioner för att stödja forskare.¹⁸³ Regeringen publicerade nyligen en faktapromemoria i frågan där den som preliminär ståndpunkt uttrycker att Sverige och EU i första hand bör sträva efter enhetliga rekommendationer samt relevanta riktlinjer och stödstrukturer på rätt nivå. Regeringen skriver också att definitionen av forskningssäkerhet tydligt bör inkludera ansvarsfull internationalisering, med fokus på riskbedömning, etik och akademisk frihet.¹⁸⁴

I promemorian ”Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor” föreslås att ”regeringen bör låta utreda hur en stödfunktion i säkerhetsfrågor kan inrättas för universitet och högskolor. Syftet med en sådan stödfunktion bör vara att bistå lärosäten men även enskilda forskare med stöd i frågor som rör säkerhetsaspekter på internationella samarbeten.”¹⁸⁵ Vidare föreslås att ”regeringen bör ge Forsvarshögskolan i uppdrag att, i samarbete med relevanta myndigheter, utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för universitet och högskolor i fråga om säkerhetsfrågor.”¹⁸⁶

Riksrevisionen rekommenderar i rapporten ”Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata” att regeringen ger i ”uppdrag till universitet och högskolor att i samverkan inrätta en gemensam stödfunktion för informationssäkerhet”.¹⁸⁷

I det inledande arbetet har myndigheterna i uppdraget tagit del av vilken typ av stödfunktioner andra länder har etablerat. Det arbetet kommer att fullföljas. Några intressanta stödfunktioner som kan bidra med inspiration är bland annat stödfunktionerna i Nederländerna, Storbritannien och i Tyskland. De och andra kommer att studeras vidare.

Frågan om stödfunktion fick också stor uppmärksamhet då myndigheterna diskuterade uppdraget med lärosätena under SUHF:s dialogseminarium i januari 2024.

Nationellt har Vinnova ett pågående arbete kallat Duva som syftar till att skapa stöd till innovationsföretag och start-ups i frågor som rör dubbla användningsområden. Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) som lämnade sitt slutbetänkande till regeringen i januari 2023 har

182 U2024/00153 Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor.

183 EU. Proposal for a Council recommendation on enhancing research security, 2024/0012 (NLE)

184 Faktapromemoria 2023/24:FPM43, Rådsrekommendation om ökad forskningssäkerhet.

185 U2024/00153 Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor, sid. 46.

186 U2024/00153 Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor, sid. 43.

187 Riksrevisionen. Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata, RiR 2023:20, 2023, s.76

utvecklat ett webbaserat verktyg¹⁸⁸ för självutvärdering av ansvarsfull teknikutveckling. Det syftar till att ge handfast stöd som ger hjälp till självhjälp. Myndigheterna i uppdraget kommer att beakta Komets arbete och webbverktyg i det fortsatta arbetet.

Även om mycket har gjorts och mycket arbete pågår på många håll, finns det ett generellt behov av ökad kunskap och erfarenhetsutbyte. Ansvarsfull internationalisering aktualiserar många svåra frågor. Mer forskning behövs på området. För att fördjupa förståelsen för ansvarsfull internationalisering i en svensk kontext genomför forskarna Tommy Shih och Sylvia Schwaag Serger ett forskningsprojekt inom området vars resultat förväntas publiceras under andra halvan av 2024. Myndigheterna i regeringsuppdraget har samarbete med dem och deras resultat kommer att bidra till det fortsatta arbetet i uppdraget.

Arbetet framåt

I det fortsatta arbetet kommer myndigheterna i uppdraget att undersöka närmare hur behoven av stöd ser ut. Vidare ska en möjlig form för stödfunktionen definieras; vad den ska innehålla och vilka förutsättningar som finns på myndigheter och lärosäten för att bidra till en stödfunktion. En stödfunktion behöver involvera olika aktörer. Det är viktigt att samverka i frågan då ingen myndighet eller lärosäte kan göra det ensam.

För att kunna ge ett förslag till stödstruktur kommer myndigheterna att utreda innehåll i stödfunktionen, kompetens- och resursbehov, vilka kompetenser bör finnas i en stödfunktion, möjlig värd för stödfunktionen, utformning av ett uppdrag, juridiska, ekonomiska aspekter med mera. Arbetet innebär fortsatta breda dialoger med lärosäten och myndigheter.

Vidare kommer myndigheterna i uppdraget att se över hur de vägledande nationella riktlinjerna kan spridas och tillgängliggöras på bästa sätt.

188 Mer information på Komets webbplats. <https://www.kometinfo.se/vart-arbete/ansvarsfull-teknikutveckling/verktyget-ansvarsfullteknik-se/>

Referenser

ALLEA, All European Academies. Den europeiska kodexen för forskningens integritet. https://www.vr.se/download/18.7f26360d16642e3af99e94/1540219023679/SW_ALLEA_Den_europeiska_kodexen_f%C3%B6r_forskningens_integritet_digital_FINAL.pdf

Europarådet. Countering education fraud. Recommendation CM/Rec(2022)18 and explanatory memorandum <https://rm.coe.int/ok-prems-137222-gbr-2512-cmrec-2022-18-et-expose-motifs-a5-web-1-/1680a96147>

European Higher Education Area (EHEA). Rome Ministerial Communiqué 2020. https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf

European University Association (EUA). University Autonomy in Europe IV. <https://www.eua.eu/downloads/publications/eua%20autonomy%20scorecard.pdf>

Europeiska unionen (EU)

- COMMISSION RECOMMENDATION of 3.10.2023 on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States. C(2023) 6689 final.
- Communication from the Commission on the Global Approach to Research and Innovation 8929/1/21 REV 1
- COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Advancing European economic security: an introduction to five new initiatives COM(2024) 22 final.
- COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on a European strategy for universities. COM(2022) 16 final
- COUNCIL RECOMMENDATION on enhancing research security, 2024/0012
- European Research Area (ERA). Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 av den 28 april 2021 om inrättande av Horisont Europa – ramprogrammet för forskning och innovation, om fastställande av dess regler för deltagande och spridning och om upphävande av förordningarna (EU) nr 1290/2013 och (EU) nr 1291/2013.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821 av den 20 maj 2021 om upprättande av en unionsordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt

tekniskt bistånd för produkter med dubbla användningsområden (omarbetning).

- Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet och Rådet om en europeisk strategi för ekonomisk säkerhet, JOIN(2023) 20 final
- Horizon Europe (Horizon) Programme HE Programme Guide.
- Konkurrenskraftsrådet. Svenska ordförandeskapet 23 maj 2023. Videoupptagning: <https://video.consilium.europa.eu/event/en/26846>
- Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on enhancing research security, 2024/0012 (NLE)
- Rådets slutsatser. Den globala strategin för forskning och innovation – Europas strategi för internationellt samarbete I en föränderlig värld 12301/21.
- Rådets slutsatser om en EU-strategi för att stärka lärosäten för Europas framtid den 6 april 2022. 7936/22.
- Tackling R&I foreign interference – Staff working document, Publications Office of the European Union, 2022.
- WHITE PAPER On options for enhancing support for research and development involving technologies with dual-use potential. COM(2024) 27 final

Förenta nationerna (FN) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Försvarsmakten, Militära underrättelsetjänsten (MUST)

- Årsöversikt 2022 MUST <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/musts-arsoversikter/must-arsoversikt-2022.pdf>
- Årsöversikt 2023 MUST <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/musts-arsoversikter/must-arsoversikt-2023.pdf>

Global Research Council. Statement of Principles and Practices for Research. https://globalresearchcouncil.org/fileadmin/documents/GRC_Publications/SoP_Research_Ethics_May_2022.pdf

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

- Cyberangrepp mot samhällsviktiga informationssystem: 25 rekommendationer för stärkt skydd mot cyberangrepp. <https://www.msb.se/sv/publikationer/cyberangrepp-mot-samhallsviktiga-informationssystem--25-rekommendationer-for-starkt-skydd-mot-cyberangrepp/>
- Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter (MSBFS 2020:6)

Munich Security Conference. Munich Security Report 2024. <https://securityconference.org/en/publications/munich-security-report-2024/>

OECD. Integrity and security in the global research ecosystem. <https://www.oecd.org/publications/integrity-and-security-in-the-global-research-ecosystem-1c416f43-en.htm>

Regeringen/Regeringskansliet

- Förordning (1992:1303) om krigsmateriel (med bilaga)
- Förordning (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd
- Förordning (2007:1115) med instruktion för Rymdstyrelsen
- Förordning (2009:975) med instruktion till Vetenskapsrådet
- Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport "Allvarstid" (Ds 2023:19)
- Globaliseringsrådets rapport "Sverige i världen" (Ds 2008:82)
- Promemoria: Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor U2024/00153
- Proposition (2008/09:50) Ett lyft för forskning och innovation
- Proposition (2020/21:30) Totalförsvaret 2021-2025
- Proposition (2020/21:60) Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige
- Regeringsformen 2 kap 18§
- Regeringskansliet Faktapromemoria 2022/23:FPM115. En europeisk strategi för ekonomisk säkerhet
- Regeringskansliet Faktapromemoria. Halvledarakten 2021/22:FPM67
- Regeringskansliet Faktapromemoria 2023/24:FPM43 Rådsrekommendation om ökad forskningssäkerhet
- Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende universitet och högskolor U2023/03645 (delvis), U2023/03658
- Remiss av promemoria: Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor U2024/00153
- Säkerhetsskyddsförordningen (2021:955)
- Strategisk inriktning för försvarsinnovation
- Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft, (UD2023/01758)
- Utrikesdeklarationen 2024

Riksdagen

- Högskolelag (1992:1434)
- Lag (1992:1300) om krigsmateriel
- Lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd
- Lag (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning
- Lag (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data
- Lag (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar

- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- Säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Riksrevisionen. Informationssäkerhet vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata, Riksrevisionen (RiR 2023:20) <https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2023/informationssakerhet-vid-universitet-och-hogskolor--hanteringen-av-skyddsvarda-forskningsdata.html>

Statens offentliga utredningar (SOU)

- En strategisk agenda för internationalisering, SOU 2018:3
- God sed i forskningen, SOU 1999:4
- Nya regler om cybersäkerhet, SOU 2024:18
- Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation, SOU 2023:59
- Utrikesförvaltning i världsklass, SOU 2011:11
- Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige, SOU 2018:78

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (Stint)

- Recommendations to higher education institutions on how to work with responsible internationalisation, R22:05, 2022 https://www.stint.se/wp-content/uploads/2022/09/STINT_Ansvarsfull-internationalisation-web.pdf
- Responsible internationalisation: Guidelines for reflection on international academic collaboration, R20:01, 2020 https://www.stint.se/wp-content/uploads/2020/02/STINT_Responsible-Internationalisation.pdf
- Science Diplomacy in and for Sweden, R22:01 https://www.stint.se/wp-content/uploads/2022/02/STINT_Science_Diplomacy.pdf

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF)

- Ekberg, T. (2023) Akademisk frihet och institutionell autonomi <https://suhf.se/app/uploads/2023/06/Akademisk-frihet-och-institutionell-autonomi-Tim-Ekberg-2023.pdf>
- Global Responsible Engagement: Checklist, RECOMMENDATION 2023:4 (REVISED) <https://suhf.se/app/uploads/2023/04/SUHF-Checklist-Global-Responsible-Engagement-REC.-2023-4-2304II-REVISED.pdf>
- Reviderad rekommendation för datahanteringsplan, REK 2018:1 REV, 2019, Dnr. 0005-17. <https://suhf.se/app/uploads/2019/10/REK-2018-1-REVIDERAD-rekommendation-f%C3%B6r-datahanteringsplan.pdf>
- Vägledning för lärosätens arbete med att förebygga, hantera och följa upp misstankar om avvikelser från god forskningssed REK. 2020:3 REVIDERAD Dnr SU-850-0057-18 <https://suhf.se/app/uploads/2023/09/REK-2020-3-REV-Vagledning-for-larosatens-arbete-med-att-forebygga-hantera-och-folja-upp-misstankar-om-avvikelse-fran-god-forskningssed-REVIDERAD-2023.pdf>

Shih, T. (2024) Points of departure and developing good practices for responsible internationalization in a rapidly changing world. *Accountability in Research: Policies and Quality Assurance*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/08989621.2024.2318789>

Shi, T. (2023) Responsible Internationalization - Why, What and How?

Shih, T. (2024) The role of research funders in providing directions for managing responsible internationalization and research security. *Technological Forecasting and Social Change* Volume 201 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162524000490>

Shih, T. (2024) Utländsk påverkan i forskning – Behov och förutsättningar för riskhantering inom den svenska akademiska sektorn.

Shih, T. & Garvi, M. (2022). Recommendations for the promotion of responsible internationalisation at Swedish higher education institutions. Recommendations to higher education institutions on how to work with responsible internationalisation, R22:05.

Sveriges universitetslärarförbund (SULF). Ny SULF-skrift: Om akademisk frihet. <https://sulf.se/rapport/ny-sulf-skrift-om-akademisk-frihet/>

Säkerhetspolisen (SÄPO)

- Säkerhetspolisen 2022-2023 https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.36cda2851868025da5b2b/1677241538918/SP_A%CC%8Arsbok_2022__Anpassad.pdf
- Säkerhetspolisen 2023-2024 <https://sakerhetspolisen.se/download/18.5cb30b118d1e95affec37/1708502268494/L%C3%A4gesbild%202023-2024.pdf>
- Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd (PMFS 2022:1)
- Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova. En plattform för internationalisering (2021) https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2021/uhr-en-plattform-for-internationalisering.pdf

Vetenskapsrådet

- God forskningssed. Rapport 2017. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Riktlinjer för jämställdhet i processen finansiera forskning <https://www.vr.se/download/18.623169da1877956c4152427/1681464380924/Riktlinjer%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhet%20i%20processen%20finansiera%20forskning.pdf>
- Svenskt publiceringssamarbete i ett globalt perspektiv, VR 2016 https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25bb4/1555337596325/Svenskt-publiceringssamarbete-i-ett-globalt-perspektiv_VR_2016pdf.pdf
- Vetenskapsrådet: Inga nya bidrag inom utvecklingsforskning, <https://www.vr.se/aktuellt/nyheter/nyhetsarkiv/2023-06-27-inga-nya-bidrag-inom-utvecklingsforskning.html>

- Vetenskapsrådets generella villkor för beviljade medel till forskning och forskningsstödande verksamhet, fastställda den 19 december 2022. . <https://www.vr.se/soka-finansiering/krav-och-villkor/vara-bidragsvillkor.html>
- Öppen tillgång till forskningsdata – en kartläggning, analys och bedömning 2023, Rapport VR2322, <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2023-06-30-oppen-tillgang-till-forskningsdata---en-kartlaggning-analys-och-bedomning-2023.html>

Nyhetsartiklar och webbresurser

Academic Collaboration Chile Swedens (ACCESS) webbplats. <https://access-chilesweden.org/>

Academic Freedom Index. <https://academic-freedom-index.net/>

Australian Strategic Policy Institute (ASPI)

- ASPI's Critical Technology Tracker - Sensors & Biotech updates <https://www.aspi.org.au/index.php/report/critical-technology-tracker>
- China Defence Universities Tracker. <https://unitracker.aspi.org.au/about/>

CBC. CSIS chief opens up about China's interest in Canadian universities <https://www.cbc.ca/news/politics/csis-director-five-eyes-research-1.6998874>

CIA:s webbplats. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>

Dagens Nyheter. Kinas hemliga avtal med studenter i Sverige – kräver lojalitet med regimen <https://www.dn.se/sverige/kinas-hemliga-avtal-med-studenter-i-sverige-kraver-lojalitet-med-regimen/>

ENIC-NARIC:s webbplats. <https://www.enic-naric.net/page-about-ENIC-NARIC-Networks>

EOSOC:s webbplats. <https://eosc-portal.eu/>

Europarådets webbplats om ETINED. Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education. <https://www.coe.int/en/web/ethics-transparency-integrity-in-education>

Europeiska unionens (EU) webbplats

- Bolognaprocessen och det europeiska området för högre utbildning <https://education.ec.europa.eu/sv/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>
- Boosting Research Security in the EU (guidance). https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14056-Boosting-research-security-in-the-EU-guidance-_en
- Erasmus+. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sv> Europauniversiteten. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>

- EU:s grannskapspolitik. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_sv
- International cooperation. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/europe-world/international-cooperation_en
- Jämställdhetsstrategin för 2020-2025. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_sv
- Ownership and Control assessment Funding Tenders Opportunities <https://webgate.ec.europa.eu/funding-tenders-opportunities/display/IT/Ownership+and+Control+assessment#OwnershipandControlassessment-OwnershipandControlAssessment>

Förenta Nationernas (FN) webbsida. THE 17 GOALS. <https://sdgs.un.org/goals>
Globala målen. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

Government of Canadas webbsida. Sensitive Technology Research Areas <https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/sensitive-technology-research-areas>

Inspektionen för strategiska produkter (ISP)

- Produkter med dubbla användningsområden. <https://isp.se/pda/>
- Utländska direktinvesteringar. <https://isp.se/utlandska-direktinvesteringar/>

Kommittén för teknologisk innovation och etiks (Komet) webbplats. <https://www.kometinfo.se/vart-arbete/ansvarsfull-teknikutveckling/verktyget-ansvarsfullteknik-se/>

MIRAI:s webbplats. <https://www.mirai.nu/> Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) webbplats.

- Arbeta systematiskt med informationssäkerhet och cybersäkerhet
- www.msb.se

National Protective Security Authoritys (NPSA) webbplats. Trusted Research Countries and Conferences <https://www.npsa.gov.uk/trusted-research-countries-and-conferences>

Observatory Magna Charta Universitatum, Magna Charta Universitatum 2020. <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu2020>

Patent- och registreringsverkets webbplats. <https://www.prv.se/sv/>

Plattform för internationaliserings webbsida. <https://www.uhr.se/internationalisering/Plattform-for-internationalisering/>

Regeringens webbplats

- Regeringens innovations- och forskningsråd i utlandet <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/innovation/regeringens-innovations--och-forskningsrad-i-utlandet/>
- Sanktioner. <https://regeringen.se/regeringens-politik/utrikes--och-sakerhetspolitik/sanktioner/>
- Rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i världen. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/rapporter-om-manskliga-rattigheter-i-varlden/>

Royal Societys webbplats. Research Culture. <https://royalsociety.org/topics-policy/projects/research-culture/>

SFS, SUHF och SULF: Gemensamt uttalande för grundlagsskydd av högre utbildning och lärosätenas autonomi. <https://sulf.se/nyhet/sulf-sfs-och-suhf-gemensamt-uttalande-for-grundlagsskydd-av-hogre-utbildning-och-larosatenas-autonomi/>

Shanghai Ranking. <https://www.shanghairanking.com/>

SIREUS webbplats. www.sireus.org

Stockholms universitets webbplats, Säkerhetsskyddsanalys 2021. <https://www.su.se/medarbetare/organisation-styrning/styrdokument-regelbo-ken/s%C3%A4kerhet-och-f%C3%B6rtroendeskadligt-agerande/s%C3%A4kerhetsskyddsanalys-2021-1.608128>

SUNET:s webbplats. Datahanteringsplan. <https://www.sunet.se/services/molnbaserade-tjanster/sunet-datahanteringsplan>

Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF) webbplats. www.suhf.se

Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF). Expertgruppen för etikfrågors webbplats. <https://suhf.se/arbetsgrupper/expertgruppen-for-etik-fragor/>

SVT Nyheter. Misstänkt rysk spion beskrivs som nyfiken. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/misstankt-rysk-spion-beskrivs-som-nyfiken>

Socialstyrelsens webbplats. Riktlinjer. <https://roi.socialstyrelsen.se/riktlinjer>

The Guild. The risks of international collaboration must be balanced with the risks of non-collaboration. www.the-guild.eu/publications/statements/the-risks-of-international-collaboration-must-be-balanced-with-the-risks-of-non-collaboration.html

The South Africa-Sweden University Forums (SASUF) webbplats. <https://www.sasuf.org/>

The University of Manchesters webbplats. <https://www.manchester.ac.uk/discover/news/cyber-incident-statement/>

Times Higher Education. World University Rankings. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

Transparency internationals webbplats. <https://www.transparency.org/en/>

Unescos webbplats.

- The Global Democracy Index. <https://www.unesco.org/en/world-media-trends/global-democracy-index>
- UNESCO Recommendation on Open Science. <https://www.unesco.org/en/open-science/about>
- Universitets- och högskolerådets (UHR) webbplats. Europauniversiteten. <https://www.utbyten.se/program/europauniversiteten/>

Uppsala universitets webbplats.

- Uppsala universitet. CODEX regler och riktlinjer för forskning <https://www.codex.uu.se/>
- International Science Programme. <https://www.isp.uu.se/>

U.S. Department of Commerce. Consolidated Screening List. <https://www.trade.gov/consolidated-screening-list>

Utrikespolitiska institutets webbplats. <https://www.ui.se/landguiden/>

Världsbankens webbsida. Worldwide governance indicators. <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>

V-Dems webbplats. <https://www.v-dem.net/>

Wikipedias webbplats. Policy. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Policy>

Wikipedias webbplats. Sju söner. https://en.wikipedia.org/wiki/Seven_Sons_of_National_Defence

Wiktionarys webbplats. Riktlinje. <https://sv.wiktionary.org/w/index.php?title=riktlinje&oldid=3815108>

[World Higher Education Databases](https://www.whed.net/home.php) webbplats. <https://www.whed.net/home.php>

[Riktlinjer i andra länder](#)

Association of Research Managers and Administrators (ARMA) Complex Collaborations Efficiency, Equity, Quality and Security in International Research. https://arma.ac.uk/wp-content/uploads/2023/03/Trusted-Report_Booklet_v7.pdf

Australian Government, Department of Education

- Australian Strategy for International Education 2021-2030 <https://www.education.gov.au/australian-strategy-international-education-2021-2030/resources/australian-strategy-international-education-2021-2030>

- Guidelines to Counter Foreign Interference in the Australian University Sector. <https://www.education.gov.au/guidelines-counter-foreign-interference-australian-university-sector/resources/guidelines-counter-foreign-interference-australian-university-sector>

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Retningslinjer og verktøy for ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid. <https://hkdir.no/retningslinjer-og-verktoy-for-ansvarlig-internasjonalt-kunnskapssamarbeid>

Europeiska unionen (EU). Tackling R&I foreign interference. Staff Working Document. Directorate General for Research and Innovation Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/513746>

G7

- G7 Best practices for secure & open research. <https://ised-isde.canada.ca/site/science/sites/default/files/documents/1136-g7-best-practices-for-secure-and-open-research-february-2024.pdf>
- G7 Common Values and Principles on Research Security and Research Integrity. https://www.bmbf.de/SharedDocs/Downloads/de/2022/220812-g7-sigre-paper.pdf?__blob=publicationFile&v=2
- G7 2021 Research Compact. <https://www.gov.uk/government/publications/g7-2021-research-compact/g7-2021-research-compact>

Government of Canada

- Named Research Organizations. <https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/named-research-organizations>
- Sensitive Technology Research Area. <https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/sensitive-technology-research-areas>
- Government of the Netherlands.
- National knowledge security guidelines <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5379d1b4f8b9784bf518251032507a965be9c92d/pdf>
- Knowledge security in higher education and research <https://www.nwo.nl/en/knowledge-security>

Hochschulrektorskonferenz (HRK)

- Resolution of the Executive Board on 6 April 2020 Guidelines and standards in international university cooperation. https://www.hrk.de/fileadmin/redaktion/hrk/02-Dokumente/02-07-Internationales/02-07-01-Internationale-Strategie/HRK_Resolution_Guidelines_and_standards_in_international_university_cooperation.pdf
- Resolution of the Executive Board on 9 September 2020. Guiding questions on university cooperation with the People's Republic of China. <https://www.hrk.de/resolutions-publications/resolutions/beschluss/detail/guiding-questions-on-university-cooperation-with-the-peoples-republic-of-china/>

National Protective Security Authority (NPSA), UK Research and Innovation (UKRI), Universities UK. Managing Risks in International Research and Innovation https://www.universitiesuk.ac.uk/sites/default/files/field/downloads/2022-06/managing-risks-in-international-research-and-innovation-uuk-cpni-ukri_1.pdf

National Protective Security Authority (NPSA)

- Trusted Research Guidance for Academics. <https://www.npsa.gov.uk/system/files/trusted-research-guidance-for-academia-digital-compressed-1.pdf>
- Trusted Research Guidance for Senior Leaders. https://www.npsa.gov.uk/system/files/npsa-trusted-research-guidance-for-senior-leaders_0.pdf

New Zealand Government. Trusted Research Guidance for Institutions and Researchers. <https://protectivesecurity.govt.nz/assets/Campaigns/PSR-ResearchGuidancespreads-17Mar21.pdf>

Swiss Universities. Towards Responsible International Collaborations: A Guide for Swiss Higher Educations Institutions. https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Internationales/Guide_Towards_responsible_international_collaborations2.pdf

Uddannelses- og Forskningsministeriet

- Afrapportering - Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde, 2022 <https://ufm.dk/publikationer/2022/afrapportering-udvalg-om-retningslinjer-for-internationalt-forskings-og-innovationssamarbejde>
- Retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde. <https://ufm.dk/publikationer/2022/filer/uris-retningslinjer.pdf>

Universities UK. Managing Risks in Internationalisation: Security related issues <https://www.universitiesuk.ac.uk/what-we-do/policy-and-research/publications/managing-risks-internationalisation>

UK Research and Innovation (UKRI) Trusted Research and Innovation Principles. <https://www.ukri.org/wp-content/uploads/2021/08/UKRI-170821-TrustedResearchandInnovationPrinciples.pdf>

Vereiniging van universiteiten (VSNU). Framework knowledge security for Dutch universities

Bilaga 1: Regeringsuppdraget, U2023/02127

Uppdrag att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten

Regeringens beslut

Regeringen ger Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation som bedrivs på universitet och högskolor, hos statliga forskningsfinansiärer och andra myndigheter kan främjas. I uppdraget ingår dels att ta fram vägledande nationella riktlinjer, dels att föreslå hur ytterligare former av stöd för bl.a. kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan lärosäten och statliga forskningsfinansiärer samt andra berörda myndigheter och organisationer kan utvecklas och utformas.

Myndigheterna ska senast den 31 mars 2024 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) lämna en gemensam skriftlig delredovisning av den del av uppdraget som omfattar att ta fram vägledande nationella riktlinjer och en plan för arbetet med att föreslå ytterligare former av stöd för ansvarsfull internationalisering. En gemensam skriftlig slutredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 december 2024. I slutredovisningen ska ingå förslag på hur riktlinjerna över tid kan följas upp och utvecklas. Uppdraget och redovisningarna ska samordnas av Universitets- och högskolerådet.

Närmare om uppdraget

De vägledande nationella riktlinjerna och föreslaget stöd ska bidra till att främja ansvarsfull internationalisering där internationella samarbeten bedrivs så öppet som möjligt och så säkert som nödvändigt samt där öppenhet och säkerhet förstås som kompletterande och ömsesidigt förstärkande aspekter. De ska även bidra till att stärka skyddet för såväl grundläggande akademiska värderingar som för personal, studenter, forskningsresultat och andra tillgångar.

Riktlinjerna ska ge vägledning för lärosätenas och de berörda myndigheternas internationella samarbeten och vara ett hjälpmedel för att göra bedömningar av pågående och potentiella internationella utbildnings och forskningssamarbeten. De förslag på former av stöd som lämnas ska kunna bidra till tillämpning av riktlinjerna inklusive ökad kunskap och medvetenhet om risker med internationellt samarbete och ökad förmåga att bedöma och hantera dessa risker.

Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova ska genomföra uppdraget i nära samarbete med statliga forskningsfinansiärer och lärosäten. Internationella samarbeten inom utbildning, forskning och innovation involverar även många andra aktörer som är viktiga för ett väl fungerande och säkert forsknings- och innovationssystem. Myndigheterna ska därför vid genomförande av uppdraget föra en dialog med andra myndigheter, organisationer och aktörer som kan bidra med kompetens och erfarenheter, såväl nationellt som internationellt, särskilt Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter. Hänsyn bör även tas till hur riktlinjerna och föreslaget stöd kan bidra till, och påverkar, samverkan mellan offentliga och privata utbildnings-, forsknings- och innovationsaktörer. Myndigheterna bör t.ex. identifiera behovet av och möjligheterna att tillgängliggöra det föreslagna stödet för andra aktörer än statliga myndigheter och lärosäten.

Arbetet ska koordineras med det myndighetssamarbete som sker genom Plattformen för internationalisering (Plint). Myndigheterna ska även beakta andra nationella initiativ i fråga om ansvarsfull internationalisering, särskilt det arbete som görs inom Sveriges universitets- och högskoleförbund och Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning.

Skälen för regeringens beslut

Internationellt samarbete inom högre utbildning och forskning är i många fall avgörande för excellent forskning och innovation. Regeringen vill skapa goda förutsättningar att nyttiggöra forskningsresultat i såväl offentlig sektor som i näringslivet samt att på ett säkert sätt bidra till svensk konkurrens- och motståndskraft. I en alltmer osäker och polariserad värld finns geopolitiska utmaningar där öppenhet och samarbete riskerar att utnyttjas av främmande makt. Öppenhet bör utgöra grunden i internationellt samarbete, samtidigt som det behöver finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och teknik.

Högre utbildning och forskning ska präglas av akademisk frihet, öppenhet och av forskares möjligheter att fritt dela resultat t.ex. med forskare i andra länder. Dessa värden ska värnas och skyddas. Många andra länder har redan vidtagit åtgärder för ansvarsfull internationalisering, t.ex. i form av nationella riktlinjer eller stödstrukturer, med fokus på att stärka säkerheten inom forskningsverksamheten samtidigt som internationellt samarbete fortsatt kan stimuleras. Det är viktigt att Sverige i detta avseende utvecklas i takt med omvärlden.

Svenska universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra aktörer arbetar aktivt med ansvarsfull internationalisering och säkerhetsskyddsarbetet har intensifierats under senare år. Arbetet med ansvarsfull internationalisering och skyddet av svensk utbildning, forskning och innovation är ett gemensamt ansvar för universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och regeringen. Nationella riktlinjer och stöd för kunskaps- och erfarenhet-sutbyte kan bidra till att främja och utveckla arbetet så att internationella samarbeten kan ske på ett långsiktigt säkert och hållbart sätt.

Mot denna bakgrund bör Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova ges i uppdrag att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation som bedrivs på universitet och högskolor, hos statliga forskningsfinansiärer och andra myndigheter kan främjas.

På regeringens vägnar

Mats Persson

Erik Kyhlberg

Bilaga 2: Riktlinjer i andra länder

Australien

Australiska universitet var tidigt aktiva inom internationalisering av högre utbildning, framför allt inom transnationell utbildning där australiska lärosäten samarbetade med universitet i olika asiatiska länder. Covid-19 påverkade högre utbildning globalt men fick påtagliga effekter för de australiska universiteten. Antalet inresande studenter och forskare minskade, liksom de internationella samarbetena. För att motverka de negativa effekterna och ge universitetssektorn i landet möjligheter att återhämta sig utarbetade den australiska regeringen en strategi för internationalisering av högre utbildning, Australian Strategy for International Education 2021–2030¹⁸⁹ Det fanns givetvis även andra överväganden än mobilitet och samarbeten som var av betydelse för strategin. Till dessa hörde att regeringen såg kompetensförsörjning, ekonomisk tillväxt och innovation som avhängiga också av en framgångsrik internationalisering av högre utbildning. Pandemin hade även tydligt visat att en alltför underdimensionerad internationalisering medförde risker för långsiktig hållbarhet i högre utbildning och för Australiens ställning som kunskapsnation.

Strategin fokuserar på fyra prioriterade områden, på engelska Diversification, Meeting Australia's skills needs, Students at the centre samt Growth and Global Competitiveness. Strategin kompletteras med ett antal åtgärder för varje område som ses som förutsättningar för att uppfylla målen.

Begreppet ansvarsfull internationalisering finns inte explicit uttryckt i strategin men överväganden av det slaget finns i beskrivningarna av de prioriterade områdena. Det kommer tydligast till uttryck i avsnittet om kompetensförsörjning, där det framhålls att forskning är en av drivkrafterna bakom utveckling av nya kompetenser. Forskning bedriven på ett säkert och pålitligt sätt inom ramen för internationella samarbeten sägs representera och säkra Australiens nationella intressen och adressera globala utmaningar. De internationella samarbetena ökar också Australiens tillgång till finansieringskällor och internationell expertis samt förser landet med en viktig resurs i form av internationella studenter.

Det är dock klart för den australiska regeringen och lärosätena att internationella samarbeten medför risker för utländsk påverkan. Redan tidigare fanns riktlinjer för att motverka detta utarbetade av the University Foreign Interference Taskforce. Dessa riktlinjer uppdaterades i samband med imple-

189 Australian Government, Department of Education. Australian Strategy for International Education 2021–2030

menteringen av den nya strategin och publicerades samtidigt med denna i november 2021.¹⁹⁰

Riktlinjerna är ett svar på ett ökande hot i form av utländsk påverkan och är avsedda att ge universiteten och deras anställda och studenter bättre skydd mot risker förenade med sådan påverkan. Det görs genom att både tillhandahålla resurser och grundläggande principer för att universiteten ska kunna hantera och proaktivt motverka möjlig främmande påverkan i både forskning, undervisning och arbete. Riktlinjerna ansluter sig till Australiens övergripande strategi mot utländsk påverkan som syftar till att ge främmande makter så lite som möjligt till så stor kostnad som möjligt.

I likhet med strategin faller riktlinjerna ut i fyra delar; governance and risk frameworks; communication, education and knowledge sharing; due diligence, risk assessment and management och slutligen cybersecurity. För varje del finns ett antal konkreta riktlinjer som universiteten uppmanas följa i den utsträckning de är tillämpliga. Exempelvis bör det finnas handlingsplaner för att minimera risk för utländsk påverkan, liksom tydlig fördelning av ansvar för arbetet. Det förväntas även att universiteten har kommunikationsplaner och utbildningsprogram för att öka medvetenheten om främmande påverkan och hur man minskar risken. Anställda och studenter i internationella samarbeten bör få riktad träning och universiteten bör delta i sektorsövergripande arbete med att motverka utländsk påverkan genom att dela med sig av kunskaper och erfarenheter. Samarbete mellan universiteten i det avseendet stärker hela sektorns motståndskraft. Det framhålls också att staten har en viktig roll för att sprida information och öka medvetenheten om problemet.

Danmark

I maj 2022 publicerades nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering i Danmark.¹⁹¹ Riktlinjerna togs fram av en kommitté ledd av utbildnings- och forskningsdepartementet i Danmark, Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde (URIS). Kommittén bestod av nio lärosätesrepresentanter och de tre offentligt finansierade forskningsråden Danmarks Frie Forskningsfond, Innovationsfonden och Danmarks Grundforskningsfond. Tillsammans med riktlinjerna publicerade kommittén en rapport som beskriver arbetet.¹⁹²

Kommitténs fokus

Utgångspunkten var att kommitténs förslag inte ska hindra eller försvåra internationellt samarbete utan stödja ett mer nyanserat förhållningssätt, en ökad medvetenhet om risker och en gemensam förståelse för försik-

190 Australian Government, Department of Education. Guidelines to Counter Foreign Interference in the Australian University Sector

191 Uddannelses- og Forskningsministeriet. Retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

192 Uddannelses- og Forskningsministeriet. Afrapportering - Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

tighetsåtgärder och ansvar. Beslut om eventuella nya åtgärder skulle stå i proportion till potentiella risker och vägas mot eventuella negativa effekter. Nya åtgärder skulle inte begränsa forskningsinstitutionernas oberoende eller forskningens frihet.

Kommittén hade fyra fokusområden att förhålla sig till:

- Risken för brott mot principerna om forskningsintegritet och ansvarsfull forskningspraxis, inklusive ansvarsfull hantering av forskningsdata och skydd av upphovsrätt.
- Risken för oetisk användning av teknik, inklusive militär användning eller användning i strid med mänskliga rättigheter.
- Risken för utländsk påverkan och säkerhetsintrång, även när det gäller utländska studenter/anställda vid danska lärosäten och danska studenter/anställda utomlands.
- Risken att bidra till att stärka och bygga forsknings- och innovationskapacitet inom känsliga områden i auktoritära länder.

Med utgångspunkt i ovanstående fokusområden hade kommittén i uppgift att i ett första steg:

- Diskutera säkerhets- och etiska utmaningar och dilemman i internationellt forsknings- och innovationssamarbete utifrån konkreta exempel från danska institutioner och relevant internationell erfarenhet.
- Kartlägga internationella och nationella, inklusive institutionsspecifika, ramverk och regler för globalt forsknings- och innovationssamarbete med syfte att få en gemensam överblick och identifiera eventuella behov av förtydliganden eller tolkningar

Och i ett följande steg:

- Diskutera hur medvetenhet om risker och fallgropar i internationellt samarbete kan ökas vid danska forskningsinstitutioner.
- Diskutera ansvarsfördelningen, bland annat på myndighets-, universitetslednings- och forskarnivå.

I ett tredje steg:

- Vid behov utarbeta kompletterande rekommendationer/riktlinjer för danska forskare och forskningsinstitutioner inom de fyra fokusområdena.
- Bedöma lämpligheten i att inrätta en permanent kommitté för internationellt forsknings- och innovationssamarbete med uppgift att följa upp och löpande diskutera relevanta frågor och erfarenheter.¹⁹³

Kommittén lät kartlägga nationella och internationella ramar, lagar och förordningar som rör internationellt forsknings och innovationssamarbete.

193 Uddannelses- og Forskningsministeriet. Afrapportering - Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde, bilaga 2.

Vidare lät kommittén göra en kartläggning av ett antal andra länders riktlinjer. Kartläggningen är gjord av EU-KNOC (European R&I Knowledge on China).¹⁹⁴

Kommitténs rapport och förslag

Kommittén ger tre övergripande förslag i sin rapport och förslag på riktlinjer. Kommittén rekommenderar för det första att Danmark antar ett nytt och intensifierat synsätt på internationellt forsknings- och innovationssamarbete. Tillvägagångssättet bör fokusera på riskhantering, främja danska intressen och stödja initiativ på tre nivåer:

1. Ökad medvetenhet hos institutionerna om etiska, finansiella och säkerhetsrisker.
2. Organisatoriskt ramverk och rutiner för riskhantering.
3. Ett gemensamt nationellt förhållningssätt och ökat kunskapsutbyte mellan berörda myndigheter och utbildnings- och forskningsmiljöer i Danmark.

Parallellt med insatserna på lärosätena finns ett behov av att bygga ett nytt och förstärkt gemensamt förhållningssätt mellan berörda myndigheter, utbildnings- och forskningsinstitutioner och de offentliga forskningsfinansieringsmedlen. Kommittén har kompletterat rekommendationerna med ett antal rekommendationer till myndigheter och fonder, eftersom ansvaret inte bara ligger på lärosätena. Ett nytt och skärpt synsätt kan bara få tillräcklig effekt om myndigheter, utbildnings- och forskningsinstitutioner och forskningsfinansierande aktörer drar åt samma håll menar man.

För det andra rekommenderar kommittén Danmark söker ett gemensamt tillvägagångssätt med likasinnade länder för att inte skärma av danska forskare från ett brett utbud av internationellt samarbete som är till Danmarks fördel, och för att inte försämra Danmarks relativa konkurrenskraft. Myndigheterna bör verka aktivt för en gemensam EU-linje och kontinuerligt anpassa det danska synsättet så att det överensstämmer med EU:s och likasinnade länders synsätt.

För det tredje rekommenderar kommittén att det inrättas ett ständigt utskott på ledningsnivå med syfte att bidra till löpande kunskapsdelning mellan myndigheter, institutioner och stiftelser, löpande avstämning av godtagbar risknivå och eventuell anpassning av det danska förhållningssättet till internationellt samarbete.

Kommittén lägger fram nio riktlinjer under tre övergripande teman för hur danska institutioner kan öka medvetenheten och bygga strukturer och rutiner som kan hjälpa anställda och studenter att navigera i det komplexa området. Riktlinjerna riktar sig till utbildnings- och forskningsinstitutionernas ledning. Med tanke på lärosätenas olika förutsättningar är riktlinjerna relativt generiska med möjlighet till lokala anpassningar. Åtgärder ska vidare ställas i proportion till aktuell risknivå. De publicerade riktlinjerna riktar sig till lärosätena men i slutrapporten av kommitténs arbete finns även flera

194 Uddannelses- og Forskningsministeriet. Afrapportering - Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde, bilaga 4.

uppmaningar till olika ministerier, myndigheter och organisationer kopplade till riktlinjerna.

Här följer en översikt över de specifika åtgärder som förväntas initieras av institutionerna, myndigheterna och stiftelserna. I riktlinjerna utvecklas alla punkter vidare med fler frågeställningar:

1. Identifiera och skydda kritisk forskning

- 1.1. Värdera din forsknings potential och värde
- 1.2. Skydda kunskaper och resultat
- 1.3. Bekanta dig med exportkontrollbestämmelserna och lagen om investeringscreening

2. Lär känna dina samarbetspartners

- 2.1. Undersök vem du samarbetar med
- 2.2. Fråga er själva varför ni samarbetar med dem
- 2.3. Begränsa vad du samarbetar med dem om

3. Skydda din institution, anställda och studenter

- 3.1. Var medveten om att det kan finnas ett hot
- 3.2. Sätt fokus på säkerhetsrutiner och system
- 3.3. Skydda dina anställda och studenter

Nederländerna

I diskussionen om ansvarsfull internationalisering i Nederländerna läggs liksom i andra länder stor vikt vid akademisk frihet, utifrån utgångspunkten att akademisk frihet är en grundläggande mänsklig rättighet och som sådan nödvändig för utvecklingen av ett demokratiskt samhälle och högre utbildning och forskning. Rätten att fritt välja utbildning, forskningsområde och att fritt publicera resultaten av forskningen är omistliga värden för individer, samhälle och akademi. Samtidigt är det av avgörande betydelse för landets lärosäten och Nederländerna att i så stor utsträckning som möjligt förhindra att forskningsresultat och -data används för oetiska eller på annat sätt oönskade ändamål.

För att stötta lärosätena i att utveckla ramverk för skydd av forskning publicerade den nederländska motsvarigheten till SUHF, Vereniging van universiteiten (VSNU), (numera Universiteiten van Nederland) 2021 riktlinjer¹⁹⁵ för ansvarsfull internationalisering med tonvikt på skydd av forskning, Framework Knowledge Security Dutch Universities.

Riktlinjerna syftar till att hjälpa lärosätena skapa och upprätthålla internationella samarbeten som grundar sig på välinformerade och -avvägda beslut och är även ett svar på önskemål från regering och samhälle att som sektor ta ansvar för skydd av forskningsresultat och -data. Avsikten är även att så långt det är möjligt säkerställa att universiteten följer relevant lagstiftning på olika områden, vidareutvecklar ramverket och beslutsprocesserna och förankrar arbetet på fakultets- och institutionsnivå, liksom i enskilda

195 VSNU. Framework knowledge security for Dutch universities

forskarmiljöer. Universiteten förväntas också inkludera skydd av forskning i det övergripande säkerhetsarbetet och skapa stödfunktioner vid de enskilda lärosätena.

I riktlinjerna framhålls att internationella samarbeten är nödvändiga men också mer och mer utmanande. Det finns farhågor kring akademisk frihet och andra etiska principer i många av Nederländernas samarbetsländer och oro för hur öppen vetenskap och tillgången till denna påverkas och inskränks. "Knowledge security" beskrivs, med en definition hämtad från det nederländska utbildningsministeriet som förhindrandet av överföring av känslig kunskap och teknik, som kan påverka landets säkerhet negativt och skada kapaciteten för innovation. Begreppet omfattar också övervägande kring främmande påverkan och (själv)censur inom högre utbildning och etiska ställningstaganden i samband med forsknings- och utbildningssamarbeten med länder där grundläggande mänskliga rättigheter inte respekteras.

Riktlinjerna delas in i tre områden. Möjligheter och risker förenade med internationella forsknings- och utbildningssamarbeten, styrning och policyer samt hantering av risker. De har fyra målgrupper: För *enskilda anställda* gäller att kunskaperna om möjligheter och risker förenade med internationalisering ska öka och som exempel på kategorier av anställda som berörs nämns forskare, antagningshandläggare, särskilt de med ansvar för antagning av utländska sökande, de med ansvar för anställning av utländska forskare och lärare och anställda med uppgift att utveckla gemensamma program och projekt.

Universitetens ledningar har att utveckla interna ramverk för hela lärosätet och som sätter skydd av forskningsresultat i första rummet och tillämpa dessa i verksamheten, beslutsfattande på olika nivåer och i kommunikations- och fortbildningsstrategier. Universitetsledningarna bör också tillse att information och erfarenheter delas med andra universitet för att stärka beredskapen och möjligheten att agera snabbt i händelse av nya hotbilder. *Universitetssektorn* i dess helhet bör göra en grundlig inventering av möjligheter och risker i internationella samarbeten mot bakgrund av ökad konkurrens och politisk polarisering. Det bör också, tillsammans med andra aktörer inom högre utbildning, läggas en grund till en strukturerad process för och uppskattning av vilka resurser som krävs för att identifiera och hantera dessa möjligheter och potentiella hot. De nederländska *ministerier*, slutligen, som berörs av behovet av att skydda forskningsresultat och -data bör skaffa sig en bild av vad lärosätena behöver från ministerierna i form av stöd och resurser för att säkerställa studenter och anställda kan studera, undervisa och forska i en säker miljö.

Riktlinjerna ligger till grund för de mer utvecklade nationella riktlinjer som publicerades 2022¹⁹⁶ och togs fram i samarbete mellan den nederländska kunskapssektorn (inklusive de nederländska motsvarigheterna till Vetenskapsrådet och Kungliga vetenskapsakademien) och regeringen. Vägledningen är landneutral och lämnar utrymme för egna överväganden

196 Government of the Netherlands. National knowledge security guidelines

och det är upp till respektive lärosäte att övervaka säkerhetsrisker, utveckla egna tillvägagångssätt och verktyg för internationella samarbeten.

Norge

2022 fick det norska Forskningsrådet och Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) i uppdrag av Kunnskapsdepartementet att gemensamt ta fram nationella riktlinjer för ansvarsfullt internationellt samarbete. Uppdraget var knutet till en revidering av Norges övergripande strategi för ökat samarbete inom forskning, högre utbildning och innovation med länder utanför EU och EES. Strategin som går under namnet Panoramastrategin löper under perioden 2021-2027 syftar till att arbeta långsiktigt med utrikes-, näringslivs- och målsättningar tillsammans med ett antal utvalda länder. Dessa länder har valts utifrån globala och regionala överväganden men har alla det gemensamt att de står för en stor andel av högre utbildning, innovation och forskning i världen. Några av länderna har också ytterligare gemensamma kännetecken, exempelvis att de pekats ut som högriskländer av olika norska myndigheter. I den reviderade strategin lades därför *ansvarsfullhet* i internationella samarbeten till som en princip vid sidan av kvalitet, relevans, ömsesidighet och långsiktighet. Ansvarsfullhet definierades som "hänsyn till grundläggande akademiska värderingar och nationella intressen, bland annat säkerhetsintressen."

Arbetet med riktlinjerna påbörjades i slutet av 2022, i dialog med berörda sektorer. Det uttrycktes tidigt att arbetet skulle få olika återverkningar för olika aktörer och därför skulle ett nära samarbete krävas för att lägga grunden för en långsiktig strävan att ge utbildningssektorn möjlighet att utveckla resurser till att planera och genomföra internationella samarbeten. Målgruppen för riktlinjerna är universitet, högskolor och forskningsinstitut men även andra aktörer som deltar i samarbeten på områdena forskning, högre utbildning och innovation. Riktlinjerna är avsedda att vara en resurs för att stärka exempelvis riskvärderingar samt sårbarhets- och riskanalyser i samband med internationella samarbeten och att säkerställa att akademiska värderingar och forskningsetiska riktlinjer tas i beaktande. Till detta kommer överväganden som rör nationella intressen, med tonvikt på utländsk påverkan, olovlig kunskapsöverföring och cybersäkerhet.

Det framhålls att riktlinjerna måste ses i ett större sammanhang och inte ska leda till en minskning av Norges deltagande i internationella samarbeten. Internationellt samarbete på kunskapsområdet är en del av Norges nationella beredskap i vilken öppenhet och tillgång till kunskap är förutsättningar för bra undervisning och forskning. I planeringen av samarbeten behöver därför hänsyn tas till både strategiska möjligheter och risker. Riktlinjerna publicerades 2023¹⁹⁷ och kompletterades med hänvisningar till rapporter, checklistor, mål etc. Lärosätena uppmanas att utifrån detta material söka svar på de egna

197 Hk-dir. Retningslinjer og verktøy for ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid

utmaningarna och frågeställningarna. Arbetet kräver både långsiktighet och resurser men ses som avgörande för att skydda akademisk frihet och forskningsintegritet. De norska riktlinjerna faller ut i två uppsättningar övergripande råd, en riktad mot lärosätenas administrativa funktioner, den andra mot deras akademiska miljöer. I båda fallen innehåller de råd om risk- och säkerhetsanalyser vad gäller hot mot akademisk frihet och forskningsetik, följande av exportföreskrifter och vikten av att överblick över internationella samarbeten i stort och nationella och internationella villkor för dessa. För akademien framhålls bl.a. vikten av att avgränsa samarbeten som ingås med riskländer och på förhand göra tydligt i avtalen vad som kan leda till att samarbeten avslutas. För de norska lärosätenas administrativa delar rekommenderas upprättandet av stödfunktioner med tydligt mandat inom organisationerna att hjälpa akademien med frågor rörande internationella samarbeten, stödfunktioner som i svåra ärenden kan utgöra en länk mellan institutioner och fakulteter och andra myndigheter. På HK-Dir:s webbsida finns utöver de övergripande målen även resurser knutna till frågor som rör internationellt forsknings- och innovationssamarbeten, samarbete inom högre utbildning, risk- och säkerhetsfrågor, akademisk frihet, exportkontrollfrågor och informationssäkerhet.

Nya Zeeland

En stor del av forskningen som bedrivs i Nya Zeeland är ett resultat av internationella partnerskap och landets forsknings- och innovationssektor lockar finansiärer och investerare från hela världen. Nya Zeeland värnar om akademisk frihet och att forskning och innovation bygger på ett öppet och samarbetsinriktat förhållningssätt. Landet försöker aktivt öka den internationella dimensionen i både forskning och innovation men samtidigt finns en tydlig medvetenhet om att det finns risker förenade med internationella samarbeten, risker som måste identifieras och hanteras för att minimera risken för hot mot exempelvis lärosätens rykten, immateriella rättigheter och Nya Zeelands nationella intressen.

Trusted Research – Guidance for Institutions and Researchers¹⁹⁸ är en vägledning för nyzeeländska universitet, enskilda forskare och andra aktörer inom högre utbildning med syfte att ge Nya Zeelands utbildnings- och innovationssektor förutsättningar att få ut mesta möjliga av forskningssamarbete och samtidigt skydda immateriella rättigheter, känslig forskning och personlig information. Vägledningen, som utarbetats gemensamt av bland annat Science New Zealand och Universities New Zealand tar sin utgångspunkt i att säkra internationella forskningssamarbeten är av avgörande betydelse för en fortsatt framgångsrik utveckling av forskning och innovation i landet.

Vägledningen är särskilt relevant för forskare inom den så kallade STEM-sektorn, naturvetenskap, teknologi, ingenjörsvetenskaper och matem-

198 New Zealand Government. Trusted Research Guidance for Institutions and Researchers

atik liksom forskare verksamma inom nya tekniker, dual-use teknik och kommersiellt känsliga forskningsfält.

Vägledningen ger en översikt över potentiella hot mot forskning och innovation i Nya Zeeland, och hjälper forskare, universitet, forskningscenter och industriföretag att skapa förtroende för internationella samarbeten och göra väl avvägda val och ställningstaganden kring dessa samarbeten i förhållande till de identifierade riskerna.

Vägledningen ger också konkreta exempel på hur forskare och forskning kan skyddas från möjlig stöld, missbruk eller från att utnyttjas på annat sätt. Till dessa hör exempel på varifrån hot mot forskning kan komma och de olika sätt en forskare, forskningsgrupp eller ett lärosäte kan drabbas. Även konsekvenserna av att inte i tillräcklig utsträckning skydda forskning berörs, exempelvis förtroendeskadorna, bortfall av forskningsfinansiering etc. Det framhålls särskilt att det därför är av största vikt att nyzeeländska universitet följer kritisk lagstiftning, exempelvis på exportkontrollområdet och inte förlitar sig på en eller fåtal finansiärer.

Schweiz

Högre utbildning i Schweiz utmärks av en relativt hög grad av internationalisering. Under senare år har detta blivit än tydligare med en stadig ökning inte bara i antalet utbildningssamarbeten utan även mobilitet bland studenter och anställda. Denna öppenhet ses i Schweiz som gynnande för såväl högre utbildning i landet som för internationella samarbetspartners.

Schweiziska lärosäten är aktiva deltagare i samarbetsprogram i många länder men för bilaterala program finns några prioriterade länder, till vilka bland annat Ryssland, Indien och Kina hör. Särskilt vad gäller Kina skedde under åren 2007 - 2017 en markant ökning i antalet forskningssamarbeten och publikationer till följd av dessa.

I Schweiz betonas att internationella samarbeten är viktiga för att hitta lösningar på globala problem och utmaningar, för att dela kunskap och forskningsresultat, för att få nya perspektiv, samordna resurser och hitta finansiering och inte minst skapa synergieffekter för både institutioner och individer. Samtidigt finns en medvetenhet om att internationella samarbeten bär med sig utmaningar av olika slag. Dessa är inte enbart akademiska, politiska och juridiska: även skillnader i grundläggande värderingar och etiska uppfattningar kan leda till stora utmaningar för framgångsrika internationella samarbeten.

Det är dock inte alltid uppenbart från början vilka utmaningarna är. Förutsättningarna och villkoren kan ändras under samarbetets gång och därför ses det i Schweiz som avgörande för framgångsrika samarbeten att landets lärosäten är medvetna om alla aspekter av internationalisering, från innehåll till resultat och konsekvenser, både före, efter och under samarbetena. Detta är avgörande för att bygga det gemensamma ansvar och förtroende samarbetet vilar på.

Mot bakgrund av detta antog Swiss Universities, den schweiziska motsvarigheten till SUHF, 2022 riktlinjer för ansvarsfull internationalisering,

publicerade under titeln *Towards Responsible International Collaboration: A Guide for Swiss Higher Education Institutions*.¹⁹⁹

Ytterligare en omständighet av central betydelse i utarbetandet av riktlinjerna är de ökande hoten mot akademisk frihet och institutionell autonomi i många delar av världen. Inskränkningar i yttrandefriheten, hot mot lärare och forskare och lärosätenas autonomi utgör reella hot mot Schweiz möjligheter till ansvarsfull och framgångsrik internationalisering och i förlängningen mot landet som kunskapsnation. Akademisk frihet regleras i artikel 20 i den schweiziska federala konstitutionen i en enda mening: "Friheten i forskning och undervisning är garanterad". I riktlinjerna definieras mer i detalj vad akademisk frihet består i utifrån ett schweiziskt och europeiskt perspektiv. Det framhålls också explicit att även om dessa akademiska värderingar kan uppfattas ha en universell acceptans så är verkligheten en annan. Akademisk frihet är både utmanad och hotad och begreppet tolkas olika av olika aktörer. I internationella samarbeten där schweiziska lärosäten deltar måste detta tas i beaktande.

Det gäller även lärosätenas självständighet. Institutionell autonomi är en grundbult i Schweiz högre utbildningssystem. Landets policy på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet utgår från principen att utformandet av utbildning, forskning och innovation inte ska styras av staten utan det faller på aktörerna inom respektive område att ansvara för detta arbete.

Riktlinjerna är avsedda att stötta schweiziska lärosäten i internationella samarbeten genom att på förhand tydliggöra vikten av gemensamma värderingar och utgår ifrån fyra olika dimensioner. Enligt Swiss Universities är alla är lika relevanta för internationella samarbeten och måste beaktas samtidigt:

samarbetenas syfte och former
akademisk frihet och institutionell autonomi
etiska och juridiska aspekter,
överföring av kunskap och teknik

I beskrivningarna av de fyra dimensionerna ges konkreta exempel på frågor kompletterade med fallstudier för att underlätta för de schweiziska lärosätena att reflektera kring ansvarsfull internationalisering och ta diskussionerna vidare på lärosätetsnivå. Det betonas att frågorna inte på något sätt är uttömmande och fallstudierna utgör exempel på situationer lärosätena eller enskilda forskare kan komma att befinna sig i inom ramen för ett internationellt samarbete.

Syftet med riktlinjerna är även att stötta lärosätena i arbetet med att analysera fördelar, utmaningar och risker med internationella samarbeten, utnyttja existerande resurser och dra nytta av tidigare erfarenheter. Vidare syftar riktlinjerna till att verka för en större samsyn mellan lärosäten i Schweiz. De är däremot inte bindande eller reglerande, givet de schweiziska lärosätenas långtgående autonomi, utan ska ses som utgångspunkter för diskussioner kring och formandet av hållbara internationella samarbeten, snarare än som checklistor.

199 Swiss Universities. *Towards Responsible International Collaborations: A Guide for Swiss Higher Education Institutions*.

Storbritannien

I Storbritannien har frågor som rör ansvarsfull internationalisering bland annat lyfts av the Association of Research Managers and Administrators (ARMA), the National Protective Security Authority (NPSA), Universities UK (UUK) och UK Research and Innovation (UKRI). Begreppet trusted research lanserades under 2019 och har sedan dess använts för att belysa frågorna.

Internationalisering av högre utbildning är givetvis inte något nytt för Storbritannien som bland annat är en stor leverantör av så kallad transnationell utbildning men under senare tid har lärosätenas strategier alltmer formats av den internationella dimensionen. Majoriteten av de internationella samarbetena är positiva för landet och har medfört betydande ekonomiska och sociala vinster. Samtidigt är man i Storbritannien medvetna om de risker som är förenade med internationella utbildningssamarbeten och det finns också en insikt att dessa risker har blivit alltmer dynamiska och komplexa. Dessa risker är inte begränsade till stöld av exempel forskningsdata och -resultat, eller säkerhet på lärosätena, utan omfattar också hot mot fundamentala värden inom högre utbildning, som akademisk frihet, institutionell autonomi och yttrandefrihet, och förlängning även mot det öppna demokratiska samhället.²⁰⁰

I Trusted Research Guidance for Academic,²⁰¹ publicerad 2019 av the National Protective Security Authority (NPSA), beskrivs potentiella risker kopplat till brittisk forskning och innovation. Guiden avser hjälpa forskare, universitet och industripartners att ha förtroende för internationellt samarbete och fatta välgrundade beslut kring potentiella risker. Utöver det förs resonemang om varför forskning behöver skyddas och hur man skyddar forskning och personal från potentiell stöld, missbruk eller utnyttjande. Som ett komplement finns även guiden Trusted Research Guidance for Senior Leaders,²⁰² vilken belyser viktiga överväganden för lärosätesledningar.

År 2020 publicerade Universities UK en uppsättning riktlinjer²⁰³ kring hanteringen av säkerhetsrelaterade risker i internationalisering. I riktlinjerna ges rekommendationer kring de överväganden och åtgärder lärosätena bör göra för att främja akademisk frihet och motverka främmande påverkan. Syftet med riktlinjerna är att säkerställa att lärosätena vidtar effektiva åtgärder för att skydda sig mot hot i internationalisering, att möjliggöra för universitet och högskolor att ingå säkra och hållbara samarbeten samt skapa förutsättningar för samarbete mellan den högre utbildningssektorn och regeringen, i syfte att skapa medvetenhet kring forskning och innovation, akademisk frihet och institutionell autonomi i relation till säkerhetsutmaningar och -hot. Riktlinjerna är kategoriserade under fyra huvudrubriker:

1. Skydda ditt rykte och dina värderingar – styrning, processer och policyer

200 Universities UK. Managing risks in Internationalisation: Security related issues

201 NPSA. Trusted Research Guidance for Academics

202 NPSA. Trusted Research Guidance for Senior Leaders

203 Universities UK. Managing risks in Internationalisation: Security related issues

2. Skydda ditt folk – roller och ansvar för dem som arbetar eller studerar
3. på institutionen, åtgärder för att skydda personal, studenter och besökare och riskerna med kontakt online
4. Skydda dina campus – cybersäkerhet och brittiska campus
5. Skydda dina partnerskap – forskningssäkerhet och transnationell utbildning

I augusti 2021 publicerade UK Research and Innovation (UKRI) guiden *Trusted Research and Innovation Principles*,²⁰⁴ i vilken förväntningar på UKRI-finansierade forskningsprojekt belyses. Områden som berörs är exempelvis vikten av att göra en lämplighetsgranskning av partnern, hantering av kunskaps- och informationsspridning och frågor rörande exportkontroll och immaterialrättigheter.

I juni 2022 gav NPSA, UKRI och Universities UK tillsammans ut vägledningen *Managing Risks in International Research and Innovation*²⁰⁵ vilken sammanfattar de tre organisationernas egna guider. I vägledningen belyses säkerhetshot som lärosäten står inför, presenteras förslag på åtgärder för genomförande av vägledning samt presenteras fallstudier från lärosäten rörande deras erfarenheter av att hantera säkerhetsrelaterade risker.

Under våren 2023 gav the Association of Research Managers and Administrators (ARMA) ut rapporten *Complex Collaborations – Efficiency, Equity, Quality and Security in International Research*²⁰⁶ som innehåller 16 förslag och rekommendationer för att stödja sektorn i frågor rörande säkerhets- och due diligence-frågor.

Tyskland

Generella riktlinjer

I Tyskland ses de internationella utbildnings- och forskningssamarbetena som oundgängliga för landets universitet och högskolor. Internationaliseringen inom högre utbildning ger viktiga förutsättningar för och impulser till innovation i studier, undervisning och forskning. Behovet av riktlinjer för säkra och långsiktigt hållbara samarbeten har därför setts som nödvändiga, i synnerhet vad gäller samarbete med länder med begränsade fri- och rättigheter, akademiska såväl som politiska och sociala. I internationella samarbeten är det av vikt att tyska lärosäten förhåller sig till vissa grundläggande värderingar, exempelvis akademisk frihet och institutionell autonomi.

Utifrån utgångspunkten att framtidens universitet är transnationella till sin karaktär och långsiktigt hållbara endast om det utgör delar av en global akademisk gemenskap antog Tysklands motsvarighet till SUHF, Hochschul-

204 UKRI. *Trusted Research and Innovation Principles*

205 NPSA, UKRI och Universities UK. *Managing Risks in International Research and Innovation*

206 ARMA. *Complex Collaborations Efficiency, Equity, Quality and Security in International Research*

rektorskonferenz (HRK) i april 2020 en uppsättning riktlinjer och standarder för internationella utbildnings- och forskningssamarbeten.²⁰⁷ Dessa riktar in sig på de möjligheter internationalisering av högre utbildning ger de tyska universiteten och högskolorna, men givetvis även riskerna förenade med internationella samarbeten. Riktlinjerna berör även de för tyska lärosäten viktigaste förutsättningarna för framgångsrik internationalisering och de överväganden som tyska lärosäten har att göra i olika typer av samarbeten.

Riktlinjerna och standarderna utgår också ifrån det som sägs vara icke förhandlingsbara juridiska och andra principer för tyska lärosäten och som därför är giltiga även i internationella samarbeten. Dit hör tysk lagstiftning, men även universitetens Magna Charta i vilken frihet i forskning och undervisning är omistliga förutsättningar för det akademiska livet och universiteten. Det inkluderar även sökandet efter sanning och grundläggande fakta och frånvaron av varje form av ideologiskt eller religiöst inflytande, samt försök till eller direkt påverkan på forskning och undervisning från externa aktörer.

Riktlinjerna delas in i fyra olika områden. *Strategi och styrning, gemensamt lärande och undervisning, gemensam forskning* samt *högskolorna som transnationella arenor*. Inom samtliga områden har HRK formulerat generella, icke landspecifika grundläggande principer och värderingar för alla former av internationellt samarbete i högre utbildning. Riktlinjerna är avsedda att stödja lärosäten, enskilda institutioner, anställda och studenter, och erbjuda hjälp och orientering i upprättandet av långsiktiga, jämbördiga och hållbara utbildningssamarbeten. Mot bakgrund av att högre utbildning internationellt är i ständig förändring och utveckling och att internationella samarbeten är mångfacetterade och komplexa kommer HRK att revidera riktlinjerna regelbundet.

Särskilda riktlinjer för utbildnings- och forskningssamarbeten med Kina

Utöver de generella, icke landspecifika riktlinjerna har HRK utarbetat särskilda riktlinjer för utbildnings- och forskningssamarbeten med Kina.²⁰⁸ Dessa riktlinjer antogs i september 2020. Behovet av särskilda riktlinjer för samarbeten med kinesiska partners utgår från det faktum att över 1 400 internationella samarbetsavtal mellan kinesiska och tyska lärosäten har ingåtts. För Tyskland som nation är utbildningssamarbeten med Kina högattraktiva, inom områden helt avgörande. Samarbetet med Kina täcker alla aspekter av högre utbildning och forskning, från individuell studentmobilitet till gemensamma program och forskningsprojekt. Ur tysk synvinkel har samarbetena med Kina varit till största del positiva men under senare år har landet upplevt en ökad problembild på den kinesiska sidan av både

207 HRK, German Rector's Conference – Resolution of the Executive Board on 6 April 2020. Resolution Guidelines and standards in international university cooperation

208 HRK, German Rector's Conference – Resolution of the Executive Board on 9 September 2020 Guiding questions on university cooperation with the People's Republic of China

juridiskt och organisatoriskt slag. Även en ökad statlig påverkan i Kina på utveckling av kursplaner, begränsning av akademisk frihet et cetera har inverkat på de internationella samarbetena mellan Tyskland och Kina och har i vissa fall lett till att samarbeten försvårats väsentligt eller till och med avslutats i förtid. Därtill kommer det faktum att kinesiska aktörer försökt påverka vetenskapliga diskussioner och högre utbildningssystem utomlands, inklusive Tyskland.

För tyska lärosäten är det därför av vikt att hitta en balans mellan de möjligheter respektive risker som utbildnings- och forskningssamarbeten med Kina innebär. Kinesiska forskare och studenter är den av en global akademisk gemenskap och utbyte med Kina berikar akademien och medför betydande framsteg i lösningen av globala utmaningar.

De särskilda riktlinjerna för Kina utgår samma fyra områden som de generella men beskriver mer i detalj de särskilda förutsättningarna och möjligheterna för tyska lärosäten i samarbetena med sina kinesiska partneruniversitet och -organisationer. I likhet med de generella riktlinjerna vänder de sig till universitet och högskolor i stort såväl som enskilda anställda och studenter.

Bilaga 3: Genomförda dialogmöten

Association of Research Managers, ARMA (GB)
Coordinated Assessment for Strategic Internationalisation, CASI
Dialogmöte forskningsprojektet Hur påverkas lärosäten av en förändrad geopolitisk kontext?
Dialogmöte Göteborgs universitet
Dialogmöte Högskolan i Gävle
Dialogmöte Karolinska institutet
Dialogmöte Kungliga tekniska högskolan
Dialogmöte Luleå tekniska universitet
Dialogmöte Malmö universitet
Dialogmöte Lärosäten Syds prorektorsgrupp
Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, Hk-Dir (NO)
Duva-gruppen, Vinnova
EU-kommissionen: DG Education, Youth, Sport and Culture, EAC
EU-kommissionen: DG Research and Innovation, RTD
Fonds Wetenschappelijk Onderzoek, FWO (NL)
Forskningsrådet (NO)
Försvarets materielverk, FMV
Försvarmakten
Inspektionen för strategiska produkter, ISP
Migrationsverket
Ministry of Education (NL)
Myndigheten för psykologiskt försvar, MPF
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB
National Contact Point for Knowledge (NL)
National Protective Security Agency, NPSA (GB)
Nationellt kunskapscentrum om Kina, NKK
Patent och registreringsverket, PRV
Plattform för internationalisering, Plint

Regeringens innovations- och forskningsråd i utlandet
Regeringskansliet
Russell Group (GB)
Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning, Stint
SUHF:s dialogseminarium med forskningsfinansiärer
SUHF:s expertgrupp för internationalisering
SUHF:s kansli och representanter från Göteborgs universitet och Malmö universitet
SUHF:s presidium
Sveriges förenade studentkårer, SFS
Säkerhetspolisen, SÄPO
Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI
UK Department of Science - Innovation and Technology, DSIT (GB)
UK Research and Innovation, UKRI (GB)
Universities UK, UUK (GB)
Utredare för uppdraget att ta fram förslag om hur universitets och högskolors kompetens i säkerhetsfrågor kan öka

Deltagande på konferens/seminarium/workshop

Coordinated Assessments for Strategic Internationalisation, CASI. Ansvarsfull internationalisering
Nordic Association of University Administrators, NUAS. Conference on Responsible Internationalisation
The Higher Education Export Controls Association, HEECA & the European Export Control Association for Research Organisations, EECARO. Secure Internationalisation Workshop
Academic Cooperation Association, ACA. What's new in Brussels

Bilaga 4 Vad är ansvarsfull internationalisering?

Definition av ansvarsfull internationalisering framtagen inom Plints arbetsområde Ansvarsfull internationalisering.

Ansvarsfull internationalisering är en term som sedan 2020 blivit alltmer använd i den svenska akademiska sektorn. STINT släppte 2020 tillsammans med KTH, KI och Lunds universitet en skrift om ansvarsfull internationalisering för att stimulera svenska lärosäten och forskare till att vara mer ansvarsfulla i internationella samarbeten i en komplex omvärld.²⁰⁹ 2022 presenterades rekommendationer i en rapport från STINT hur lärosäten kan arbeta med ansvarsfull internationalisering.²¹⁰ För att ytterligare förtydliga termens innebörd föreslår vi följande definition:

Ansvarsfull internationalisering omfattar de aspekter som en nationell aktör inom högre utbildning, forskning och innovation behöver ta hänsyn till för att på ett ansvarsfullt sätt upprätta, vårda och följa upp en relation med en eller flera aktörer i andra länder.

Definitionen ämnar stödja svenska aktörers arbete med att kunna ställa relevanta förväntningar, forma goda praktiker och identifiera realistiska angreppssätt för att långsiktigt kunna verka för ömsesidiga och ansvarsfulla internationella utbyten. Framtagandet av en definition har utgått från följande antaganden:

1. Ansvarsfull internationalisering är ett **aktörsorienterat begrepp** där en nationell aktör agerar (exempelvis en forskare, lärosäte eller forskningsfinansiär). Utgångspunkten för svenskt vidkommande är den svenska aktörens behov av information, kunskap, bedömning, angreppssätt och åtgärder.
2. **Relationen** mellan internationella aktörerna i sig är nödvändig att förstå och värdet som den skapar. Denna relation kan vara mångfacetterad och utformad på många olika sätt. Den kan vara institutionaliserad och formaliserad, exempelvis i form av en strategisk allians eller annat avtal. Den kan också vara mer informell, där personliga kopplingar utgör kärnan. Relationer kan vara mellan två enskilda aktörer i varsitt land eller i ett större aktörsnätverk med flera deltagare från flera länder, t.ex. i ett partnerskap eller konsortium. För ansvarsfull internationalisering och relationsbyggande uppmantras nationella aktörer att beakta följande:

209 Stint. Responsible internationalisation: Guidelines for reflection on international academic collaboration, R20:01, 2020.

210 Stint. Recommendations to higher education institutions on how to work with responsible internationalisation, R22:05, 2022.

- a. En relation ska vara **säker och omdömesgill**. De inblandade i ett utåtriktat och relationskapande internationellt arbete har ett ansvar men måste vara upplysta med stöd av organisatoriska rutiner. En rimlig analys utgår från:
 - Relationen ska vara säker, med vilket ska förstås att de andra aktörerna inte är antagonistiska med intentioner som äventyrar säkerheten för individer eller organisationer och inte bidrar med kunskap som kan användas för direkt farliga syften.
 - Relationen ska vara omdömesgill. För myndigheter kan det exempelvis innebära att relationen måste ligga i linje med Sveriges utrikespolitik och inte bryta mot internationella sanktioner. Aktörerna i en relation bör upprätthålla och vara informerad av globala normer som mänskliga rättigheter eller andra centrala värderingar som till exempel akademisk frihet, etiska normer och öppen vetenskap.
- b. En relation måste vårdas och ska vara **förtroendefull** samt **ömsesidig**. Relationen ska respektera aktörernas respektive status och ge förutsättningar för en långsiktig samverkan med ömsesidigt utbyte (som dock inte behöver vara balanserat).
3. En internationell relation påverkas av **kontextuella förhållanden**. Några av dessa inkluderar nationella mål, geopolitik, och skillnader i politiska system, lagstiftning, eller kultur mellan länder.

De aspekter som kan behöva beaktas inkluderar, men är inte begränsade till, forskningsetik och etisk teknikutveckling, forskningsintegritet, öppen vetenskap, hållbarhet och klimat, säkerhetsskydd (inkluderande cybersäkerhet), jämställdhet, exportkontroll samt utrikespolitik och vetenskapsdiplomati.

Bilaga 5: Akademisk frihet och institutionell autonomi

Akademisk frihet är ett begrepp som har tolkats olika i skilda tider och kulturer men i en modern europeisk kontext har det sitt ursprung i de tidiga forskningsuniversiteterna i Tyskland under det tidiga 1800-talet. I det utbildningssystem som den tyske filosofen Wilhelm von Humboldt lade grunden till var ett fritt sökande efter kunskap för både studenter och lärare en avgörande förutsättning. Undervisning skulle baseras på aktuell, objektiv forskning, fri från ideologiska, politiska, ekonomiska och religiösa influenser. De tyska universitetens betoning av *Lernfreiheit*, ung. friheten att studera fritt, och *Lehrfreiheit*, friheten att lära ut kom att få ett enormt genomslag. Under årtiondena som följde hämtade bland annat de framväxande universiteterna i USA, liksom länder i Europa, inspiration från Tyskland.

Idag förstås akademisk frihet som friheten för studenter, lärare och forskare att fritt kunna studera, undervisa och forska på ämnesområden man själv valt och utifrån frågeställningar man själv formulerat. Den akademiska friheten är ett ofta diskuterat begrepp och i Sverige har frågan fått förnyad aktualitet på senare tid, bl.a. i publikationer av såväl Sveriges universitetslärarförbund (Sulf)²¹¹ som Sveriges Universitets- och högskoleförbund (SUHF).²¹²

Olika aktörer inom högre utbildning har sinsemellan olika definitioner av vad akademisk frihet är. I Magna Charta Universitatum²¹³ faller den akademiska friheten ut i tre delar: forskning och utbildning måste vara oavhängiga av alla slags ekonomiska och politiska intressen; forskning och utbildning är odelbara, med studenterna delaktiga i sökandet efter kunskap; universitetet ska vara en plats för fria frågeställningar och debatt som utmärks av en öppenhet för dialog och ett avståndstagande till intolerans.

Frågan om akademisk frihet har återkommande lyfts inom det europeiska området för högre utbildning och Bolognaprocessen, senast i Rom-kommunikén²¹⁴ från 2020. I den tydliggörs att akademisk frihet och institutionell autonomi är gemensamma, fundamentala värden inom Bolognaprocessen och en omistlig grund för kvalitet i lärande, undervisning och forskning. I kommunikén förbinder sig ministrarna att upprätthålla lärosätenas självständighet, akademisk frihet och integritet samt studenters och anställdas rättigheter. Akademisk frihet definieras som "[the] freedom of academic staff and students to engage in research, teaching, learning and communication in and with society without interference nor fear of reprisal."

211 Sveriges universitetslärarförbund. Ny SULF-skrift: Om akademisk frihet.

212 Sveriges Universitets- och högskoleförbund. Tim Ekberg. 2023. Akademisk frihet och institutionell autonomi

213 Observatory Magna Charta Universitatum, Magna Charta Universitatum 2020.

214 European Higher Education Area. Rome Ministerial Communiqué 2020.

I det europeiska området för forskning kommer betydelsen av akademisk frihet tydligt till uttryck i Bonn-deklarationen från 2020.²¹⁵ I denna slås fast att fri forskning är en universell rättighet och allmännytta som omfattar alla organisationer som bedriver forskning och samtliga akademiska discipliner. Den är en nödvändig förutsättning för att forskare ska skapa, dela och överföra kunskap som kommer samhället till godo och är nära förknippad med yttrandefrihet, rätten att fritt organisera sig, rörelsefrihet och rätt till utbildning. Den grundar sig på rätten att fritt välja forskningsområde, välja och utveckla teorier och tillämpa god vetenskaplig sed. I forskningens frihet ingår också rätten att dela, sprida och publicera resultaten av forskningen utan inskränkningar i form av institutionella begränsningar eller censur. Forskningens frihet är en oundgänglig förutsättning för social, kulturell, politisk och ekonomisk utveckling och motståndskraft. I deklarationen förbinder sig undertecknarna att skydda forskningens frihet genom ett ökat samarbete mellan det europeiska området för forskning med området för högre utbildning. Akademisk frihet och institutionell autonomi ska stärkas genom kontinuerlig och långsiktig finansiering.

Akademisk frihet är nära förbundet med begreppet institutionell autonomi men de båda termerna betyder inte samma sak. Unesco definierar institutionell autonomi som "a degree of self-governance, necessary for effective decision-making by institutes of higher education regarding their academic work standards, management and related activities". European University Association (EAU) urskiljar fyra olika dimensioner av institutionell autonomi, organisatorisk, finansiell, administrativ och akademisk²¹⁶ Dessa gör det möjligt för ett lärosäte att självständigt bestämma över den interna strukturen, att fatta beslut i finansiella frågor, utforma det akademiska innehållet och besluta om ingående av avtal med utländska lärosäten samt självständigt besluta i frågor som rör rekrytering av personal och studenter.

Såväl den akademiska friheten som den institutionella autonomin är på tillbakagång i många länder och skyddet av dessa värden är satt under hård press. I Sverige är forskningens frihet skyddad som grundläggande princip i 2 kap 18§ regeringsformen. I 1 kap 6§ högskolelagen (1992:1434) anges att lärosätena i sin verksamhet ska främja och värna den akademiska friheten. Sveriges förenade studentkårer, SULF och SUHF menar i ett gemensamt uttalande att detta inte är tillräckligt och menar att även den institutionella autonomin behöver skyddas i grundlagen.²¹⁷

215 European Research Area. Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research, adopted at the Ministerial Conference on the European Research Area on 20 October 2020 in Bonn.

216 European University Association. University Autonomy in Europe IV.

217 SFS, SUHF och SULF: Gemensamt uttalande för grundlagsskydd av högre utbildning och lärosätenas autonomi.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.